

Indiener: college van burgemeester en wethouders

Datum: 25 oktober 2016

Portefeuillehouder(s): H. Haring

Portefeuille(s): Financiën

Contactpersoon: P. Vonk

Tel.nr.: 0348-428501   **E-mailadres:** vonk.p@woerden.nl

Onderwerp: Begroting 2017-2020

De raad besluit:

1. De begroting 2017-2020 vast te stellen;
2. Het college te autoriseren voor het doen van de investeringen voor het jaar 2017;
3. In te stemmen met de in de begroting 2017-2020 opgenomen beleidsimpulsen;
4. De beleidsimpulsen te verwerken in de begroting 2017-2020;
5. In te stemmen met het in de begroting opgenomen dekkingsplan (zoekrichtingen);
6. In te stemmen met de in de begroting opgenomen onttrekkingen aan de Algemene Reserve;
7. Het dekkingsplan te verwerken in de begroting 2017-2020;
8. De boekwaarden van de investeringen maatschappelijk nut, welke ten laste komen van de reserve 'Dekking kapitaallasten maatschappelijk nut', per 31 december 2016 geheel vervroegd af te boeken;
9. De lasten hiervan te dekken uit de reserve "Dekking kapitaallasten maatschappelijk nut";
10. Het resterende bedrag van de boekwaarden dat niet uit de reserve "Dekking kapitaallasten maatschappelijk nut" gedekt kan worden, ten laste van de Algemene reserve te brengen;
11. De reserve "Dekking kapitaallasten maatschappelijk nut" per 31 december 2016 op te heffen.

Inleiding:

We presenteren uw raad de programmabegroting 2017-2020. De programmabegroting is voor alle jaren sluitend. Zoals gebruikelijk is ook nu gekozen voor een kort en formeel raadsvoorstel, omdat de algemene en financiële beschouwingen in de programmabegroting zijn opgenomen.

De bevoegdheid van de raad komt voort uit de volgende wet- en/of regelgeving:

Artikel 189 e.v. van de Gemeentewet.

Beoogd effect:

Het realiseren van de resultaten/politieke speerpunten 2017.

Argumenten:

Niet van toepassing.

Kanttelingen:

Niet van toepassing.

Financiën:

Niet van toepassing.

Uitvoering:

- Begrotingsmarkt 4 oktober 2016;
  - Bespreking in de Auditcommissie van 4 oktober 2016;
  - Commissiebehandeling op 12 en 13 oktober 2016;
  - Raadsbehandeling op 27 oktober 2016 (aanvang 17.00 uur)
-

Communicatie:

Persbericht en op de gemeentepagina in de krant.

Samenhang met eerdere besluitvorming:

- RIB maart
  - Juni overleg
-

Bijlagen:

Concept programmabegroting 2017-2020

De indiener: college van burgemeester en wethouders

De secretaris

drs. M.H.J. van Kruijsbergen
MBA

De burgemeester

V.J.H. Molkenboer

Programmabegroting 2017 - 2020

Versie 22 september 2016

Inhoudsopgave

Leeswijzer	4
Deel A: Algemene beschouwingen	5
1. Inleiding	5
2. Financiën	7
Deel B: Programma's	13
1. Bestuur, dienstverlening en veiligheid	14
2. Fysiek beheer openbare ruimte en vervoer	20
3. Sociaal domein	28
4. Cultuur, economie en milieu	32
5. Onderwijs en sport	36
6. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen	41
7. Algemene inkomsten	44
Deel C: Paragrafen	47
Paragraaf 1 Lokale heffingen	48
Paragraaf 2 Verbonden partijen	55
Paragraaf 3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	65
Paragraaf 4 Bedrijfsvoering	74
Paragraaf 5 Proactieve samenwerking	77
Paragraaf 6 Financiering	79
Paragraaf 7 Kapitaalgoederen	83
Paragraaf 8 Grondbeleid	86
Deel D: Bijlagen	94
Bijlage 1 Financiële begroting	95
Bijlage 2 Investeringsplanning	96
Bijlage 3 Meerjarig overzicht reserves en voorzieningen	98
Bijlage 4 Detaillering begroting	101
Bijlage 5 Incidentele lasten en baten	105
Bijlage 6 EMU-saldo	106
Bijlage 7 Balans	108
Bijlage 8 Beleidsindicatoren	110
Bijlage 9 Vernieuwing BBV (Besluit Begroting en Verantwoording)	114
Bijlage 10 Resultaat zoekrichtingen en voorgestelde beleidsimpulsen	117

Leeswijzer

Deze begroting vormt het vertrekpunt om als raad uw kaderstellende en toetsende rol en als college onze uitvoerende rol in te vullen. In deze begroting is terug te vinden welke beleidsmatige en financiële randvoorwaarden daarvoor gelden.

De programmabegroting bestaat uit vier delen: beschouwingen, programma's, paragrafen en bijlagen.

In de algemene beschouwing geven we onze overkoepelende visie op het programma. In de financiële beschouwing gaan we vooral in op het dekkingsplan, zoals dat is uitgewerkt naar aanleiding van het juni-overleg.

In de *programma's* staat centraal wat het bestuur – op hoofdlijnen – wil bereiken (effecten), hoe dit concreet vorm krijgt (resultaten) en welke middelen hiervoor beschikbaar zijn (lasten en baten). De raad stelt het totale bedrag per programma vast. De raad heeft gekozen voor een indeling in zeven programma's. Programma 7, Algemene inkomsten, heeft naar zijn aard een iets andere opzet dan de andere programma's.

Bij onderdelen uit de portefeuille van vml. wethouder Schreurs is in de kolom 'pfh' (portefeuillehouder) steeds vermeld: '<naam waarnemer> (wnd)' in de oorspronkelijke kleur zodat de samenhang van de portefeuille zichtbaar blijft.

Een *paragraaf* is een dwarsdoorsnede van de begroting. Doel van de paragrafen is om onderwerpen te bundelen die verspreid in de begroting staan maar bijvoorbeeld wel een groot financieel belang dienen. Op verzoek van de auditcommissie is ten opzichte van de vorige begroting een paragraaf toegevoegd: paragraaf 5, Proactieve samenwerking. Dit is een 'verbijzondering' en uitbreiding van elementen die voorheen in de paragraaf Bedrijfsvoering stonden.

De *bijlagen* geven een verdiepend inzicht in de gemaakte keuzes. Nieuw ten opzichte van vorig jaar is bijlage 9, 'Vernieuwing BBV'. Deze bevat een toelichting op de wijzigingen in het Besluit Begroting en Verantwoording, de gevolgen daarvan voor 'hoe de begroting te lezen/ te interpreteren' en in hoeverre cijfers te vergelijken zijn met die van vorig jaar. Ook nieuw – ten gevolge van het BBV – is de bijlage 'Balans' (bijlage 7).

Deel A: Algemene beschouwingen

1. Inleiding

Voor u ligt de derde begroting van deze bestuursperiode. De programmabegroting 2017-2020 is een sluitende meerjarenbegroting, die bescheiden ruimte biedt voor ambities. In dit derde jaar leggen we u nieuwe keuzes voor. Keuzes die passen in het coalitieakkoord 2014-2018 waarin bewust ruimte aan het college is geboden om in de loop van deze bestuursperiode met aanvullende en invullende voorstellen te komen.

Beleidsimpulsen en investeringen

Als gemeentebestuur kiezen we voor een positie naast onze inwoners. Met 'Woerden zegt: Ja, tenzij...' zetten we de inwoner centraal. Deze houding is ook van toepassing in onze samenwerking met organisaties en ondernemers. Dat leidt soms tot andere inzichten en nieuwe keuzes. We baseren onze voorstellen veelal op vragen uit en ontwikkelingen in de samenleving. We willen daarop inspelen en liefst alvast een stapje extra doen richting de toekomst.

In juni hebben wij u geïnformeerd over onze voornemens voor beleidsimpulsen. In de periode daarna hebben we er, naar aanleiding van de beraadslagingen in het junioverleg en in het licht van de beschikbare middelen, nogmaals kritisch naar gekeken.

De voorstellen die we nu doen, vinden we van wezenlijk belang voor de toekomst van onze samenleving, de toekomst van onze jeugd.

Met de beleidsimpulsen bestrijken we een breed terrein van eerder door uw raad benoemde speerpunten die ook tot uiting komen in de programma's. In een aantal gevallen betreft het onderwerpen waarover in de afgelopen jaren visies zijn opgesteld die nu toe zijn aan aanscherping of aan concrete invulling. We lichten hier voor elk van de programma's een aantal voorstellen kort uit – verderop in deze begroting, bij de programma's, worden ze uitgebreider toegelicht.

Open data / informatiebeveiliging

We willen zo veel als mogelijk vrijelijk data delen met de inwoners, bedrijven, overheden en andere organisaties. Met inachtneming van beleid en regels voor privacy en beveiliging willen we zo veel mogelijk data publiceren op een makkelijk vindbaar en toegankelijk portal, en de publicatie van datasets op zo'n manier doen dat gebruikers de data eenvoudig kunnen gebruiken.

Bodemdaling

De gevolgen van bodemdaling zijn groot. Met name in de Kanis zorgt dit voor veel overlast en een verpauperd straatbeeld. Daarom gaan we daar als eerste werken aan een structureel toekomstbestendige aanpak voor bodemdaling in onze gemeente.

Uitwerking verkeersvisie, verkeersmaatregelen

Verkeer is een onderwerp dat leeft. Inwoners en bedrijven voelen zich betrokken en zetten zich in om samen tot het beste resultaat te komen. In de (nog vast te stellen) Verkeersvisie 2030 zijn onze ambities en doelstellingen op dit gebied op hoofdlijnen vastgelegd. Deze visie werken we daarna uit naar een toekomstige verkeersstructuur. Voor direct noodzakelijke verkeersmaatregelen trekken we extra geld uit.

Sociaal domein

We willen extra investeren in preventie en eerstelijnszorg om mensen te helpen bij het op orde krijgen en houden van hun financiën. Naar verwachting leidt dat op termijn tot minder problematische schulden – en daarmee dure tweedelijnszorg in de vorm van schuldhulpverlening.

Duurzaamheid

Woerden heeft zich, zeer ambitieus, ten doel gesteld om in 2030 klimaatneutraal te zijn. We willen hiervoor structureel extra middelen vrijmaken, o.a. voor initiatieven van ondernemers en particulieren die een bijdrage leveren aan het verkleinen van onze CO₂-footprint.

Citymarketing

Het succes van het beleid van de afgelopen jaren is terug te zien in het toegenomen aantal toeristen dat Woerden bezoekt. Enkele jaren geleden is besloten om het budget voor citymarketing af te bouwen. Duidelijk is dat dit veel van wat in de afgelopen jaren is opgebouwd, teniet zou doen. Als concrete steun in de rug voor de ondernemers in de binnenstad willen we daarom terugkomen van deze afbouw.

Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en preventie schooluitval

We willen schooluitval terugdringen en de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt verbeteren. Door betere signalering en samenwerking tussen scholen en leerplicht is de zichtbare, geregistreerde leerplichtproblematiek door de jaren heen fors toegenomen. Alles is erop gericht een leerling zo lang mogelijk binnen school te houden en dreigende schooluitval tegen te gaan. Om deze problematiek aan te pakken is het nodig de beschikbare capaciteit uit te breiden. We streven ernaar dat jongeren een startkwalificatie behalen en inwoners zo veel mogelijk participeren in de samenleving. Het project JOW! (jongeren onderwijs werk!) heeft als doel om jongeren perspectief te bieden richting vervolgonderwijs, (aangepast) betaald werk of dagbesteding. Daarmee draagt het project bij aan een inclusieve samenleving en arbeidsmarkt, en wordt voorkomen dat jongeren tussen wal en schip terechtkomen.

Scholenbouw

Meer dan de helft van de schoolgebouwen in Woerden is inmiddels meer dan 30 tot 40 jaar oud en is de komende jaren aan vernieuwing toe. We zijn daarom bezig, in nauw overleg met de schoolbesturen, om vast te stellen welke schoolgebouwen vanaf 2018 voor vernieuwing in aanmerking komen, om te blijven kunnen voldoen aan o.a. onderwijskundige eisen. Verschillende varianten worden daarbij bekeken. Duidelijk is dat de R. de Jagerschool de hoogste prioriteit heeft. Daarom worden nu middelen gereserveerd om de te kiezen variant te realiseren.

Speelplan jeugd

In 2017 en de jaren erna geven we samen met inwoners (kinderen en volwassenen) stapsgewijs invulling aan het Uitvoeringsplan Spelen. Dit is opgesteld in nauwe samenwerking met kinderen, jongeren, buurtbewoners en ketenpartners. Het geeft een goed beeld van vraag en aanbod van speelplaatsen in de toekomst en de daarvoor benodigde aanpassingen. Hiervoor stellen we middelen beschikbaar.

Omgevingswet

Het programma 'Woerden en de Omgevingswet' wordt de kapstok waarbinnen we ook werken aan andere doelstellingen uit het coalitieprogramma zoals deregulering, liberalisering en flexibilisering van regels voor de inwoners om meer ruimte te bieden aan hun eigen wensen. De Omgevingswet moet die ruimte gaan bieden: het gemeentebestuur krijgt meer afwegingsruimte om lokaal te kunnen inspelen op initiatieven uit de samenleving. Daarnaast wordt met het programma ook voldaan aan de wens om het aantal bestemmingsplannen te verminderen, omdat straks formeel nog maar sprake is van één omgevingsplan.

Toekomstgericht, reëel en verantwoord

De begroting is opgesteld op basis van de besluitvorming in het junioverleg, inclusief de mutaties uit de raadsinformatiebrief van maart 2016, de onvermijdbare en exogene ontwikkelingen en het investeringsoverzicht. Omdat de nu gevraagde budgetten grotendeels incidenteel van aard zijn, kunnen ze worden gedekt uit incidentele middelen: de Algemene Reserve is meer dan toereikend. Wij vinden het dan ook reëel en verantwoord om een deel hiervan in de vorm van beleidsimpulsen terug te geven aan de gemeenschap. In de komende jaren zullen deze impulsen, in samenwerking met stakeholders, nadere invulling krijgen. Afhankelijk van die invulling zal voor de volgende raadsperiode moeten worden bezien of en in welke mate er langduriger ingezet gaat worden op deze terreinen.

2. Financiën

In dit onderdeel staan we stil bij de belangrijkste financiële onderdelen van deze begroting. Achtereenvolgens zijn dit: financieel meerjarenperspectief, opbouw lasten, opbouw baten, mutatie reserves, investeringen, weerstandsvermogen en vermogensmutaties.

Financieel meerjarenperspectief

In deze begroting is het volgende financieel sluitend meerjarenperspectief opgenomen:

		2017	2018	2019	2020
Saldo meerjarenbegroting 2017-2020	€	17.288	16.356	63.776	235.662

Om tot dit sluitende saldo te komen zijn meerdere stappen doorlopen. Met als startpunt de begroting 2016 is uw raad op verschillende momenten geïnformeerd. In onderstaande tabellen zijn de stappen vanaf het juni-overleg naar het huidige meerjarenperspectief terug te lezen.

Maart

In maart hebben we u geïnformeerd over de ontwikkelingen en is er een overzicht gegeven van de financiële stand van zaken (RIB maart).

Juni-overleg

In juni is uw raad geïnformeerd over de ontwikkelingen en de invloed hiervan op het meerjarenperspectief 2017-2020. In het juni-overleg heeft uw raad besloten de onvermijdelijke/ exogene en (vervangings)investeringen direct te verwerken in de primaire begroting.

	2017	2018	2019	2020
Saldo vóór juni-overleg (voordelig)	75.000	-8.000	184.000	195.000
Af:				
- onvermijdelijke ontwikkelingen	- 1.350.360	- 687.360	- 587.360	- 587.360
- exogene ontwikkelingen	- 475.000	- 405.000	0	0
- investeringen	0	- 286.294	- 388.311	- 595.084
Subtotaal	- 1.750.360	- 1.386.654	- 791.671	- 987.444
Bij:				
- vanuit algemene reserve	1.098.000	405.000	0	0
- amendement juni overleg (organisatieontwikkeling):	270.000	270.000	270.000	270.000
Saldo (nadelig) na het juni overleg	- 382.360	- 711.654	- 521.671	- 717.444
Exogene ontwikkeling juli-september:				
- nadelige structurele effecten bestuursrapportage 2016	- 806.439	- 578.875	- 1.026.477	- 214.459
- nadelige effecten nieuwe BBV-voorschriften				
Saldo voor beleidsimpulsen en dekkingsplan (nadelig)	- 1.188.799	- 1.290.529	- 1.548.148	- 931.903

Zoekrichtingen en uitkomsten

Tijdens het juni-overleg heeft uw raad richting gegeven om het nadelige saldo te dekken en de begroting 2017-2020 sluitend te maken. U gaf het college opdracht om de volgende zoekrichtingen te volgen:

- Screenen van de jaarrekening op mogelijke structurele effecten ('ramen met lef')
- Heroverwegen systematiek sociaal domein
- Onderzoeken financieel technische aanpassingen
- Nieuw beleid opvangen binnen programma (oud voor nieuw)

In de periode juli – september is uitvoering gegeven aan deze zoekopdracht. In eerste instantie is onderzoek gedaan naar onderdelen a, b en c. Resultaten > € 100.000 worden hieronder toegelicht bij punt 1 t/m 6, de overige zijn samengevoegd onder punt 7.

uitkomsten zoekrichtingen a, b en c	2017	2018	2019	2020
1. Grondbedrijf	500.000	800.000	700.000	0
2. Vrijval kapitaallasten (temporiseren, vervroegd afschrijven)	540.000	140.000	100.000	100.000
3. Uitgangspunten Algemene Uitkering Gemeentefonds	231.071	468.736	683.775	959.416
4. Vrijval kapitaallasten vervroegd afschrijven investeringen	140.000	140.000	140.000	140.000
5. Herziening systematiek sociaal domein	0	0	200.000	200.000
6. Indexeringen	140.000	140.000	140.000	140.000
7. Diverse posten (zie bijlage10)	131.867	120.000	150.000	130.000
Totaal	1.682.938	1.808.736	2.113.775	1.669.416

Toelichting:

- ad 1. In de notitie Vaste grond voor beleid en de notitie Financial Governance is een streefwaarde gesteld voor de omvang van de Algemene reserve grondbedrijf (ARG): 10% van de boekwaarde met een minimum van € 1 miljoen. Indien deze reserve de gewenste omvang heeft bereikt, wordt het meerdere afgedragen aan de algemene dienst. De ARG is momenteel € 2 miljoen hoger (zie paragraaf 8, Grondbeleid). Voorgesteld wordt om deze reserve in drie jaar af te bouwen naar het afgesproken niveau.
- ad 2. De verwachting is dat geraamde investeringen opschuiven. Dit levert jaarlijks al een kapitaallastenvoordeel op. Voor 2017-2020 is een inschatting gemaakt op basis van de lopende en geplande investeringen.
- ad 3. De afgelopen jaren vertoonde de algemene uitkering gemeentefonds bij de jaarrekening een behoorlijk voordeel ten opzichte van de begroting. Voorgesteld wordt een aantal indicatoren minder behoudend (offensiever) in te zetten. Denk hierbij aan groei van de bevolking, woningbouw, verwachte index etc.
- ad 4. In 2016 is het nog toegestaan om investeringen in maatschappelijk nut in 1 keer af te schrijven ten laste van reserves. Voorgesteld wordt om de boekwaarde per 1-1-2016 van deze investeringen van € 6,8 miljoen af te boeken van de reserve 'Dekking reserve kapitaallasten maatschappelijk nut' (€ 3,1 miljoen) en de Algemene reserve (€ 3,7 miljoen). Op deze wijze wordt jaarlijks netto € 140.000 euro vrijgespeeld.
- ad 5. Het is onze inzet om effectiviteitsvoordelen te behalen in het sociaal domein. Met name de beweging van dure specialistische zorg naar meer preventieve inzet, gecombineerd met ontbureaucratisering/deregulering op het gebied het sociaal domein geeft ons het vertrouwen dat dit effectiviteits- en efficiencyvoordelen gaat opleveren. Om deze beweging de ruimte te geven, hebben wij vanaf 2019 een acceptabel voordeel geraamd.
- ad 6. Dit betreft grotendeels de verwerking van indexeringen van de baten.
- ad 7. Zie bijlage 10.

Saldo voor beleidsimpulsen	2017	2018	2019	2020
eindsaldo juni-overleg	-1.188.799	-1.290.529	-1.548.148	-931.903
uitkomsten zoekrichtingen a, b &c	1.682.938	1.808.736	2.113.775	1.669.416
Saldo begroting voor beleidsimpulsen €	494.139	518.207	565.627	737.513

Beleidsimpulsen

In het juni-overleg zijn voorstellen voor beleidsimpulsen gedaan. In de periode juli-september zijn deze voorstellen verder uitgewerkt, waarbij gekeken is naar mogelijkheden 'oud voor nieuw', en heeft heroverweging plaatsgevonden. Verderop in deze begroting, bij de programma's, worden de voorstellen nader toegelicht, in bijlage 10 is een totaaloverzicht opgenomen. Omdat de gevraagde budgetten grotendeels incidenteel van aard zijn, kunnen ze worden gedekt uit incidentele middelen: de Algemene Reserve.

	2017	2018	2019	2020
Totaal beleidsimpulsen	- 1.290.504	- 945.504	- 561.851	- 501.851
Incidentele dekking t.l.v. Algemene reserve	813.653	443.653	60.000	0
ten laste van exploitatie	€ - 476.851	- 501.851	- 501.851	- 501.851

Per saldo

	2017	2018	2019	2020
Saldo begroting voor beleidsimpulsen	494.139	518.207	565.627	737.513
Beleidsimpulsen t.l.v. exploitatie	- 476.851	- 501.851	- 501.851	- 501.851
Saldo begroting 2017-2020	€ 17.288	16.356	63.776	235.662

De begroting in overzicht

Lasten 2017 (voor verwerking dekkingsplan)

Programma	2017
1. Bestuur, dienstverlening en veiligheid	8.445.726
2. Fysiek beheer openbare ruimte en vervoer	28.461.219
3. Sociaal domein	44.136.439
4. Cultuur, economie en milieu	5.652.230
5. Sport en Onderwijs	11.431.687
6. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen	5.767.464
7. Algemene inkomsten	-2.195.144
Overhead	11.704.457
Totaal lasten	113.404.078

Baten 2017 (voor verwerking dekkingsplan)

Programma	2017
1. Bestuur, dienstverlening en veiligheid	1.293.166
2. Fysiek beheer openbare ruimte en vervoer	12.206.128
3. Sociaal domein	8.556.589
4. Cultuur, economie en milieu	1.136.579
5. Sport en Onderwijs	2.289.356
6. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen	2.666.954
7. Algemene inkomsten	82.987.583
Overhead	1.078.924
Totaal baten	112.215.279

Bovenstaande tabellen geven een saldo van € 1.188.799 nadelig. Zie het saldo voor beleidsimpulsen en dekkingsplan op pagina 7. Ten opzichte van de begroting 2016 valt 'programma Overhead' op. Dit is een nieuw onderdeel dat rechtstreeks voortvloeit uit de nieuwe regels rondom het Besluit Begroten en Verantwoorden (BBV). Gemeenten moeten op een andere manier omgaan met het boeken en verwerken van hun overhead. Deze komt nu centraal op één programma. Door deze andere manier van administreren en presenteren, verschillen de totalen in de programma's substantieel van die van 2016.

Baten

De lasten worden gedekt door baten. Ruwweg zijn deze te splitsen in baten vanuit het Rijk en de zogenoemde eigen inkomsten. Het grootste deel van de baten voor de gemeente Woerden komt van de Rijksoverheid. Verder zijn baten onder te verdelen in baten zonder en baten met een specifieke bestemming. Daarnaast is er nog een categorie 'overig' waar specifieke diensten en meer administratieve posten (o.a. rentetoerekeningen) onder vallen.

Rijksbijdragen alg. uitkeringen (AU)		2017
Algemene uitkering		40.398
Decentralisatie AWBZ / Wmo		5.545
Decentralisatie Jeugd		8.318
Decentralisatie Participatiewet		5.915
Integratie-uitkering Wmo		2.994
Totaal	€ x 1.000	63.170

Rijksbijdragen Specifieke uitkeringen (SU)		2017
SU Inkomensdeel WWB		7.486
SU Onderwijsachterstanden		455
SU BBZ declarabel		97
SU Educatie		50
Totaal	€ x 1.000	8.088

'Eigen inkomsten'		2017
OZB		10.851
Parkeren		1.614
Afvalstoffenheffing		4.828
Rioolheffing		4.417
Rechten		2.796
Totaal	€ x 1.000	24.506

Gedetailleerde informatie over de eigen inkomsten (tarieven, mate van kostendekkendheid e.d.) is opgenomen in de paragraaf Lokale heffingen (paragraaf 1).

Stelposten

In de tegenstelling tot de vorige begrotingen zijn er in de begroting 2017-2020 geen zgn. stelposten/ taakstellingen opgenomen. Over het verloop van de stelposten uit voorgaande jaren bent u in de bestuursrapportage 2016 geïnformeerd.

Mutatie reserves

Een deel van de lasten wordt gedekt door onttrekkingen uit de reserves. Daarnaast storten we ook in de reserves om toekomstig beleid te kunnen dekken. In onderstaand overzicht zijn de dotaties en onttrekkingen van alle reserves opgenomen, exclusief rente t.g.v. exploitatie:

Totaal 1-1-2017		74.107
Dotaties		600
Onttrekkingen		- 8.994
Per saldo onttrekking 2017		- 8.394
Totaal 31-12-2017	€ x 1.000	65.713

Voor een overzicht van de onttrekkingen en dotaties van alle reserves zie bijlage 3.

Algemene reserve (vóór verwerking dekkingsplan):

Raming saldo 31-12-2016	39.535.197
Af:	
Het Nieuwe Werken (HNW)	-247.000 raad juni 2016
Organisatieontwikkeling	-828.000 prioriteit begroting 2017-2020
Cattenbroek onderhoud strand	-65.000 prioriteit begroting 2017-2020
Omgevingswet	-475.000 prioriteit begroting 2017-2020
Organisatieverbetering openb. ruimte	-300.000 prioriteit begroting 2016-2019
Zachte landing decentralisaties	-250.000 begroting 2015
Intensivering onderwijs (coalitieakkoord)	-150.000 begroting 2015
Citymarketing	-25.000 begroting 2015
Raming saldo 31-12-2017	37.195.197

Investeringsprogramma

Bijlage 2 geeft inzicht in het investeringsprogramma 2017-2020 voor zover kredieten nog niet zijn geautoriseerd door uw raad. Deze bijlage wordt via het raadsvoorstel dan ook ter autorisatie aan u voorgelegd.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit (met name de algemene reserve) afgezet tegenover de risico's die binnen de gemeente Woerden aanwezig zijn. Door deze op elkaar te delen ontstaat een beeld van het weerstandsvermogen. Bij het vaststellen van de begroting 2015 heeft uw raad de ondergrens van de bovengenoemde bandbreedte verhoogd, door de onzekerheidsfactor van 1 naar 1,18 te brengen (ervan uitgaande dat de geïnventariseerde (rest)risico's 85% van de totale risico's vormen). De reden hiervoor was gelegen in het onderkennen van de onzekerheden binnen het Sociaal domein. Omdat we steeds meer vat krijgen op deze risico's en omdat we beschikken over een reserve die deze risico's ruim voldoende afdekt stellen we uw raad voor de (tijdelijke) verhoging van de ondergrens met ingang van 2017 te beëindigen en weer uit te gaan van de oorspronkelijke bandbreedte.

De verhouding tussen de risico's en de benodigde weerstandscapaciteit binnen de afgesproken bandbreedte ziet er dan als volgt uit:

	Begroting 2017	Rekening 2015	Begroting 2016	Rekening 2014	Begroting 2015
Beschikbare weerstandscapaciteit	€ 39.586	€ 42.064	€ 42.740	€ 41.217	€ 39.817
Ondergrens benodigde weerstands- capaciteit (totaal risico's)	€ 2.726	€ 4.213	€ 4.602	€ 6.242	€ 6.725
Weerstandsvermogen ondergrens	14,5	10,0	9,3	6,6	5,9
Bovengrens benodigde weerstands- capaciteit (risico's x 1,43)	€ 3.898	€ 5.105	€ 5.577	€ 7.564	€ 8.150
Weerstandsvermogen bovengrens	10,2	8,2	7,7	5,4	4,9

Provinciaal toezicht

Elk jaar besluit de provincie vóór aanvang van het begrotingsjaar of bij gemeenten repressief of preventief begrotingstoezicht van toepassing is (artikel 203 Gemeentewet).

Repressief toezicht is regel. Dit houdt in dat de begroting direct kan worden uitgevoerd. De provincie hoeft de begroting en de begrotingswijzigingen dan niet vooraf goed te keuren.

Preventief toezicht is uitzondering. Dit betekent dat de begroting en begrotingswijzigingen door de provincie moeten worden goedgekeurd voordat tot uitvoering kan worden overgegaan.

Om voor 2017 in aanmerking te komen voor het repressieve toezicht dient aan de volgende voorwaarden te zijn voldaan:

- a. de begroting 2017 dient naar het oordeel van de provincie in evenwicht te zijn - als dat niet het geval is, dient de meerjarenraming aannemelijk te maken dat in de eerstvolgende jaren, doch uiterlijk in 2020, dit evenwicht tot stand zal worden gebracht;
- b. de jaarrekening 2015 behoort in evenwicht te zijn; een naar het oordeel van de toezichthouder structureel tekort zal worden betrokken bij het onderzoek van de begroting 2017. Dit betekent dat in de jaarrekening inzicht moet worden gegeven in het structurele en incidentele aandeel van het tekort;
- c. de vastgestelde jaarrekening 2015 en de begroting 2017 dienen tijdig, respectievelijk vóór 15 juli en 15 november 2016, aan de provincie te zijn toegezonden. Met het onder a. genoemde evenwicht wordt structureel en reëel evenwicht bedoeld. Met het begrip structureel evenwicht wordt bedoeld dat in de begroting structurele lasten gedekt dienen te worden door structurele baten. Het reëel evenwicht houdt in dat onderzoek wordt gedaan naar de realiteit van de ramingen.

Deel B: Programma's

1. Bestuur, dienstverlening en veiligheid

Portefeuillehouder	Thema
Alle collegeleden	Interactie met de samenleving
Victor Molkenboer	Regionale samenwerking, Openbare orde & veiligheid, Personeel & organisatie, Dienstverlening
Hans Haring	Visie op verbonden partijen
Yolan Koster (wnd)	Informatiebeleid en ICT
Margot Stolk	Relatie burger-overheid, Dierenwelzijn
Tymon de Weger	Handhaving

1. Kern programma

Vergroting van de bestuurskracht door samenwerking is een belangrijk thema. We werken verder aan de integrale kwaliteit van dienstverlening en aan de feitelijke en de door inwoners ervaren veiligheid.

Regionale samenwerking

Woerden wil zijn strategische positie in de regio de komende jaren verder versterken. Als 'hoofdstad van het Groene Hart' voelen wij ons verbonden met dit gebied. Wij willen met andere gemeenten in dit gebied intensiever samenwerken. Hierbij denken we aan de uitwerking van het Groene Hart-convenant met Gouda en Alphen aan den Rijn, via de bestuurstafels 'Groene Hart Werkt', 'Infra en Bodemdaling' en 'Water en Groen' en af te sluiten convenanten met de provincies Zuid-Holland en Utrecht.

Ook de samenwerking in U10-verband krijgt steeds meer vorm door de bestuurstafels, de peilnota Ruimtelijk Economische Koers en de U10 agenda. Met de partners in deze regio behartigen we onze belangen op het gebied van duurzaamheid, economie, ruimte en wonen. Ook plegen we inzet om waar mogelijk samen te werken door uitwisseling van medewerkers en kennis en medewerkers.

2. Het volgende willen we op de middellange termijn bereiken

Progr. nr.	Nr.	Effecten	PFH
1	1	Samenwerking	Molkenboer
1	1.1	Regionale Samenwerking	Molkenboer
1	1.1.1	Versterking van het lokale bestuur – op dossiers die gemeente Woerden alleen niet optimaal kan organiseren – door samen te werken met gemeenten in de regio, met een focus op het Groene Hart en de stedelijke regio van Utrecht.	Molkenboer
1	1.1.2	Versterking van het Groene Hart als economische en toeristische regio.	Molkenboer
1	1.1.3	U10: versterking van de stedelijke regio van Utrecht en de positie van Woerden daarbinnen.	Molkenboer
1	1.2	Verbonden Partijen	Haring
1	1.2.1	We hebben voor college en raad een duidelijk kader voor verbonden partijen, op basis waarvan we kunnen besluiten tot nieuwe verbonden partijen en waarmee we de sturing op bestaande verbonden partijen verbeteren. We willen tijdig kunnen ingrijpen bij afwijkingen. We streven naar een consistente samenwerkingsregio. De raad wordt actief geïnformeerd over en betrokken bij ontwikkelingen rond verbonden partijen (o.a. via het jaarlijks overleg verbonden partijen) en de besluiten worden onderbouwd vanuit het vastgestelde kader.	Haring
1	2	Kwaliteit van dienstverlening	Molkenboer
1	2.0.1	Een goede, slagvaardige, professionele organisatie blijkend uit doorlopend klantonderzoek.	Molkenboer
1	3	Veiligheid	Molkenboer
1	3.1	Veilig gevoel	Molkenboer
1	3.1.1	Samen met ketenpartners en actieve burgers zorgen wij voor een (sociaal) veilige woon-, werk- en leefomgeving.	Molkenboer
1	3.2	Handhaving	De Weger
1	3.2.1	Handhaving volgens het door de raad vastgestelde handhavingplan en het door het college vastgestelde handhavingsuitvoeringsprogramma.	De Weger
1	4	Relatie burger-overheid	Stolk
1	4.0.1	De inbreng van inwoners, ondernemers en partners staat centraal bij onze activiteiten.	Stolk

Progr. nr.	Nr.	Effecten	PFH
1	5	Organisatie en organisatieontwikkeling	Molkenboer
1	5.0.1	De gemeentelijke organisatie sluit wat betreft sturing, structuur, cultuur, processen en medewerkers aan bij maatschappelijke ontwikkelingen. De organisatie is naar buiten gericht en ondersteunt en stimuleert de veranderende rol tussen gemeenschap en gemeente.	Molkenboer
1	5.0.2	We willen een organisatie zijn die de verbinding zoekt met burgers, ondernemers en instellingen etc. Daarnaast willen we een flexibele organisatie zijn en vanuit opgaven integraal werken. Bovendien willen we de afstand verkleinen tussen het bestuur en de organisatie.	Molkenboer
1	6	Informatievoorziening en ICT	Koster (wnd)
1	6.0.1	Doelmatige en doeltreffende informatievoorziening en adequate ICT voor de uitoefening van onze taken en het waarmaken van onze ambities als gemeente.	Koster (wnd)
1	7	Samenwerking met Oudewater	Molkenboer
1	7.0.1	Kwaliteit dienstverlening neemt toe, kwetsbaarheid in de organisatie neemt af.	Molkenboer
1	8	Dierenwelzijn	Stolk
1	8.0.1	Het welzijn van dieren in Woerden wordt optimaal gewaarborgd binnen de mogelijkheden die de gemeente daarvoor heeft.	Stolk

3. In 2017 realiseren we onderstaande resultaten

Om de beoogde effecten op de middellange termijn te bereiken, realiseren we in 2017 het volgende:

Progr. nr.	Nr.	Resultaat 2017	PFH	Resultaat en/of planning
1	1	Samenwerking	Molkenboer	
1	1.1	Regionale samenwerking	Molkenboer	
1	1.1.1	We nemen deel aan de netwerksamenwerking U10 en leveren een actieve bijdrage aan de diverse bestuursafdelingen van U10. Waar we kansen zien voor de stedelijke regio agenderen we deze op de U10 bestuursafdelingen. In 2017 werken we in regionaal verband (verder) aan: - uitwerking Peilnota 2016 Ruimtelijk Economische Koers 'Groen, gezond en slim' - beperking van negatieve gevolgen van inpassingsplan kantoorvolume van de Provincie Utrecht; - zoeken naar voldoende (schuif)ruimte voor bedrijven in de regio; - verdeling woonmilieus over de regio - afspraken over omvang sociale woningvoorraad; - afspraken over huisvesting asielzoekers en statushouders; - marketing van het U10 gebied; - duurzaamheid: meer inzetten van U-Thuisprogramma voor incidentele projecten en projectmatiger en actief werken met burgers en ondernemers; - onderzoek naar doelgroepenvervoer voor cliënten sociaal domein; - relatie onderwijs - arbeid - effectief gebruik sportaccommodaties	Molkenboer, daarnaast elke pfn voor zijn/haar 'tafel'	2017
1	1.1.2	We nemen deel aan het bestuursconvenant 'Samenwerking regio Alphen aan den Rijn-Gouda-Woerden'. We leveren onze bijdrage aan de samenwerkingsagenda op de terreinen Economie, Water en Recreatie en Infrastructuur. Concreet voor 2017 werken we (verder) aan: - uitbouwen samenwerking door sluiten van convenanten met provincies Zuid-Holland en Utrecht; - vergroten succes 'het Groene Hart Werkt' en opzetten van eventuele nieuwe economische projecten, onder meer via: + versterking triple helix samenwerking in bio-based/circulaire economie; + innovatie agribusiness en ondersteuning MKB; - merkversterking Groene Hart door o.a. iconenaanpak, zoals bijv. Romeinse Limes en de Kaas; - verbeteren bereikbaarheid binnen het Groene Hart (OV, auto en fiets); - voortzetten samenwerking platform Slappe Bodem - positionering woningbouwopgave Groene Hart in de Randstad; - versterking waterrecreatie-netwerk;	Molkenboer, daarnaast elke pfn voor zijn/haar 'tafel'	2017

Progr. nr.	Nr.	Resultaat 2017	PFH	Resultaat en/of planning
1	1.2	Verbonden partijen	Haring	
1	1.2.1	We ontwikkelen goede informatie over de risico's van de verbonden partijen, om zo nodig tijdig sturingsmaatregelen te kunnen nemen.	Haring	In bestuurs-rapportage
1	1.2.2	De sturing en beheersing van verbonden partijen wordt verder geoptimaliseerd aan de hand van de nota Verbonden partijen (ook in regionaal verband).	Haring	Q1 2017
1	2	Kwaliteit van dienstverlening	Molkenboer, Koster (wnd)	
1	2.1	Professionele organisatie	Molkenboer	
1	2.1.1	Tevredenheid en waardering voor de kwaliteit van de dienstverlening. We scoren minimaal het rapportcijfer 8 bij het doorlopende balie-tevredenheidsonderzoek. Voor huwelijksvoltrekkingen streven we naar minimaal een 8. Bij het afhandelen aan de telefoon streven we naar een 7.	Molkenboer	doorlopend
1	2.2	Digitale producten	Koster (wnd)	
1	2.2.1	De digitale dienstverlening verbeteren door veelgebruikte formulieren om te zetten in e-formulieren die rechtstreeks aansluiten op het bedrijfsproces. Daardoor wordt het voor de inwoners, bedrijven en instellingen makkelijker en verloopt het interne proces sneller.	Koster (wnd)	Q4 2017
1	2.2.2	Verder ontwikkelen digitale dienstverlening door het vergroten van het aanbod van digitale producten/diensten aan burgers en bedrijven, maatwerk leveren waar nodig.	Koster (wnd)	Q4 2017
1	2.3	Klantprocessen	Molkenboer	
1	2.3.1	Stroomlijnen primaire klantprocessen door doorontwikkeling zaakgericht/digitaal werken. Integrale aanpak per werkproces.	Molkenboer	2016-2018
1	3	Veiligheid	Molkenboer, De Weger	
1	3.1	Veilig gevoel	Molkenboer	
1	3.1.1	Uitvoering integraal veiligheidsbeleid 2016-2018. De belangrijkste lokale prioriteiten zijn: 1. Goede koppeling tussen OOV en zorg 2. Lokale top X-aanpak (persoonsgerichte aanpak) 3. Aanpak vroegsignalering radicalisering 4. Preventie woninginbraken en fietsendiefstallen	Molkenboer	2016-2018. Lokale top X-aanpak: Q3 2016
1	3.2	Handhaving	De Weger	
1	3.2.1	Handhaving volgens het Handhavingsuitvoeringsplan (HUP) en de daarin vastgestelde prioriteiten: 1. Handhavingsverzoeken 2. Brandveiligheid 3. Asbest 4. Illegaal gebruik 5. Bouwen in afwijking vergunning 6. Illegaal bouwen 7. Bestuurlijke prioriteit	De Weger	Q4 2017
1	4	Relatie burger-overheid	Stolk	
1	4.0.1	De uitgangspunten in de notitie 'Woerden zegt ja, tenzij...' (vastgesteld eind 2015) en de visie 'Proactieve Samenwerking' worden vertaald in een integrale ontwikkelagenda die inzicht geeft in de stappen die we komende jaren willen maken op het gebied van dienstverlening, wijkgericht werken, ruimte geven aan initiatieven, communicatie en het betrekken van de samenleving bij beleid.	Stolk	Q1 2017
1	5	Organisatie en organisatieontwikkeling	Molkenboer (deels wnd)	
1	5.1	Organisatievisie	Molkenboer	
1	5.1.1	Er is een gedragen Organisatievisie 2020 die richting geeft aan de ontwikkeling van de organisatie om de stakeholders (samenleving, besturen van Woerden en Oudewater en medewerkers) optimaal te bedienen. Tevens wordt een aantal scenario's geschetst die aangeven hoe het gewenste organisatiebeeld in 2020 kan worden bereikt en wat dit vraagt.	Molkenboer	Q1 2017
1	5.1.2	Op basis van de Organisatievisie 2020 is een uitwerkingsplan gemaakt dat inzet geeft in de stappen die we de komende jaren willen zetten om het gewenste eindbeeld te bereiken.	Molkenboer	Q1 2017

Progr. nr.	Nr.	Resultaat 2017	PFH	Resultaat en/of planning
1	5.1.3	Werkprocessen worden lean gemaakt en continu verbeterd. Maatwerkprocessen worden ingeregeld.	Molkenboer (wnd)	doorlopend
1	5.2	Ambtelijke formatie i.r.t. bestuurlijke wensen	Molkenboer	
1	5.2.1	Jaarlijks worden domeinplannen gemaakt waarin staat hoe de beschikbare capaciteit wordt ingezet t.b.v. maatschappelijke opgaven, going concern en UVO Oudewater. Uitgangspunt: voldoende balans tussen benodigde en beschikbare capaciteit én voldoende flexibiliteit en ruimte om als organisatie te kunnen inspelen op de waan van de dag en ruimte te hebben voor organisatieontwikkeling.	Molkenboer	(Q4 2016 en) Q4 2017
1	5.3	Stadhuis	Haring (wnd)	
1	5.3.1	In 2017 zal de organisatie ondergebracht worden in tijdelijke huisvesting en start de grootschalige renovatie van het stadhuis.	Haring (wnd)	Bouwkundige oplevering: mei 2018
1	6	Informatievoorziening en ICT	Koster (wnd)	
1	6.0.1	Uitvoering van het informatiebeleidsplan en het beleidsplan informatieveiligheid en privacy. Concreet in 2017: - digitale dienstverlening/ ondernemer - zaakgericht digitaal - toets webrichtlijnen	Koster (wnd)	2017 e.v.
1	7	Samenwerking met Oudewater	Molkenboer	
1	7.0.1	De kwaliteit van de dienstverlening aan de inwoners van twee gemeenten wordt verder verbeterd, aan de hand van een kwaliteitsplan, gebaseerd op onderzoeksgegevens (o.a. waar staat je gemeente) en een dienstverleningsconcept. Tevens wordt de samenwerking geëvalueerd om invulling te kunnen geven aan eventuele verbeterpunten.	Molkenboer	Q4 2016 2017 e.v.
1	7.0.2	Er vindt een personele benchmark van de organisatie plaats om te bepalen hoe de formatie van de organisatie zich verhoudt tot die van andere gemeenten.	Molkenboer	Q2 2017
1	8	Dierenwelzijn	Stolk	
1	8.0.1	Ondersteuning van groep maatschappelijk betrokkenen bij de uitvoering van de nieuwe (2016) nota 'Dierenwelzijn in Woerden'. Communicatie en voorlichting aan inwoners om dierenwelzijn te verbeteren en om overlast te beperken is een van de acties die Stichting Dierenopvang Woerden uitvoert.	Stolk	Q4 2017

4. Het realiseren van de beoogde resultaten geeft de volgende lasten en baten

Inkomsten/uitgaven	2017	2018	2019	2020
Lasten	8.445.726	8.441.442	8.552.296	8.361.046
Baten	-1.293.166	-1.299.578	-1.313.273	-1.313.273
Totaal programma 1	€ 7.152.560	7.141.864	7.239.023	7.047.773

Onvermijdbaar / exogeen

Omschrijving	2017	2018	2019	2020
Licenties 4 handhelds toezicht en handhaving	-9.550	-9.550	-9.550	-9.550
strategisch communicatie advies	-80.000	-80.000	-80.000	-80.000
Accountantskosten	-7.000	-7.000	-7.000	-7.000
Deelname platform middelgrote gemeente	-4.000	-4.000	-4.000	-4.000
Organisatieontwikkeling *	-828.000	-270.000	-270.000	-270.000
Totaal onvermijdbaar / exogeen	-928.550	-370.550	-370.550	-370.550

*incidentele posten, ten laste van de algemene reserve

Beleidsimpulsen

Omschrijving	2017	2018	2019	2020
Kwaliteitsmonitor (grip op basisregistraties/kwaliteit gegevensstroom)	-25.000	-25.000	-25.000	-25.000
Open data (motie, vrijelijk delen data met bewoners, bedrijven, etc.)*	-50.000	0	0	0
Informatieveiligheid- en privacy	-230.851	-230.851	-230.851	-230.851
Totaal beleidsimpulsen	-305.851	-255.851	-255.851	-255.851

*incidentele posten, ten laste van de algemene reserve

Toelichting

Kwaliteitsmonitor

Gemeenten zitten in een transitie waarbij ze steeds meer verantwoordelijkheden krijgen. Decentralisaties, toenemende wet- en regelgeving en de vraag naar meer transparantie staan centraal. Dit gaat gepaard met een groeiend aantal landelijke basisregistraties die verplicht gebruikt moeten worden door gemeenten. De landelijke overheid toetst dit gebruik via audits en eist van gemeenten dat zij kunnen aantonen hoe zij e.e.a. beveiligen en bewerken. Daarnaast is het voor gemeenten steeds belangrijker om volledige en actuele informatie uit te wisselen met partners en andere aanverwante partijen, volgens landelijke normen. Door een aantal kwaliteitsmonitoren te implementeren wordt o.a. de kwaliteit van de gegevensstroom bewaakt, is het steeds mogelijk om de kwaliteit en actualiteit te toetsen, wordt inzichtelijk of de gemeente voldoet aan de wettelijke voorschriften en of we werken volgens de opgelegde protocollen.

Open data

De raad heeft een motie aangenomen om zo veel als mogelijk vrijelijk data met de inwoners, bedrijven, overheden en andere organisaties te delen, met inachtneming van de bescherming van persoonsgegevens en veiligheid. Doordat open data een relatie hebben met onder andere Big Data en Smart Cities moet hier beleid voor ontwikkeld worden. In de motie staat dat de informatie die de gemeente toch al ieder kwartaal aan het CBS levert, evenals het subsidieregister, kan worden gepubliceerd op een in te richten en makkelijk te vinden open data portal van de gemeente, zo veel mogelijk andere data daar ook te publiceren en de publicatie van de datasets op zo'n manier te doen dat gebruikers de data eenvoudig kunnen gebruiken. Het uitvoeren van de motie vereist een gedegen onderzoek en uitvoering.

Informatieveiligheid en privacy

In 2015 stelde het college het Beleidsplan informatieveiligheid en privacy vast. Bij het opzetten van dit plan is zorgvuldig gekeken naar de aanbevelingen vanuit de DigiD audit, de ingevoerde meldplicht datalekken en de komende Europese privacyregelgeving. Ook in andere wetten – zoals de Wet Basisregistratie Personen – zijn verplichtingen voor gemeenten opgenomen. Om deze te kunnen realiseren, is het nodig specialistische kennis en vaardigheden aan te trekken en aanvullende software aan te schaffen. Ook nemen organisatorische en administratieve werkzaamheden toe ten gevolge van de meldplicht datalekken en de invoering van de Europese Privacy verordening. Daarbij wordt

rekening gehouden met externe advisering (audits, responsible disclosure, e.d.) en materialen (onder meer om de bewustwording te bevorderen). Beoogde effect is het organisatorisch en technisch waarborgen van de informatieveiligheid van data die de gemeente Woerden op wat voor manier dan ook passeren, in het bijzonder vertrouwelijke en gevoelige persoonsgegevens.

Investeringen

Omschrijving	PG	Jaar			2017	2018	2019	2020
		investering	Investering	Afschr				
Vervanging PC's (60.000 euro naar 2017)	1	2017	60.000	3		22.250	21.500	20.750
Vervanging wifi netwerk	1	2017	16.500	3		6.119	5.913	5.706
Vervanging backup	1	2017	35.000	5		8.313	8.050	7.788
Vervanging vaste telefonie	1	2017	54.000	6		11.025	10.688	10.350
Office en SA	1	2017	229.000	4		65.838	63.691	61.544
Totaal jaarschijf 2017			394.500		0	113.544	109.841	106.138
Vervanging vaste telefonie	1	2018	54.000	6			10.739	10.449
Vervanging virtualisatie servers	1	2018	93.000	3			33.995	32.996
Vervanging storage	1	2018	96.000	3			35.091	34.061
Totaal jaarschijf 2018			243.000		0	0	79.825	77.506
Vervanging/verlenging beveiligingssoftware telewerken	1	2019	15.000	3				5.483
Vervanging firewall	1	2019	10.000	5				2.322
Vervanging/verleniging straalverbindingen	1	2019	21.000	5				4.876
Totaal jaarschijf 2019			46.000		0	0	0	12.681
Switches	1	2020	105.000	5				
Vervanging WiFi netwerk	1	2020	16.500	3				
Totaal jaarschijf 2020			121.500		0	0	0	0
Totaal			805.000		0	113.544	189.665	196.325

2. Fysiek beheer openbare ruimte en vervoer

Portefeuillehouder	Thema
Tymon de Weger	Openbare ruimte incl. verlichting, (Betaald) parkeren en parkeerbeleid, grondwater Schilderskwartier, Bodemdaling, A12-BRAVO
Margot Stolk	Verkeer en vervoer, Afval en reiniging
Hans Haring	Begraven en begraafplaatsen

1. Kern programma

De kwaliteit van de openbare ruimte is een speerpunt voor de komende jaren. We gaan achterstanden wegwerken en geen nieuwe laten ontstaan.

In 2017 gaan we door met de in 2016 ingezette professionalisering van het beheer van de openbare ruimte. Lopende acties uit het verbeterplan, waaronder contractbeheer, beleid- en beheerplannen en processen, worden voltooid. Daarnaast zal focus worden aangebracht op verbetering van organisatie en financiën.

We zoeken oplossingen voor de bodemproblematiek. We verbeteren de doorstroming in het verkeer en lossen knelpunten op voor de fietsers. Bij de afvalinzameling staat duurzaamheid hoog in ons vaandel: hergebruik van afval als grondstof draagt bij aan CO₂-reductie.

Assetmanagement behelst het optimaal benutten van een 'portefeuille' aan (fysieke) kapitaalgoederen – in dit geval ons rioolstelsel – ten behoeve van het (maatschappelijk) doel waarvoor we ze bezitten/beheren. Concreet betekent dit dat we bij het beheer en onderhoud van het rioolstelsel gaan differentiëren naar o.a. aard en plaats van de diverse onderdelen van het stelsel (pompen, (hoofd)gemalen, leidingen et cetera). Hierbij hanteren we een objectieve waarde-systeem die het mogelijk maakt om onderhoudsinspanningen (preventief en correctief) te optimaliseren en te prioriteren. Als extreem voorbeeld: aan een hoofdgemaal dat ervoor zorgt dat de binnenstad niet onder water komt te staan, zouden we meer belang ('waarde') kunnen toekennen in de zin van betrouwbaarheid, veiligheid en functionaliteit, dan aan een leiding t.b.v. enkele huizen.

2. Het volgende willen we op de middellange termijn bereiken

Progr. nr.	Nr.	Effecten	PFH
2	1	Openbare ruimte	De Weger
2	1.1	Beheer openbare ruimte	De Weger
2	1.1.1	Een veilige, goed begaanbare openbare ruimte op basis van de beschikbare middelen, waarbij wordt gestreefd naar het vastgestelde onderhoudskwaliteitsniveau.	De Weger
2	1.2	Bomenbeheer	De Weger
2	1.2.1	Woerden heeft een gezond, vitaal en veilig areaal aan bomen.	De Weger
2	2	Openbare verlichting	De Weger
2	2.0.1	Duurzame en goed functionerende openbare verlichting voor de openbare weg (voor auto, fiets- en voetganger).	De Weger
2	2.0.2	We verbeteren de veiligheid, het gaat daarbij om de beleving, de verkeersveiligheid en de sociale veiligheid van langzaam verkeer.	De Weger
2	3	Bodemdaling, grondwater en het veengebied	De Weger
2	3.1	Bodemdaling	De Weger
2	3.1.1	Een duurzame oplossing voor de problematiek van de bodemdaling in de hele gemeente Woerden en de gevolgen voor de infrastructuur.	De Weger
2	3.2	Berging van afval- en hemelwater	De Weger
2	3.2.1	Oppervlaktewaterlichamen worden via baggeren op diepte gehouden ten behoeve van een kwalitatief en kwantitatief goede waterhuishouding.	De Weger
2	3.3	Veiligheid van rij- en vaarwegen	De Weger
2	3.3.1	Het uitvoeringsprogramma beschoeiingen uitvoeren, waarbij de veiligheid en de bereikbaarheid optimaal gewaarborgd blijft.	De Weger
2	3.4	Zorg voor het veengebied	De Weger
2	3.4.1	Zorgdragen voor de openbare ruimte. Toekomstbestendige keuzes en duurzame aanleg nieuwe en bestaande openbare infrastructuur.	De Weger
2	4	Verkeer en vervoer	Stolk, De Weger
2	4.1	Doorstroming in Woerden	Stolk
2	4.1.1	Verbetering van de bereikbaarheid vanuit wijken, dorpen en bedrijventerreinen naar de A12 en minder oponthoud voor auto's en fietsers door meer ongelijkvloerse of geregelde fietskruisingen.	Stolk

Progr. nr.	Nr.	Effecten	PFH
2	4.2	Fietsvriendelijk	Stolk
2	4.2.1	Minder omrijden voor fietsers door directere verbindingen (wijkoverstijgend) en een duidelijk, comfortabel en uniform ingericht hoofdfietsnetwerk tussen wijken en voorzieningen. Gescheiden verkeersstromen op ontsluitingswegen.	Stolk
2	4.3	Parkeren	De Weger
2	4.3.1	Het parkeerbeleid ondersteunt ons streven naar een vitale binnenstad.	De Weger
2	5	Afval en Reiniging	Stolk
2	5.1	Duurzaam inzamelen	Stolk
2	5.1.1	Hoe meer afval als grondstof wordt ingezameld, hoe groter de bijdrage die kan worden geleverd aan het tegengaan van de klimaatverandering (CO ₂ -reductie). Daarnaast scheelt het de inwoners van Woerden ook geld. De verwerking van restafval kost geld en grondstoffen kosten minder geld of leveren zelfs geld op. Het verwachte maatschappelijk effect op middellange termijn is: reductie van restafval.	Stolk
2	5.2	Vermindering zwerfafval	Stolk
2	5.2.1	Zwerfafval wordt in het algemeen ervaren als een grote bron van ergernis. Hoe burgers de kwaliteit van hun directe leefomgeving beleven, wordt mede bepaald door het zwerfafval in de openbare ruimte. Doelstelling is dan ook het terugdringen van de hoeveelheid zwerfafval.	Stolk
2	6	Begraven	Haring
2	6.1	Faciliteiten	Haring
2	6.1.1	We bieden inwoners van Woerden goede faciliteiten voor een waardig afscheid en een laatste rustplaats/asbestemming voor de overledene.	Haring
2	6.2	Kostendekkend	Haring
2	6.2.1	Kostendekkende exploitatie begraafplaatsen.	Haring
2	6.3	Crematorium	Haring
2	6.3.1	We realiseren een crematorium. Daarbij zoeken we de samenwerking met marktpartijen. Uitgangspunt is een kostendekkende voorziening.	Haring
2	7	Riolering	De Weger
2	7.0.1	Bescherming van de volksgezondheid en de leefomgeving tegen overlast van afval en hemelwater door inzameling en transport hiervan via een adequaat rioolstelsel.	De Weger

3. In 2017 realiseren we onderstaande resultaten

Om de beoogde effecten op de middellange termijn te bereiken, realiseren we in 2017 het volgende:

Progr. nr.	Nr.	Resultaat 2017	PFH	Resultaat en/of planning
2	1	Openbare ruimte	De Weger	
2	1.1	Beheer openbare ruimte	De Weger	
2	1.1.1	Beheer en (groot) onderhoud van de openbare ruimte vindt plaats op basis van het Meerjaren OnderhoudsPlan (MOP) waarbij gebruik gemaakt wordt van het Woerdense model.	De Weger	Uitvoering van de geprioriteerde projecten cf. MOP
2	1.1.2	Evaluatie MOP 2016	De Weger	RIB Q2 2017
2	1.1.3	Participatie en communicatie verder verbeteren o.b.v. 'Woerden zegt ja, tenzij' e.d.	De Weger	Afh. van keuze welke projecten/trajecten extra aandacht krijgen.
2	1.1.4	Meldingen openbare ruimte: de indiener krijgt binnen 2 werkdagen reactie met een verwachting over de oplossingstermijn	De Weger	2017
2	1.2	Bomenbeheer	De Weger	
2	1.2.1	Groenbeheerplan Singel vaststellen	De Weger	raad Q4 2017
2	1.3	Burgerparticipatie en communicatie	De Weger	
2	1.3.1	Participatie en communicatie in principe bij elk project/traject, soms intensiever bv. bij Excercitieveld als evenemententerrein en icoon van Woerden	De Weger	Afh. van keuze welke projecten/trajecten extra aandacht krijgen.
2	1.3.2	We overleggen op straat-, wijk-, en dorpsniveau over leefbaarheid. Ook onderzoeken we hoe en in hoeverre wijken en dorpskernen eigen budgetten kunnen beheren.	De Weger	doorlopend

Progr. nr.	Nr.	Resultaat 2017	PFH	Resultaat en/of planning
2	2	Openbare verlichting	De Weger	
2	2.1	Goed functionerende openbare verlichting	De Weger	
2	2.1.1	In 2017 wordt een aannemer geselecteerd voor onderhoud van het volledige arsenaal.	De Weger	Beheercontract afgesloten Q2 2017
2	2.1.2	Innovatie en duurzaamheid: Aandachtspunt hierbij is het werken naar een standaard (masten en armaturen), maar met zo veel mogelijk verlengen van de levensduur bij de bestaande masten. Waar mogelijk met behoud van de mast, maar met aanbrengen van een led-armatuur. Tevens onderzoek naar solarverlichting.	De Weger	50% van areaal gemoderniseerd in 2018
2	2.2	Veiligheidsgevoel	De Weger	
2	2.2.1	Het veiligheidsgevoel met betrekking tot de verlichting van de openbare ruimte door gebruikers (automobilist, fietser, voetganger) meten we middels de 2-jaarlijkse veiligheidsmonitor.	De Weger	Q4 2017
2	3	Bodemdaling, grondwater en het veengebied (en ruimtelijke adaptatie)	De Weger	
2	3.1	Bodemdaling	De Weger	
2	3.1.1	We zoeken structurele oplossingen om de bodemdaling af te remmen, langs vier sporen: zorg voor de openbare ruimte, biobased economy, landschappelijke kwaliteit en omgevingsbewustzijn. Vanuit concrete projecten worden toekomstbestendiger oplossingen bekeken en ingebracht in bredere maatschappelijke discussies. Gedurende het programma is er jaarlijks een bijeenkomst met de raad.	De Weger	Cf. programma Ontwikkeling Veengebied
2	3.2	Baggeren	De Weger	
2	3.2.1	Evaluatie van aanbesteding en uitvoering baggeren (in 2016 is dit aanbesteed o.b.v. BVP (Best Value Procurement)).	De Weger	RIB Q3 2017
2	4	Verkeer en vervoer	Stolk	
2	4.0.1	Diverse onderzoeken gericht op specifieke thema's Verkeersvisie Woerden 2030 (door de raad nog in 2016 vast te stellen).	Stolk	2017, voortgangsinfo via RIBs
2	4.0.2	Start uitwerking verkeersvisie per dorp/wijk.	Stolk	een aantal in 2017, volgorde n.t.b, info via RIB's
2	4.1	Doorstroming	Stolk, De Weger	
2	4.1.1	Uitvoering werkzaamheden Woerden West aan de Boerendijk en op de kruispunten Hollandbaan - Waardsebaan en Boerendijk - Hoge Rijndijk.	Stolk	2017, voortgangsinfo via RIB's
2	4.1.2	Aansluiting BRAVO 3 op kruising Wulverhorstbaan-Middellandbaan	De Weger	Q1 2017
2	4.1.3	Planvorming aanleg ongelijkvloerse fietskruising Steinhagenseweg i.r.t. ontwikkelingen Snellerpoort.	Stolk	Plan gereed Q2, info via RIB
2	4.2	Fietsvriendelijk	Stolk	
2	4.2.1	Opstellen actieplan fiets voor wijkoverstijgende aanpassingen aan het fietsnetwerk. De uitgangspunten in de (door de raad in 2016 vast te stellen) verkeersvisie en de fietsvisie die het college heeft laten opstellen, vormen hiervoor de basis. Met de provincie vind afstemming plaats over subsidieregelingen voor het vervolmaken van de hoofdfietsstructuur.	Stolk	Q4 besluitvorming (college)
2	4.3	Parkeren	De Weger	
2	4.3.1	Vervangen parkeer(betaal)systeem in parkeergarage	De Weger	Q2 gereed, info via RIB
2	4.3.2	Vervangen parkeerverwijssysteem	De Weger	Q2 gereed, info via RIB
2	5	Afval en Reiniging	Stolk	
2	5.1	Duurzaam inzamelen	Stolk	
2	5.1.1	Vanaf 1 januari 2017 is het nieuwe inzamelen (optie B) operationeel. Bewoners die beter scheiden kunnen in aanmerking komen voor teruggaaf. Deze prikkel draagt naar verwachting bij aan het realiseren van de doelstelling om in 2020 75% van het afval gescheiden in te zamelen.	Stolk	Informatie over de resultaten naar bewoners en raad gedurende het jaar

Progr. nr.	Nr.	Resultaat 2017	PFH	Resultaat en/of planning
2	5.2	Vermindering zwerfafval	Stolk	
2	5.2.1	Petflessenactie: zo veel mogelijk petflesjes uit de openbare ruimte halen, mede m.b.v. inwoners. Eerst een gemeentebrede actie, daarna een vervolg, gericht op doelgroepen zoals scholen en verenigingen.	Stolk	Gemeentebrede actie in Q1/Q2.
2	5.2.2	Inwoners mobiliseren om op regelmatige tijden of periode (een deel van) de buurt schoon te maken. Gemeente faciliteert (hulpmiddelen beschikbaar stellen en het vuil ophalen).	Stolk	In zo veel mogelijk buurten zijn groepjes inwoners bereid gevonden en in actie gekomen
2	5.2.3	Ontwikkelen en beschikbaar stellen van (les)materiaal voor scholen over vervuiling (bv. plastic soep) en hergebruik van grondstoffen uit afval.	Stolk	Q2 2017
2	6	Begraven	Haring	
2	6.1/6.2	Beheerplan	Haring	
2	6.1.1	Het beheerplan 'Begraven en cremieren in de gemeente Woerden' door de raad vastgesteld.	Haring	Q3 2017
2	6.3	Crematorium	Haring	
2	6.3.1	Een crematorium realiseren eventueel in samenwerking met marktpartijen en op basis van de uitkomsten van het haalbaarheidsonderzoek dat in sept. 2015 is afgerond.	Haring	Principebesluit organisatievorm (college): Q4 2017 Vaststellen bestemmingsplan (raad): Q2 2017
2	7	Riolering	De Weger	
2	7.0.1	Actualiseren Gemeentelijk Waterbeleidsplan 2013 - 2017, wordt tevens geïntegreerd in Omgevingsvisie.	De Weger	Q4 2017
2	7.0.2	Uitrollen assetmanagement riolering.	De Weger	Q4 2017
2	8	Wagenpark	De Weger	
2	8.0.1	In 2017 vindt de aanschaf en de investering van het wagenpark op het stadserf plaats, waarbij zo veel mogelijk duurzaam wordt ingekocht. Het uitgangspunt bij de vervanging van voertuigen is 'Elektrisch, tenzij'.	De Weger	2017

4. Het realiseren van de beoogde resultaten geeft de volgende lasten en baten

Inkomsten/uitgaven	2017	2018	2019	2020
Lasten	28.461.219	25.158.999	24.062.817	23.960.140
Baten	-12.206.128	-12.067.158	-12.036.251	-12.089.800
Totaal programma 2	€ 16.255.091	13.091.841	12.026.566	11.870.340

Onvermijdbaar / exogeen

Omschrijving	2017	2018	2019	2020
Begraven (afname baten)	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000
Dynamische zakpaal 's Gravesloot (kapitaallasten)	-9.075	-9.075	-9.075	-9.075
Hondenpoepbeleid	-15.000	-15.000	-15.000	-15.000
Cattenbroek onderhoud strand *	-65.000	0	0	0
Totaal onvermijdbaar / exogeen	€ -139.075	-74.075	-74.075	-74.075

*incidentele posten, ten laste van de algemene reserve

Beleidsimpulsen

Omschrijving	2017	2018	2019	2020
Programma ontwikkeling Veengebied + Ruimtelijke Adaptatie*	-180.000	-105.000	0	0
Handboek inrichting Openbare ruimte (kaders inrichtingseisen)*	-100.000	-50.000	0	0
Aanpassen centrumring n.a.v. evaluatie*	-15.000	0	0	0
Beheerplan groenstructuur Singel*	-60.000	0	0	0
Extra budget aankoop en vervanging straatmeubilair (WZJT)	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000
Extra budget onderzoekskosten verkeer	-15.000	-15.000	0	0
Extra budget verkeersmaatregelen	-120.000	-120.000	0	0
Uitwerking verkeersvisie*	-100.000	0	0	0
Optimalisatie kruispunten op ontsluitingswegen	-30.000	-30.000	0	0
Totaal beleidsimpulsen programma 2	€ -630.000	-330.000	-10.000	-10.000

*incidentele posten, ten laste van de algemene reserve

Toelichting

Bodemdaling - Programma Ontwikkeling Veengebied en Ruimtelijke Adaptatie

In het veengebied zorgt bodemdaling voor veel problemen. In het Programma Ontwikkeling Veengebied (POV) werken we samen met anderen aan innovatieve ontwikkelingen, waardoor we een toekomstbestendige openbare ruimte en gebruik van het veengebied kunnen realiseren. Vernieuwende inzichten en innovaties kunnen op termijn miljoenen euro's besparen. Voorwaarde is dat het programma tot minimaal 2018 wordt voortgezet.

Het POV sluit aan bij de aandacht die het Rijk van gemeenten vraagt om schade door overstroming, wateroverlast, droogte, hitte en ook bodemdaling te voorkomen of te beperken. (de zg. Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie). Elke gemeente moet uiterlijk in 2020 maatregelen hebben genomen. Dit betekent dat er een kwetsbaarheidsanalyse is gedaan, een strategie is gekozen, beleid is opgesteld en dat het is ingebed in alle relevante processen van de gemeentelijke organisatie. Dit is belangrijk om schade en slachtoffers te voorkomen. Gemeente Woerden is lid van de Coalitie Regio Utrecht, die gezamenlijk invulling geven aan de Ruimtelijke Adaptatie. Voor de uitvoering van deze werkzaamheden is momenteel geen dekking. Het beleidsplan Ruimtelijk Adaptatie met de thema's overstroming, wateroverlast, droogte, hitte en bodemdaling wordt een puzzelstuk van het integrale Omgevingsplan.

Het voorstel is om beide programma's samen te voegen onder de afkorting POVRA, Programma Ontwikkeling Veengebied + Ruimtelijke Adaptatie. Voor dit programma is voor 2017 en 2018 incidenteel budget nodig.

Binnen het programma POV is Kanis benoemd als pilot in de overgang naar een structureel toekomstbestendige aanpak voor bodemdaling in onze gemeente. De gevolgen van bodemdaling in Kanis zorgen voor veel overlast en een verpauperd straatbeeld. De pilot behelst het overgaan tot het (in principe) fixeren (zettingvrije constructie) van de openbare ruimte door het aanbrengen van een betonvloer op betonnen palen. Hiervoor is een extra investering nodig, hieronder opgenomen in de tabel Investeringsplan.

Handboek inrichting openbare ruimte

De gemeente Woerden geeft sturing aan kwaliteitsverbetering en kwaliteitswaarborging van de openbare ruimte. In 2008 is daarom het beleidsdocument Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR) met kwaliteitscatalogus vastgesteld. Naast IBOR is er behoefte aan instrumenten om het inrichten en het beheren van de openbare ruimte te professionaliseren. Eén van de instrumenten is het Handboek Inrichting Openbare Ruimte (HIOR) In dit handboek staan duidelijke kaders met standaard inrichtingseisen voor (her)inrichting van bestaande openbare ruimte en nieuwe in- en uitbreidingsgebieden.

Beheerplan groenstructuur Singel

In 2016 wordt door de gemeenteraad een nieuwe groenvisie op de Singelstructuur vastgesteld. Hierin is een keuze gemaakt welk uiterlijk de groenstructuur in de toekomst moet krijgen/hebben. De keuze is gemaakt op basis van een brede burgerparticipatie. Het is de bedoeling dat na dit besluit een beheerplan wordt opgesteld hoe het gestelde doel te bereiken. In dit beheerplan beantwoorden we de vragen: wat moet er gebeuren, wanneer en welke kosten zijn daarmee gemoeid. Voor het opstellen van dit plan is geen budgettaire ruimte, de budgetten worden namelijk ingezet voor uitvoering van

onderhoudswerkzaamheden en niet voor beheerplan of beleidsvorming. Het beheerplan is noodzakelijk om in control te komen en blijven.

Verkeer

Verkeer is een onderwerp dat leeft. Inwoners en bedrijven voelen zich betrokken en zetten zich in om samen tot het beste resultaat te komen. De gemeente biedt hier ruimte aan vanuit de gedachte Woerden zegt: 'ja, tenzij ...'. Ideeën en initiatieven van inwoners zijn van harte welkom en worden waar mogelijk gehonoreerd. Het afgelopen jaar heeft dit al diverse malen geleid tot het besluit om dynamische afsluitingen in straten te plaatsen. Bij terechte klachten, opmerkingen en wensen van inwoners over verkeerssituaties, zou het mogelijk moeten zijn er niet alleen over in gesprek te gaan maar de uitkomst ook op korte termijn te kunnen realiseren. Denk hierbij aan de aanleg van een drempel, het plaatsen van een middengeleider of het aanbrengen van een wegversmalling. Verkeersveiligheidsmaatregelen kunnen zowel de veiligheid voor de fietser als voor de automobilist verhogen. Het huidige budget is ontoereikend om ook maar één kruispuntplateau aan te brengen. Hiervoor is een bedrag geraamd voor twee jaar, daarna wordt opnieuw een afweging gemaakt in hoeverre dit structureel moet worden opgenomen.

Een specifiek bedrag is geraamd voor aanpassingen aan de centrumring die voortkomen uit de evaluatie.

Er is een aantal kruispunten op gebiedsontsluitingwegen (50 km/u wegen) waar verkeersveiligheidsproblemen ontstaan. Voor het uitvoeren van optimalisaties aan deze kruispunten was tot nu toe geen budget geraamd.

Uitwerking verkeersvisie

De Verkeersvisie 2030 is na de zomer (2016) aan de raad aangeboden. Hierin zijn onze ambities en doelstellingen op het gebied van verkeer op hoofdlijnen vastgelegd. De verkeersvisie wordt uitgewerkt naar een toekomstige verkeersstructuur, met een aantal varianten. Bovenstaand bedrag is geraamd voor deze uitwerking inclusief begeleiding van de bijbehorende participatie.

Investerings (excl. riolering en afval & reiniging)

Omschrijving	PG	Jaar			2017	2018	2019	2020
		investering	Investering	Afschr				
Organisatieverbetering openbare ruimte	2	2017			300.000	0	0	0
Speelplaatsen en speelvelden	2	2017	160.000	10		22.000	21.400	20.800
Inhaalslag bomen	2	2017	250.000	20		21.875	21.406	20.938
Vervanging parkeerapparaat parkeergarage	2	2017	100.000	10		13.750	13.375	13.000
Parkeersysteem updaten	2	2017	40.000	10		5.500	5.350	5.200
Inhaalslag beweegbare bruggen	2	2017	500.000	20		43.750	42.813	41.875
Jaarlijks investeringsbedrag bruggen - steigers - tunnels	2	2017	800.000	25		62.000	60.800	59.600
Inhaalslag achterstanden verharding	2	2017	4.250.000	20		371.875	363.906	355.938
Jaarlijkse investering vervanging verhardingen	2	2017	2.824.500	25		218.899	214.662	210.425
Tractie (Hyundai)	2	2017	54.000	10		7.425	7.223	7.020
Tractie (Fiat Doblo)	2	2017	28.000	7		5.050	4.900	4.750
Tractie (Fiat Ducato -sport)	2	2017	55.000	10		7.563	7.356	7.150
Pilot Kanis toepassen zettingsvrije constr (meerkosten)	2	2017	2.625.000	75		133.438	132.125	130.813
Totaal jaarschijf 2017			11.686.500		300.000	913.124	895.316	877.508
Organisatieverbetering openbare ruimte	2	2018				200.000	0	0
Inhaalslag bomen	2	2018	250.000	20			20.550	20.148
Inhaalslag beweegbare bruggen	2	2018	500.000	20			41.100	40.295
Inhaalslag achterstanden verharding	2	2018	3.250.000	20			267.150	261.918
Tractie (Fiat Strada)	2	2018	28.000	7			4.902	4.773
Tractie (Fiat Strada)	2	2018	28.000	7			4.902	4.773
Tractie (Fiat Doblo)	2	2018	28.000	7			4.902	4.773
Tractie (Mitsubishi Canter Fuso)	2	2018	28.000	10			3.702	3.611
Totaal jaarschijf 2018			4.112.000		0	200.000	347.206	340.290
Inhaalslag bomen	2	2019	250.000	20				20.550
Inhaalslag beweegbare bruggen	2	2019	500.000	20				41.100
Inhaalslag achterstanden verharding	2	2019	750.000	20				61.650
Tractie (aanhangsers 4 stuks)	2	2019	106.000	8				16.663
Tractie (sirius strooiers 5 stuks)	2	2019	186.000	8				29.239
Hogedrukreiniger aardgas	2	2019	12.000	10				1.586
Fiat Ducato Bouwzaken	2	2019	30.000	10				3.966
Totaal jaarschijf 2019			1.834.000		0	0	0	174.755
Tractie (Mitsubishi L200)	2	2020	45.000	10				
Tractie (2 wielige tractor Goldini)	2	2020	20.000	10				
Multiar Hako begravingen	2	2020	90.000	10				
Tractie (2 waterpompen)	2	2020	40.000	10				
Vervanging beschoeiingen	2	2020	1.000.000	25				
Landmeetkundige apparatuur	2	2020	35.000	5				
Totaal jaarschijf 2020			1.230.000		0	0	0	0
Totaal			18.862.500		300.000	1.113.124	1.242.522	1.392.552

Investerings Riolering

Omschrijving	PG	Jaar van investering	investering	Afschr termijn	2017	2018	2019	2020
Vrijvervalriolering	2	2017	1.800.000	40		102.960	101.511	100.062
Mechanische riolering	2	2017	360.000	15		35.592	34.819	34.046
Duikers en drainage	2	2017	105.000	40		6.006	5.921	5.837
<u>Pilot Kanis toepassen zettingsvrije constr</u> <u>.(meerkosten)</u>	2	2017	875.000	75		39.842	39.466	39.090
Gevolginvestering a.g.v. inhaalslag verharding	2	2017	1.500.000	40		85.800	84.593	83.385
Totaal jaarschijf 2017			4.640.000			270.200	266.310	262.421
Vrijvervalriolering	2	2018	1.800.000	40			102.960	101.511
Mechanische riolering	2	2018	360.000	15			35.592	34.819
Duikers en drainage	2	2018	105.000	40			6.006	5.921
Gevolginvestering a.g.v. inhaalslag verharding	2	2018	1.500.000	40			85.800	84.593
Totaal jaarschijf 2018			3.765.000				230.358	226.844
Vrijvervalriolering	2	2019	1.800.000	40				102.960
Mechanische riolering	2	2019	360.000	15				35.592
Duikers en drainage	2	2019	105.000	40				6.006
Totaal jaarschijf 2019			2.265.000					144.558
Vrijvervalriolering	2	2020	1.800.000	40				
Mechanische riolering	2	2020	360.000	15				
Duikers en drainage	2	2020	105.000	40				
Totaal jaarschijf 2020			2.265.000					
Totaal			12.935.000		0	270.200	496.668	633.823

Investerings Afval en reiniging

Omschrijving	PG	Jaar van investering	investering	Afschr termijn	2017	2018	2019	2020
Fiat Doblo (A&R)	2	2017	28.000	8		4.026	4.026	4.026
Totaal jaarschijf 2017			28.000			4.026	4.026	4.026
Huisvuilwagen	2	2018	210.000	8			30.194	30.194
Totaal jaarschijf 2018			210.000				30.194	30.194
Huisvuilwagen	2	2019	210.000	8				30.194
Totaal jaarschijf 2019			210.000					30.194
Huisvuilwagen	2	2020	210.000	8				
Veegmachine	2	2020	170.000	8				
Totaal jaarschijf 2020			380.000					
Totaal			828.000		0	4.026	34.220	64.414

3. Sociaal domein

Portefeuillehouder	Thema
Yolan Koster	Procesverantwoordelijke samenhang Sociaal domein, Sociale zaken en de Participatiewet, Volksgezondheid, Wmo, Integrale toegang sociaal domein, Minderheden
Hans Haring	Jeugdzaken, Transitie jeugdzorg

1. Kern programma

De meeste mensen zijn prima in staat om zelf invulling te geven aan hun leven. Dat doen zij samen met hun omgeving. Als het nodig is, dan helpen wij. Die behoefte verschilt per mens. Wij onderkennen en respecteren die verschillen en doen vervolgens wat nodig is.

Wij helpen mensen graag hun vraag te verhelderen. Dat betekent informeren en met oprechte belangstelling luisteren, samenvatten en doorvragen. Wat wil je bereiken? Wat kun je zelf? Heb je misschien ondersteuning nodig? Of zorg? Wij realiseren ons dat wij daarmee, als overheid, diep in iemands persoonlijke leven doordringen.

Daarom zeggen wij: 'Mensen eerst!'. Regels en organisaties zijn nuttig, maar niet leidend. Daarvoor is vertrouwen nodig. Vertrouwen in onze inwoners, maar ook in onze collega's, vrijwilligers en professionals. Wij waarderen het als mensen daarbij het lef hebben om de status quo uit te dagen en zichzelf en elkaar te prikkelen om te verbeteren. Dat kan soms anders lopen dan gedacht, maar fouten maken mag. Zeker als je ervan leert!

Onze overtuiging en het gedrag dat daarbij hoort moeten jij en ik iedere dag kunnen terugzien in wat wij doen. Daarom staan wij stil bij de grootste uitdagingen die wij het aankomende jaar zien in het sociaal domein. Daarbij is het ons doel om, met het geld dat hiervoor beschikbaar is, zo veel mogelijk waarde te creëren voor onze inwoners. Het vraagt ondernemingszin en creativiteit om voor inwoners het beste resultaat te behalen, binnen de begroting.

2. Het volgende willen we op de middellange termijn bereiken

In dit programma staat wat we willen bereiken (effecten en resultaten) en hoe we dit gaan volgen (indicatoren). De door ons als overheid verwachte effecten van het beleid zijn echter ondergeschikt aan de zelfbeschikking van de mens. Het is onze aanname dat wij de best passende zorg mogelijk maken door dicht bij huis snel en eenvoudig lichtere zorg en ondersteuning beschikbaar te maken. De keuzevrijheid van inwoners staat echter voorop, ook als dat betekent dat wij onze verwachtingen moeten bijstellen.

Progr. nr.	Nr.	Effecten	PFH
3	1	Mensen eerst	Koster, Haring
3	1.1	Zo veel mogelijk waarde creëren voor onze inwoners met het geld dat we hebben	Koster, Haring
3	2	Het dagelijkse leven	Koster, Haring
3	2.1	Steeds meer mensen zijn en blijven in staat om zelf, of met een beetje hulp, invulling te geven aan hun eigen leven	Koster, Haring
3	3	De verwijfsfunctie	Koster, Haring
3	3.1	Mensen zijn en blijven in staat om zelf, of met hulp, invulling te geven aan hun eigen leven	Koster, Haring
3	3.2	Mensen krijgen de best passende zorg, ongeacht de verwijzer die ze kiezen	Koster, Haring
3	3.3	In het contact met mensen handelen wij vanuit het besef dat wij als overheid diep in iemands persoonlijke leven dringen	Koster, Haring
3	4	Niet vrij-toegankelijke voorzieningen	Koster, Haring
3	4.1	Mensen krijgen de best passende zorg	Koster, Haring

3. In 2017 realiseren we onderstaande resultaten

De effecten in de vorige paragraaf zeggen iets over de grote lijnen in het sociaal domein. Om er daadwerkelijk voor te zorgen dat we waarde toevoegen met het geld dat we hebben, geven wij prioriteit aan een aantal belangrijke werkzaamheden. In de praktijk is alles in het sociaal domein met alles verbonden. Voor de leesbaarheid hanteren wij in de uitwerking een driedeling, namelijk:

1. Het dagelijkse leven: daaronder vallen bijvoorbeeld scholen, de bibliotheek, buurt- en dorpshuizen, CJG, GGD, sport, vrijwilligers- en welzijnsorganisaties, maatschappelijk werk, maar ook familie, vrienden en bureaus die elkaar helpen en nog veel meer.

2. De verwijfsfunctie: daarmee bedoelen wij WoerdenWijzer, FermWerk, huisartsen, medisch specialisten, jeugdartsen en RBL. Mensen komen hier met hulp- en ondersteuningsvragen. De verwijzingsbevoegden verhelderen de vraag en helpen als dat nodig is. Als het kan, ondersteunen wij mensen in het dagelijkse leven en wordt verwezen naar 'voorliggende' voorzieningen. Als het nodig is, wordt verwezen naar persoonlijke zorg en ondersteuning die niet vrij toegankelijk is.
3. Niet vrij toegankelijke zorg en ondersteuning: dit zijn persoonlijke voorzieningen die voor andere mensen niet toegankelijk zijn omdat daarvoor een beschikking, toewijzing of besluit van de gemeente, of een andere verwijzingsbevoegde, nodig is. Hieronder vallen bijvoorbeeld zorgvoorzieningen maar ook inkomensregelingen, toeleiding naar de arbeidsmarkt, begeleiding van sociaal makelaars (2^e lijns klantcontact), schuldhulpverlening en dienstverlening van het Regionaal Bureau Leerplicht.

Om de beoogde effecten op de middellange termijn te bereiken, realiseren we in 2017 het volgende:

Progr nr.	Nr.	Resultaat 2017	PFH	Resultaat en/of planning
3	1	Mensen eerst	Koster, Haring	
3	1.1	Zo veel mogelijk waarde creëren voor onze inwoners met het geld dat we hebben	Koster, Haring	
3	1.1.1	<ul style="list-style-type: none"> Mensen kunnen met i-pgb hun budget onafhankelijk inzetten Zorg en ondersteuning zo licht als kan, zo zwaar als nodig Zorg en ondersteuning zo dichtbij als mogelijk 	Koster, Haring	<ul style="list-style-type: none"> Positieve ontwikkeling van de gemeten cliëntervaring Zorgkosten per doelgroep (jeugd/ouderen) nemen af Afname van zwaardere, duurdere, specialistische individuele voorzieningen in aantallen cliënten en kosten Toename van lokaal zorgaanbod (aantal cliënten dat in Woerden terecht kan + aanbod dat in Woerden is gevestigd) Verhouding tussen zorgkosten en vervoerskosten (afname) Stapeling (het aantal voorzieningen per adres) neemt af De zorgkosten per inwoner nemen af Sluitende begroting en realisatie. Eventuele financiële positieve resultaten blijven (in volgende jaren) behouden voor het sociaal domein.
3	2	Het dagelijks leven	Koster, Haring	
3	2.1	Steeds meer mensen zijn en blijven in staat om zelf, of met een beetje hulp, invulling te geven aan hun eigen leven	Koster, Haring	
3	2.1.1	Verdere ontwikkeling van (vraaggestuurd) voorliggend aanbod in de gemeente Woerden en bevordering van de samenwerking met het onderwijs	Koster, Haring	<ul style="list-style-type: none"> Positieve ontwikkeling van de cliëntervaring Stijging van het aantal inwoners dat gebruik maakt van voorliggende voorzieningen Stijging van aantal geregistreerde vrijwilligers Stijging van aantal mantelzorgers en daling van het aantal mantelzorgers dat aangeeft het (te) zwaar te vinden Toename aanbod (aantal) voorliggende voorzieningen Afname individuele maatwerkvoorzieningen Toename caseload jeugdhulpverleners op scholen

Progr nr.	Nr.	Resultaat 2017	PFH	Resultaat en/of planning
3	3	De verwijfsunctie	Koster, Haring	
3	3.1	Mensen zijn en blijven in staat om zelf, of met hulp, invulling te geven aan hun eigen leven	Koster, Haring	
3	3.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Na evaluatie verbeteren en invoeren van regieondersteuning • Mensen voeren zelf regie met eigen informatie en gegevens • Resultaatgericht ondersteuningsplan (loopt in UW) 	Koster, Haring	<ul style="list-style-type: none"> • Positieve ontwikkeling van cliëntervaring over de toegang • Stijging van het aantal mensen dat apps in de inwonercloud gebruikt • Positieve ontwikkeling van de beoordeling over het gebruik van de inwonercloud • Positieve ontwikkeling van cliëntervaring over maatwerkvoorzieningen (door beter ondersteuningsplan)
3	3.2	Mensen krijgen de best passende zorg, ongeacht de verwijzer die ze kiezen	Koster, Haring	
3	3.2.1	<ul style="list-style-type: none"> • Afspraken met huisartsen, jeugdartsen en medisch specialisten over doorverwijzingscriteria • Verbetering cliëntervaring over verwijzers. 	Koster, Haring	<ul style="list-style-type: none"> • Positieve ontwikkeling van cliëntervaring over de verwijzingsbevoegde (ongeacht het loket) • Afname van herhaling niet-vrij toegankelijke voorzieningen (recidive) • Afname van mensen die voortijdig stoppen met hun arrangement
3	3.3	In het contact met mensen handelen wij vanuit het besef dat wij als overheid diep in iemands persoonlijke leven dringen	Koster, Haring	
3	3.3.1	<ul style="list-style-type: none"> • Medewerkers maken zorgvuldige afwegingen in hetgeen ze uitvragen (<i>need to know</i> vs. het gesprek over het leven) en zijn hierover transparant • Gesprek met inwoners verloopt binnen de grenzen van de wet 	Koster, Haring	<ul style="list-style-type: none"> • Afname aantal klachten over het werken met persoonsgegevens (privacy)
3	4	Niet vrij-toegankelijke voorzieningen	Koster, Haring	
	4.1	Mensen krijgen de best passende zorg	Koster, Haring	
	4.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Mensen kunnen met i-pgb hun budget onafhankelijk inzetten • Zorg en ondersteuning zo licht als kan, zo zwaar als nodig • Zorg en ondersteuning zo dichtbij als mogelijk 	Koster, Haring	<ul style="list-style-type: none"> • Positieve ontwikkeling van de gemeten cliëntervaring • Toename van lokaal zorgaanbod (aantal cliënten dat in Woerden terecht kan + aanbod dat in Woerden is gevestigd) • Toename gebruik voorliggende voorzieningen • Op termijn afname van specialistische individuele voorzieningen in aantallen cliënten en kosten • Meer mensen hebben betaald werk • Minder inwoners in de bijstand • Stijging van het aantal jongeren met een startkwalificatie en daling van het aantal voortijdig schoolverlaters • Stijging van het aantal succesvolle regelingen schuldhulpverlening. Op termijn een afname van het aantal harde schuldregelingen.

4. Het realiseren van de beoogde resultaten geeft de volgende lasten en baten

Inkomsten/uitgaven	2017	2018	2019	2020
Lasten	44.136.439	43.656.560	43.333.820	43.083.751
Baten	-8.556.589	-8.548.859	-8.532.699	-8.532.699
Totaal programma 3	€ 35.579.850	35.107.701	34.801.121	34.551.052

Saldering programma 3 en programma 7

Saldering van lasten en baten sociaal domein geeft het volgende beeld:

	2017
Lasten programma 3 Sociaal Domein	44.136.439
Baten programma 3 Sociaal Domein (waarvan eigen bijdragen: € 800.000)	- 8.556.589
Baten in programma 7 (uitkeringen van het Rijk)	- 22.771.495
Ten laste van algemene middelen	€ 12.808.355

In meerjarenperspectief is de volgende trend waar te nemen (afgerond):

	2017	2018	2019	2020
Integratie-uitkering Sociaal Domein	19.777.903	19.369.413	19.030.137	18.756.928
Integratie-uitkering Wmo 'oud' *	2.993.592	2.993.592	2.993.592	3.018.556
Totaal	€ 22.771.495	22.363.005	22.023.729	21.775.484

* Wmo-taken die al sinds 2007 worden uitgevoerd, m.n. hulp bij huishouding en vervoersvoorzieningen.

Beleidsimpulsen

Omschrijving	2017	2018	2019	2020
Beleidsimpuls schuldhulpverlening/verschuiving 2e lijns naar 1e lijns zorg *	-60.000	-60.000	-60.000	
Totaal beleidsimpulsen	€ -60.000	-60.000	-60.000	0

*incidentele posten, ten laste van de algemene reserve

Toelichting

Beleidsimpuls schuldhulpverlening/verschuiving 2e lijns- naar 1e lijns-zorg

Het scheelt veel zorgen en stress als inwoners bewust en vaardig hun financiën beheren. De verwachting is dat dit op de langere termijn kosten bespaart in de tweedelijnszorg, namelijk op de inspanningen van Team Schuldhulpverlening. We zien dit nu al in de praktijk. De vrijwilligers van Welzijn Woerden – eerstelijnszorg – helpen in totaal 80 inwoners met het op orde krijgen van de financiën en het aanleren van financiële vaardigheden. De helft hiervan bereikten zij in een vroegtijdig stadium, zodat problematische schulden – en dure tweedelijnszorg – voorkomen kon worden. Om deze lijn door te zetten willen we extra investeren in preventie en eerstelijnszorg. Hierbij gaan de kosten voor de baten uit.

Het beleidsplan is in de periode 2013-2016 opgesteld in co-creatie met raadsleden, inwoners, ketenpartners, vroegsignalerende partijen (o.a. kerken, scholen, werkgevers) en de uitvoering. Het beleidsplan geeft uitvoering aan vier beleidsuitgangspunten (transitie sociaal domein, zorg op maat, investeringsfonds en gebiedsgericht werken) zoals deze genoemd staan in het Beleidsakkoord onder "Sociaal en Verbindend". Voor dit onderdeel wordt structureel € 60.000 geraamd, bedoeld voor eventuele subsidieverhogingen van de ketenpartners.

4. Cultuur, economie en milieu

Portefeuillehouder	Thema
Hans Haring	Cultuur, Economische zaken, WoerdenWerkt!
Tymon de Weger	Milieu en duurzaamheid, Monumenten en archeologie
Margot Stolk	Recreatie en toerisme, Evenementen
Yolan Koster	Arbeidsmarkt, WoerdenWerkt!
Victor Molkenboer	Citymarketing

1. Kern programma

We geven de economie van het Groene Hart een impuls door het verbinden van diverse partijen die zich in dit speelveld bevinden. We zetten in op de vestiging van branche- en belangenorganisaties in Woerden. Milieu en duurzaamheid spelen in de verschillende programma's een rol. We blijven ons inspannen voor een recreatief routenetwerk. We werken aan de goede naam van Woerden. Woerden profileert zich als gastvrije hoofdstad van het Groene Hart.

2. Het volgende willen we op de middellange termijn bereiken

Progr. nr.	Nr.	Effecten	PFH
4	1	Cultuur en historie	Haring, De Weger
4	1.1	Cultuur(participatie)	Haring
4	1.1.1	We blijven inzetten in op de inmiddels goede samenwerking tussen culturele partners. In de brede culturele infrastructuur wordt de toenemende zelfstandigheid van met name de 5 grote cultuurinstellingen gestimuleerd. De samenwerking richt zich in het bijzonder op de jeugd, de doelgroepen in het sociaal domein, het Verhaal van Woerden en het behouden van Woerdens talent.	Haring
4	1.2	Historie van Woerden	De Weger
4	1.2.1	Woerdenaren (en vooral jongeren) zijn zich bewust van onze lokale en regionale geschiedenis en we laten ze beleven waar wij vandaan komen.	De Weger
4	2	Economie	Haring, Molkenboer
4	2.0.1	Een goed ondernemersklimaat is van groot belang voor de (toekomstige) leefbaarheid van en werkgelegenheid in Woerden en haar kernen. De gemeente trekt samen op met de natuurlijke partners hierin en neemt hierin een pro-actieve rol op zich. Op basis van het in 2015 door de raad vastgestelde Economisch Actieplan worden maatregelen genomen om de bedrijvigheid en de werkgelegenheid te stimuleren.	Haring
4	2.1	WoerdenWerkt!	Haring
4	2.1.1	Versterking van de economie. We bereiken dit samen met inwoners, bedrijven, ondernemers, organisaties en instellingen. Samen pakken we projecten op of komen met nieuwe initiatieven die Woerden een energieke impuls geven. We gaan door met Woerden Werkt!	Haring
4	2.2	Ontwikkeling economie Groene Hart	Haring
4	2.2.1	Het Groene Hart heeft zijn eigen economische kenmerken. Om mee te draaien in de economie van Nederland is het belangrijk dat het Groene Hart zich economisch verder ontwikkelt. Door het verbinden van spelers in het Groene Hart, het sluiten van innovatieve ketens, komt de kracht naar boven, wat van belang is voor de toekomst van het Groene Hart. Doelstelling in de periode 2014 t/m 2018: onderzoeken en uitvoeren van innovatieve ketens in de regio (biobased economy), waarbij rekening wordt gehouden met de aspecten duurzaamheid (toekomst vast) en bodemdaling.	Haring
4	2.3	Ontwikkeling stedelijke omgeving	Haring
4	2.3.1	Het creëren van omstandigheden waarbij bedrijven die duurzame (toekomstvast) werkgelegenheid bieden en bijdragen aan de gewenste leefomgeving, zich graag in Woerden vestigen of hun bedrijvigheid in Woerden laten doorgroeien.	Haring
4	2.3.2	In de periode 2014 t/m 2018 willen we dat meer branche- en belangenorganisaties (waarmee Woerden zich onderscheidt) zich in Woerden vestigen. Dit draagt bij aan het versterken van de economie (verbeteren van de arbeidsmarkt, verminderen van de kantorenleegstand en vergroten van de leefbaarheid).	Haring
4	2.4	Schuifruimte	Haring
4	2.4.1	In 2017 is er duidelijkheid over waar in de gemeente Woerden 6 ha. aan schuifruimte wordt gecreëerd voor herstructurering bedrijfsterreinen.	Haring
4	2.5	Regionale visie detailhandel	Haring
4	2.5.1	Bescherming en versterking kernwinkelgebieden ook door regionale samenwerking	Haring

Progr. nr.	Nr.	Effecten	PFH
4	2.6	Citymarketing	Molkenboer
4	2.6.1	De naam en het merk Woerden zijn zodanig bekend dat mensen, bedrijven en organisaties erdoor worden aangetrokken om hier te verblijven en zich te vestigen. De naamsbekendheid van Woerden in de regio wordt vergroot, waarbij Woerden zich manifesteert als hoofdstad van het Groene Hart.	Molkenboer
4	3	Recreatie en toerisme	Stolk
4	3.1	Recreatieve voorzieningen	Stolk
4	3.1.1	Een hoge kwaliteit van recreatieve voorzieningen in de stad en in de kernen voor de bewoners van de gemeente Woerden en bezoekers.	Stolk
4	3.2	Groene Hart als toeristische regio	Stolk
4	3.2.1	Structurele samenwerking tussen gemeenten in het Groene Hart, met als aanjagers Gouda, Alphen aan de Rijn en Woerden, met als doel om gezamenlijk het Groene Hart als aantrekkelijke toeristische regio op de kaart te zetten.	Stolk
4	4	Milieu en duurzaamheid	De Weger
4	4.1	Een bij Woerden passende kwaliteit van de woon- en leefomgeving.	De Weger
4	4.2	Een duurzame en klimaatneutrale gemeente Woerden.	De Weger
4	4.3	Een positieve houding van kinderen ten opzichte van natuur en milieu; ze leren dat zij onderdeel zijn van hun leefomgeving en invloed hebben op de kwaliteit ervan.	Stolk

3. In 2017 realiseren we onderstaande resultaten

Om de beoogde effecten op de middellange termijn te bereiken, realiseren we in 2017 het volgende:

Progr. nr.	Nr.	Resultaat 2017	PFH	Resultaat en/of planning
4	1	Cultuur en historie	Haring, De Weger	
4	1.1	Cultuur(participatie)	Haring	
4	1.1.1	Uitvoering van het cultuurbeleid en uitvoeringsovereenkomsten 2016-2019, waaronder de nota die de sector zelf heeft opgesteld: 'Woerden, meest creatieve stad van Nederland (voorbij het gemiddelde). Ambitie 2016-2019.'	Haring	hele jaar
4	1.1.2	Uitvoering van het bedrijfsmodel van de regiobibliotheek als maatschappelijke onderneming; versteviging van de organisatie van de regiobibliotheek in het provinciale netwerk en in de regio.	Haring	Q4 2017
4	1.1.3	De overdracht van de gemeentelijke kunstcollectie aan het Stedsmuseum is afgerond.	Haring	Q1 2017
4	1.2	Historie van Woerden	De Weger	
4	1.2.1	Wij gaan actief werven voor de werelderfgoedstatus voor de Limes	De Weger	2017
4	1.2.2	Wij stellen de cultuurhistorische waardenkaart vast	De Weger	2017
4	1.2.3	Wij ontwikkelen gericht speerpuntenbeleid voor onze monumenten, voortbordurend op de cultuurhistorische waardenkaart	De Weger	2017
4	2	Economie	Haring, Molkenboer	
4	2.1	WoerdenWerkt!	Haring	
4	2.1.1	Samen met de maatschappelijke partners worden initiatieven gestart of bestaande initiatieven uitgebouwd (zoals 'Kom binnen bij bedrijven', 'Pak-je-kansendag', business coaches en MBO Elektronica) om de economische ontwikkeling en de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt te bevorderen en op die manier passend werk te creëren. Daartoe bepalen we in 2017 de richtingen voor nieuwe projecten (bv. sector - of doelgroepkeuze).	Haring	In 2017 minimaal 2 nieuwe initiatieven gestart of bestaande initiatieven uitgebouwd
4	2.2	Ontwikkeling economie Groene Hart	Haring	
4	2.2.1	Agrariërs en ondernemers in Woerden koppelen in één concreet project van Groene Hart Werkt! / Circulaire Economie, dat als pilot dient en een voorbeeld is voor het Groene Hart (in samenwerking met o.a. een onderzoeksinstituut en Programmabureau Utrecht-West).	Haring	Een (1) pilot- en voorbeeld-project voor ontwikkelen landelijke omgeving
4	2.3	Ontwikkeling stedelijke omgeving	Haring	
4	2.3.1	Medewerking verlenen aan initiatieven die de economie versterken samen met ondernemers en/of onderwijs.	Haring	2017

Progr. nr.	Nr.	Resultaat 2017	PFH	Resultaat en/of planning
4	2.3.2	Meer branche- en belangenorganisaties in Woerden aantrekken samen met vastgoedeigenaren en ondernemers.	Haring	2 branche- en belangenorganisaties 2017
4	2.3.3	Adviseren, begeleiden en faciliteren van initiatieven met de 4 O's (Ondernemers, Onderwijs, Onderzoekinstellingen en Overheid)	Haring	
4	2.4	Schuifruimte	Haring	
4	2.4.1	Een akkoord met de provincie over de locatie voor 6 ha. schuifruimte in Woerden.	Haring	2017
4	2.5	Visie detailhandel	Haring	
4	2.5.1	We onderzoeken met onze partners of een lokale invulling van de provinciale Retailagenda wenselijk is.	Haring	2017
4	2.5.2	Aanpassing verordening winkeltijden o.b.v. het politieke debat over de uitkomsten van het onderzoek naar maatschappelijk draagvlak en de economische effecten van zondagopenstellingen.	Haring	Q2 2017
4	2.5.3	Actualiseren standplaatsenverordening in overleg met standplaatshouders en winkeliersverenigingen.	Haring	Q4 2017
4	2.6	Citymarketing	Molkenboer	
4	2.6.1	Informatie en producten ontwikkelen, en reclame-uitingen op strategische plekken en in landelijke en lokale media over de aantrekkelijkheid van Woerden voor potentiële recreanten, ondernemers en bewoners door een optimale samenwerking met (recreatie)ondernemers.	Molkenboer	2017
4	2.6.2	Samen met partners organiseren van streekmarkt, kaasmarkt, koeiemarkt, zodat Woerden als Boerenmarktstad bekend wordt.	Molkenboer	2017
4	2.6.3	Uitbouwen van de informatieportal voor recreatie en toerisme BeleefWoerden.com met aandacht voor Ondernemend Woerden.	Molkenboer	Q2 2017
4	3	Recreatie en toerisme	Stolk	
4	3.1	Recreatieve voorzieningen	Stolk	
4	3.1.1	Met betrokkenen uitwerken van recreatiebeleid in een actieplan dat gezamenlijk wordt uitgevoerd.	Stolk	actieplan Q1 2017, uitvoeren v.a. Q2
4	3.1.2	Herijken van het evenementenbeleid.	Stolk	Q1 2017
4	3.2	Groene Hart als toeristische regio	Stolk	
4	3.2.1	Wij werken samen met gemeenten en andere partijen in het Groene Hart en U10 aan een regionale toeristische positionering, o.a. in de vorm van 'Iconen van het Groene Hart'.	Stolk	2017
4	4	Milieu en duurzaamheid	De Weger, Stolk	
4	4.1	Uitvoering Milieubeleidsprogramma 2017	De Weger	
4	4.1.1	In het milieubeleidsprogramma, dat een bijlage wordt van het Uitvoeringsprogramma ODRU-Woerden, werken wij uit welke ontwikkelingen voor Woerden belangrijk zijn om te volgen of actie op te ondernemen (Schiphol, STRONG/Schaliegas, Olie- en gaswinning, Omgevingswet).	De Weger	vaststelling UVP Q1 2017 (college).
4	4.1.2	Actieve bestrijding van olie- en gaswinning onder Woerden. Woerden gaat verder op de ingeslagen weg: het betrekken en informeren van inwoners en tevens het bundelen van politiek-bestuurlijke krachten om boringen in de Woerdense grond tegen te gaan.	De Weger	doorlopend
4	4.2	Klimaatneutraal Woerden in 2030	De Weger	
4	4.2.1	Het huidige Actieprogramma Duurzaamheid wordt in 2017 omgezet naar een langetermijnstrategie en een uitvoeringsprogramma Klimaatneutraal 2030 waaruit blijkt hoe Woerden in de komende 14 jaar aan de slag gaat met bewoners, bedrijven en de eigen organisatie.	De Weger	Q3 2017
4	4.3	Natuur- en milieueducatie (NME)	Stolk	
4	4.3.1	Een regelmatig vernieuwd en divers scholenprogramma met activiteiten en producten waar de basisscholen gebruik van kunnen maken.	Stolk	2017
4	4.3.2	Met het vierjarige project 'Groen doet goed' stimuleren wij initiatieven uit de samenleving met het doel kinderen van 4 tot 12 jaar en hun opvoeders te stimuleren de natuur binnen en buiten de stad vaker te bezoeken en beter gebruik te maken van groene en recreatieve gebieden.	Stolk	2017

4. Het realiseren van de beoogde resultaten geeft de volgende lasten en baten

Inkomsten/uitgaven	2017	2018	2019	2020
Lasten	5.652.230	5.755.905	5.769.527	5.794.436
Baten	-1.136.579	-1.136.579	-1.136.579	-1.136.579
Totaal programma 4	€ 4.515.651	4.619.326	4.632.948	4.657.857

Onvermijdbaar / exogeen

Omschrijving	2017	2018	2019	2020
Inhuur marktmeester	-11.000	-11.000	-11.000	-11.000
Veiligheidsmaatregelen koeiemarkt	-16.000	-16.000	-16.000	-16.000
Totaal onvermijdbaar / exogeen	€ -27.000	-27.000	-27.000	-27.000

Beleidsimpulsen

Omschrijving	2017	2018	2019	2020
Depot Stadsmuseum	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000
Klimaatneutraal in 2030 voor initiatieven ondernemers en burgers	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000
Citymarketing en toerisme (extra)	-57.000	-82.000	-82.000	-82.000
Erfgoed	-25.000	-25.000	-25.000	-25.000
Verlaging bijdrage ODRU (tbv erfgoed)	25.000	25.000	25.000	25.000
Totaal beleidsimpulsen programma 4	€ -127.000	-152.000	-152.000	-152.000

Toelichting

Depot Stadsmuseum

De gemeentelijke kunstcollectie wordt verkleind en het stadhuis wordt gerenoveerd zonder dat het kunstdepot terugkeert. Voor 1 augustus 2016 moet het Stadsmuseum zijn kunst uit het depot in het gemeentehuis hebben weggehaald. Voor die tijd moet ook de gemeentelijke kunstcollectie zijn overgedragen zodat de kunstwerken in één keer mee kunnen verhuizen naar een nieuw depot. Het zoeken en vinden van een depot is een opdracht aan het Stadsmuseum. Wij hebben het Stadsmuseum gevraagd met een aantal varianten, suggesties en oplossingen te komen. De raming betreft kosten voor de huur van een depot.

Klimaatneutrale gemeente

Gemeente Woerden heeft tot doel om in 2030 klimaatneutraal te zijn (motie raad). De CO₂-uitstoot van de gemeente Woerden op basis van de footprint 2014 bedraagt 300.000 ton, dus dit is een zeer ambitieus doel. Binnen het huidige duurzaamheidsbudget (€ 200.000) is alleen dekking voor een beperkte aansturing van het project en het stimuleren van bepaalde projecten. Voor 2017 wordt incidenteel budget gevraagd met name voor het van de grond krijgen van initiatieven van ondernemers en particulieren, noodzakelijk voor het verkleinen van de CO₂-footprint. Voor de jaren daarna wordt naar andere financieringsbronnen gezocht.

Citymarketing en toerisme

In 2014 is bij de begrotingbehandeling besloten om vanaf 2015 meer budget op te nemen voor citymarketing, maar dit vervolgens 3 jaar met € 25.000 af te bouwen. Het is nu duidelijk dat dit het einde zou betekenen van WoerdenMarketing en van hetgeen in de afgelopen jaren is opgebouwd. Het succes van het beleid van de afgelopen jaren is terug te zien in het toegenomen aantal toeristen dat Woerden bezoekt. Een concrete steun in de rug voor de ondernemers in de binnenstad. Voorgesteld wordt de budgetten voor citymarketing en TIP samen te voegen en te verhogen.

Erfgoed / ODRU

Het bestaande monumentenbudget wordt momenteel volop benut voor subsidieaanvragen, waardoor er geen ruimte is voor aanvullende noodzakelijke werkzaamheden zoals het opstellen van een onderzoeksagenda archeologie en speerpuntenbeleid monumenten. Hiertegenover staat een verlaging van de bijdrage ODRU.

5. Onderwijs en sport

Portefeuillehouder	Thema
Hans Haring Margot Stolk	Onderwijs & onderwijshuisvesting, leerplicht, passend onderwijs, leerlingenvervoer Sport

1. Kern programma

We willen een startkwalificatie voor iedereen. We blijven ons inspannen om meer mbo-opleidingen naar Woerden te krijgen, wat van belang is voor de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Alle inwoners kunnen ongeacht hun leeftijd, beperkingen en achtergrond sporten, spelen en bewegen in Woerden.

2. Het volgende willen we op de middellange termijn bereiken

Progr. nr.	Nr.	Effecten	PFH
5	1	Onderwijs	Haring
5	1.1	Startkwalificatie	Haring
5	1.1.1	In 2014 had 90% van de jongeren voor hun 23e jaar een startkwalificatie of staat op een school ingeschreven. In 2018 heeft 95% van de jongeren voor hun 23e jaar een startkwalificatie of staat op een school ingeschreven.	Haring
5	1.2	Signaleren achterstanden	Haring
5	1.2.1	Dreigende ontwikkelings- en onderwijsachterstanden worden vroegtijdig gesignaleerd en hierop wordt actief ingezet.	Haring
5	1.3	Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	Haring, Koster
5	1.3.1	De kwalificaties die schoolverlaters hebben verworven sluiten aan bij de vraag naar arbeidskrachten van werkgevers.	Haring, Koster
5	1.4	Passend onderwijs en ketensamenwerking	Haring
5	1.4.1	Ouders en leerlingen kunnen kiezen uit een kwalitatief hoogwaardig aanbod aan onderwijsinstellingen in Woerden. Dit in samenwerking met de samenwerkingsverbanden passend onderwijs PO en VO, die vanuit hun wettelijke taak een passend onderwijsaanbod doen aan elke leerling die bij een school wordt aangemeld of daar staat ingeschreven. We willen komen tot integrale Onderwijs Zorg Arrangementen, waarbij het onderwijs en jeugdhulp verweven zijn, zodat leerlingen die meer zorg en ondersteuning hebben langer in Woerden op school kunnen blijven. In een aantal gevallen is een verwijzing naar een school voor Speciaal Onderwijs buiten Woerden nodig. Dan is een passende vorm van leerlingenvervoer nodig.	Haring
5	1.5	Onderwijs en samenleving	Haring
5	1.5.1	Het thema 'onderdeel zijn van de samenleving' krijgt aandacht via cultuuronderwijs.	Haring
5	1.6	Gymnastiek en zwemdiploma	Haring
5	1.6.1	Ieder kind heeft een zwemdiploma voor het verlaten van de basisschool.	Haring
5	2	Onderwijshuisvesting	Haring
5	2.0.1	Er wordt ingezet op een optimalisering van de investeringen in nieuwbouw/uitbreiding (taak gemeente) enerzijds en onderhoud/exploitatie (taak schoolbesturen) anderzijds. Doel is middelen vrij te spelen die kunnen worden ingezet voor de kwaliteit van het onderwijs.	Haring
5	2.0.2	Een nieuw schoolgebouw in Kamerik	Haring
5	2.0.3	Behoud en/of de terugkeer van het openbaar basisonderwijs in de kleine kernen.	Haring
5	3	Sporten en spelen	Stolk
5	3.0.1	Alle inwoners kunnen ongeacht hun leeftijd, beperkingen en (financiële) achtergrond sporten, spelen en bewegen in de gemeente Woerden.	Stolk
5	3.0.2	Optimaliseren en integreren van speelvoorzieningen in de openbare ruimte. Het hebben van adequate speelvoorzieningen.	Stolk
5	3.0.3	Op niveau houden van de sportvoorzieningen conform de beleidsuitgangspunten gemeente en normeringen van de diverse sportbonden.	Stolk

3. In 2017 realiseren we onderstaande resultaten

Om de beoogde effecten op de middellange termijn te bereiken, realiseren we in 2017 het volgende:

Progr. nr.	Nr.	Resultaat 2017	PFH	Resultaat en/of planning
5	1	Onderwijs	Haring	
5	1.1	Startkwalificatie	Haring	
5	1.1.1	We bieden alle jongeren een vangnet. Alle voortijdig schoolverlaters (jongeren tussen de 18 en 23 jaar die nog geen startkwalificatie hebben en niet op een school staan ingeschreven) zijn in beeld bij het RBL. Alle voortijdig schoolverlaters zonder werk worden elk jaar benaderd met de vraag of ze ondersteuning wensen. Ca. 50% van deze jongeren wordt in 2016 begeleid naar onderwijs door trajectbegeleiders van de gemeente of verwezen naar instanties die ondersteunen bij het vinden van werk.	Haring	50% van de voortijdig schoolverlaters wordt door trajectbegeleiders van de gemeente begeleid
5	1.1.2	RBL is niet alleen toezichthouder en handhaver maar zoekt en vindt ook passende oplossingen voor elke jongere, afgestemd op diens persoonlijke talenten en situatie. Dit gebeurt in samenwerking met de jongere en zijn/haar directe omgeving. Het RBL zet daarbij in op preventie en op het verbreden van zijn taak naar jongeren in een kwetsbare positie.	Haring	2017
5	1.2	Signaleren achterstanden	Haring	
5	1.2.1	95% van de door het consultatiebureau geïndiceerde kinderen met een dreigende (onderwijs-)achterstand maakt gebruik van het aanbod binnen de Voor- en Vroegschoolse educatie (VVE) om de achterstand zo vroeg mogelijk te verkleinen of op te heffen. Activiteiten bestaan voor een substantieel deel uit het bevorderen van ouderparticipatie bij voorschoolse voorzieningen en op het primair onderwijs. Daarnaast ligt de focus op de doorgaande ontwikkelingslijn van jong tot oud in het kader van 'een leven lang leren'.	Haring	Q4 2017
5	1.3	Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	Haring, Koster	
5	1.3.1	In aansluiting op de behoefte van het lokale bedrijfsleven streven we naar uitbreiding van de mogelijkheden voor mbo-opleidingen in Woerden. Vanuit de wens van het bedrijfsleven ligt de nadruk daarbij op technische mbo-opleidingen gericht op techniek en zorg, met als doel een betere aansluiting tussen mbo-onderwijs en arbeidsmarkt.	Haring, Koster	2017
5	1.4	Passend onderwijs en ketensamenwerking	Haring	
5	1.4.1	Samenwerkingsverbanden bieden de basisondersteuning vanuit passend onderwijs. Wanneer meer zorg en ondersteuning nodig is, is er overleg met Woerdenwijzer.nl. We ontdekking aan de hand van casussen gaandeweg waar de verantwoordelijkheden liggen.	Haring	2017
5	1.4.2	De samenwerking tussen Woerden Wijzer, Regionaal Bureau Leerplicht, de scholen en de samenwerkingsverbanden wordt geïntensiveerd door middel van informerende bijeenkomsten tussen Woerden Wijzer en zorgcoördinatoren van scholen.	Haring	Q4 2017
5	1.4.3	Er is ketensamenwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Gemeente, RBL, praktijkonderwijs, beroepsonderwijs, Ferm Werk en werkgevers werken samen om een betere doorstroming van onderwijs naar arbeidsmarkt te bewerkstelligen, waarmee uitval van m.n. kwetsbare jongeren wordt voorkomen. Deze samenwerking wordt in 2017 geïntensiveerd. Ten minste eenmaal per kwartaal overleggen de partijen over activiteiten en resultaten.	Haring, Koster	Q4 2017
5	1.4.4	Er wordt uitvoering gegeven aan de aanbevelingen voortkomend uit een onderzoek naar het combineren van doelgroepenvervoer, met aandacht voor persoonsgebonden vervoersbudget.	Haring, Koster	2017
5	1.5	Onderwijs en samenleving	Haring	
5	1.5.1	Afspraken maken met KUVVO hoe in het curriculum van het cultuuronderwijs 'het leren onderdeel te zijn van de samenleving' geïntegreerd kan worden.	Haring	RIB Q2 2017
5	1.6	Gymnastiek en zwemdiploma	Haring, Stolk	
5	1.6.1	In 2016 zijn behoefte, noodzaak en mogelijkheden onderzocht van boven- en buitenschoolse vakleerkrachten bewegingsonderwijs in het primair onderwijs. Met het onderwijs wordt afgesproken hoe de bevindingen m.i.v. schooljaar 2017-2018 kunnen worden omgezet in resultaten.	Haring, Stolk	RIB Q2 2017

Progr. nr.	Nr.	Resultaat 2017	PFH	Resultaat en/of planning
5	2	Onderwijshuisvesting	Haring	
5	2.0.1	Uitwerken van de volgende scenario's voor optimale inzet vd gezamenlijke middelen onderwijshuisvesting (2e fase): <ul style="list-style-type: none"> • Doorgaan met de huidige gescheiden financiering, met dien verstande dat de aanpak vanaf nu planmatig ter hand wordt genomen; • doordecentralisatie van de rijksmiddelen voor nieuwbouw en uitbreiding naar de individuele schoolbesturen. • doordecentralisatie waarbij de schoolbesturen gezamenlijk de volledige verantwoordelijkheid dragen voor onderwijshuisvesting; de middelen die de gemeente heeft voor nieuwbouw en uitbreiding worden in deze variant jaarlijks aan het collectief van scholen overgemaakt. 	Haring	2017
5	2.0.2	Onafhankelijk van het draagvlakonderzoek afspraken maken met de schoolbesturen over de planmatige vernieuwing van de onderwijshuisvesting op korte termijn.	Haring	Q2 2017
5	2.0.3	Nieuwbouw van scholen in Kamerik, die in 2018 moet(en) worden opgeleverd. Aanbesteding en definitieve planning vindt plaats in 2017	Haring	RIB Q2 2017
5	2.0.4	Haalbaarheidsonderzoek, in nauw overleg met het bestuur van het openbaar basisonderwijs, naar de toekomst van openbaar onderwijs met name in de kleine kernen.	Haring	Q2 2017
5	3	Sport	Stolk	
5	3.1	De vastgestelde Visie en doelen voor spelen, sporten en bewegen wordt uitgewerkt in deelplannen.	Stolk	
5	3.1.1	<u>Deelplan Sportstimulering</u> In dit deelplan worden onderstaande doelen nader uitgewerkt: <ul style="list-style-type: none"> • In 2020 is het aantal Woerdenaren dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB) minimaal stabiel ten opzichte van 2012 en ligt boven het gemiddelde in de regio. Het gaat daarbij om het bevorderen van spelen, sporten en bewegen, m.n. bij de volgende doelgroepen: <ol style="list-style-type: none"> 1. Jeugd 4-18 jaar 2. Ouderen 65+ jaar 3. Mensen met een beperking 4. Mensen met een lage SES (Sociaal Economische Status) • Bevorderen van de toekomstbestendigheid van sportverenigingen. • Bevorderen van een sociaal veilig sportklimaat. 	Stolk	plan gereed Q1 2017
5	3.1.2	<u>Beheerplan binnensportaccommodaties</u> In dit deelplan wordt onderstaand doel nader uitgewerkt: <ul style="list-style-type: none"> • Minimaal handhaven van het huidige aanbod aan accommodaties en voorzieningen binnensport. Met name op korte termijn efficiëntere en effectievere inzet binnensportaccommodaties, zoeken naar optimale bezettingsgraad, optimalisering inzet financiële middelen van de gemeente op het gebied van beheer en exploitatie. 	Stolk	2017

4. Het realiseren van de beoogde resultaten geeft de volgende lasten en baten

Inkomsten/uitgaven	2017	2018	2019	2020
Lasten	11.431.687	11.606.299	11.435.128	11.348.051
Baten	-2.289.356	-2.289.856	-2.289.856	-2.289.856
Totaal programma 5	€ 9.142.331	9.316.443	9.145.272	9.058.195

Onvermijdbaar / exogeen

Omschrijving	2017	2018	2019	2020
Leerlingenvervoer	-84.735	-84.735	-84.735	-84.735
Sport (kapitaallasten)	-31.000	-31.000	-31.000	-31.000
totaal onvermijdbaar / exogeen	€ -115.735	-115.735	-115.735	-115.735

*incidentele posten, ten laste van de algemene reserve

Beleidsimpulsen

Omschrijving	2017	2018	2019	2020
Project JOW! (jongen perspectief bieden onderwijs)	-34.000	-34.000	-34.000	-34.000
Preventie schooluitval *	-63.653	-63.653	0	0
Speelplan jeugd	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000
Individueel Leerlingenonderzoek*	-20.000	0	0	0
Totaal beleidsimpulsen programma 5	€ -167.653	-147.653	-84.000	-84.000

*incidentele posten, ten laste van de algemene reserve

Toelichting

JOW!

Het project JOW! heeft het doel om jongeren in de leeftijd van 16 tot 27 jaar perspectief te bieden in de richting van vervolgonderwijs, (aangepast) betaald werk, of dagbesteding. Daarbij is het beleidsmatige uitgangspunt dat we ernaar streven dat jongeren, indien mogelijk, een startkwalificatie behalen en dat inwoners zo veel mogelijk participeren in de samenleving. Als het enigszins kan, vindt participatie plaats door middel van betaald werk waarmee in het eigen levensonderhoud kan worden voorzien. Het project levert een bijdrage aan de inpassing van genoemde jongeren in de samenleving. Zij worden begeleid om mee te doen naar vermogen door onderwijs te volgen dat overeenkomt met hun mogelijkheden en zij worden begeleid naar een vorm van zinvolle dagbesteding, liefst betaald. Daarmee draagt het project bij aan een inclusieve samenleving en arbeidsmarkt, en wordt voorkomen dat jongeren tussen wal en schip terecht komen.

Het project JOW is als een pilot gestart met een looptijd van november 2015 – november 2016. In oktober 2016 wordt de bestuurders van de opdrachtgevers van het RBL gevraagd het te continueren. Omdat het bij JOW! gaat om nieuwe taken van de gemeente is een bijzonder project gedefinieerd. Onder meer afhankelijk van landelijke ontwikkelingen (bv. besluitvorming over de uitbreiding van de doelgroep van RMC tot 27 jaar) kan het project JOW! op termijn opgaan in de reguliere taken van het RMC. Structureel wordt voor dit project € 34.000 geraamd.

Preventie schooluitval

De taken van het Regionaal Bureau Leerplicht (RBL) komen voort uit de leerplicht- en RMC-wetgeving (Regionale Meld- en Coördinatie) en uit extra opdrachten die het bureau voor de deelnemende gemeenten uitvoert.

Door betere signalering en samenwerking tussen scholen en leerplicht is de zichtbare, geregistreerde leerplichtproblematiek door de jaren heen fors toegenomen, met 46,5%. De formatie die deze problematiek moet aanpakken is daar echter niet op aangepast. Alles is erop gericht een leerling zo lang mogelijk binnen school te houden. Er is een verzuimloket waardoor RBL direct ingeschakeld wordt. Elke jongere die thuis zit kost de gemeente € 10.000. De formatie is ver onder de maat om – conform de wens van gemeenten – ook preventietaken op te pakken en alle vroegtijdige schoolverlaters te bezoeken. Daarnaast zijn er te weinig coördinatie-uren beschikbaar om het RBL goed te kunnen positioneren in de regio Utrecht en het sociaal domein.

Preventieve taken worden veelal niet uitgevoerd en de kwaliteit van uitvoering staat onder druk. Om het gewenste scenario te kunnen realiseren, zijn middelen nodig. Aan de hand van de op te stellen plannen zullen wij beoordelen wat structureel nodig is en hoe dit het beste kan worden georganiseerd.

Speelplan t.b.v. jeugd

Vorig jaar is een start gemaakt met de ontwikkeling van het Uitvoeringsplan Spelen, als uitvloeisel van het Programma 'Spelen, Sporten en Bewegen in Woerden' dat de raad in 2015 heeft vastgesteld. Het plan is in nauwe samenwerking met kinderen, jongeren, buurtbewoners en ketenpartners opgesteld en geeft een goed beeld van vraag en aanbod van speelplaatsen in de toekomst en de aanpassingen die in dit kader moeten worden doorgevoerd. In 2017 en de jaren daarna wordt stapsgewijs, samen met inwoners (kinderen en volwassenen), invulling gegeven aan het uitvoeringsplan.

Individueel leerlingonderzoek

In 2015 is besloten om vanaf 2017 geen subsidie meer te verlenen aan het samenwerkingsverband voor het primair onderwijs (Passenderwijs), voor het uitvoeren van individueel leerlingonderzoek. De jaarlijkse subsidie wordt daarmee afgebouwd. In 2017 is nog incidenteel € 20.000 nodig voor de afbouw van de subsidieverplichtingen.

Investerings

Omschrijving	PG	Jaar			Afschr	2017	2018	2019	2020
		investering	Investering						
Scholenbouw Kamerik (annuitair)	5	2017	1.000.000	40		48.659	48.659	48.659	
Sportvelden vervangen en renovatie	5	2017	600.000	15		62.500	61.000	59.500	
Vergroten speellokaal de Keerkring	5	2017	300.000	25		23.250	22.800	22.350	
Schoolgebouw de Jager (annuitair)	5	2017	1.625.000	40		72.823	72.823	72.823	
Kunstgrasveld Sportlust (1/3)	5	2017	173.000	30		12.254	12.038	11.822	
Kunstgrasveld Sportlust (2/3)	5	2017	347.000	12		41.929	40.845	39.760	
Gevelrenovatie Fontein	5	2017	95.000	25		7.363	7.220	7.078	
Vervanging brand- en inbraakalarmssystemen scholen	5	2017	100.000	10		4.866	4.866	4.866	
Totaal jaarschijf 2017			4.240.000		0	273.644	270.251	266.858	
Sportveldenbeh tranche 2018 (groot onderh VEP, Reflex, Ahtloi)	5	2018	600.000	15			59.320	58.032	
Extra geld sport en combinatiefunctionarissen	5	2018				48.000	48.000	48.000	
Scholenbouw Kamerik (annuitair)	5	2018	3.500.000	40			156.850	156.850	
Vervanging brand- en inbraakalarmssystemen scholen	5	2018	100.000	10			13.220	12.898	
Totaal jaarschijf 2018			4.200.000		0	48.000	277.390	275.780	
Sportvelden vervangen en renovatie	5	2019	400.000	15				39.547	
Vervanging brand- en inbraakalarmssystemen scholen	5	2019	100.000	10				13.220	
Totaal jaarschijf 2019			500.000		0	0	0	52.767	
Vernieuwing overige schoolgebouwen	5	2020	3.000.000	40					
Sportvelden vervangen en renovatie	5	2020	400.000	15					
Vervanging brand- en inbraakalarmssystemen scholen	5	2020	100.000	10					
Totaal jaarschijf 2020			3.500.000		0	0	0	0	0
Totaal			12.440.000		0	321.644	547.641	595.405	

Onderwijshuisvesting

Meer dan de helft van de schoolgebouwen in Woerden is inmiddels meer dan 30 tot 40 jaar oud en de komende jaren aan vernieuwing toe. De noodzaak van deze vernieuwing is aangegeven in een nulmeting waarbij een extern bureau de schoolgebouwen beoordeeld heeft op de onderdelen uitstraling, bouwkundige staat, veiligheid, onderwijskundige staat, exploitatie en binnenmilieu. Op basis van deze meting heeft de R. de Jagerschool de hoogste prioriteit. Dit gebouw scoort op alle onderzochte onderdelen onvoldoende. In de begroting 2016 is voor de aanpak van dit gebouw al € 875.000 gereserveerd. Inmiddels is duidelijk dat dit bedrag ontoereikend is om het gebouw te laten voldoen aan alle actuele bouwkundige en onderwijskundige eisen; daarom moeten andere varianten, inclusief de variant nieuwbouw, worden uitgewerkt en moeten er middelen worden gereserveerd om de te kiezen variant te realiseren.

6. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen

Portefeuillehouder	Thema
Tymon de Weger (wnd)	Ruimtelijke ordening, Stedelijke vernieuwing
Margot Stolk	Volkshuisvesting
Margot Stolk (wnd)	Deregulering
Hans Haring	Centrummanagement
Hans Haring (wnd)	Vastgoed, Grondbeleid, Grondbedrijf

1. Kern programma

Het programma is gericht op de inrichting en de ontwikkeling van het ruimtelijk gebied. Daarbij staat het gebruik van de ruimte voor wonen, recreatie en werken centraal. Het gaat om nieuwbouw maar ook om het herontwikkelen van locaties. Speerpunten zijn onder meer centrummanagement, deregulering en de ontwikkeling van het Defensie-eiland. In de woonvisie (vastgesteld in 2015) zijn de uitgangspunten vastgelegd.

Het programma 'Woerden en de Omgevingswet' wordt de kapstok waarbinnen we ook werken aan andere doelstellingen uit het coalitieprogramma zoals deregulering, liberalisering en flexibilisering van regels voor de inwoners om meer ruimte te bieden aan hun eigen wensen. De Omgevingswet moet die ruimte gaan bieden: het gemeentebestuur krijgt meer afwegingsruimte om lokaal te kunnen inspelen op initiatieven uit de samenleving. Daarnaast wordt met het programma ook voldaan aan de wens om het aantal bestemmingsplannen te verminderen, omdat straks formeel nog maar sprake is van één omgevingsplan.

2. Het volgende willen we op de middellange termijn bereiken

Progr. nr.	Nr.	Effecten	PFH
6	1	Ruimtelijke ontwikkeling	De Weger (deels wnd)
6	1.1	Gebiedsontwikkeling	De Weger (wnd)
6	1.1.1	Grottere betrokkenheid van de gemeenschap bij gebiedsontwikkeling zodat de huisvesting (nog) beter aansluit bij de woonwensen van de samenleving - op basis van de in 2015 vastgestelde woonvisie.	De Weger (wnd)
6	1.2	Ontwikkeling Defensie-eiland	De Weger (wnd)
6	1.2.1	Woningen gerealiseerd ten behoeve van de markt en de doelgroepen en behoefte vanuit de markt (mede op basis van de in 2015 vastgestelde woonvisie).	De Weger (wnd)
6	1.3	Den Oudsten-terrein	De Weger (wnd)
6	1.3.1	Door transformatie van bedrijven naar woningen en/of mix met bedrijven, beter woon- en leefklimaat voor inwoners Staatsliedenkwartier (mede op basis van de in 2015 vastgestelde woonvisie).	De Weger (wnd)
6	1.4	Ontsluiting Harmelerwaard	De Weger
6	1.4.1	De realisering van de verkeersontsluiting van het kassengebied Harmelerwaard.	De Weger
6	1.5	Herontwikkeling overige locaties zoals 'Heddes' en 'De Notenbalk'	De Weger (wnd)
6	1.5.1	Herontwikkeling van de vrijkomende locaties	De Weger (wnd)
6	2	Deregulering	Stolk (wnd)
6	2.0.1	Voortzetten van deregulering, flexibilisering, liberalisering en vereenvoudiging op het terrein van planologie/ bestemmingsplannen, waarmee beleidsmatig nog verder invulling wordt gegeven aan het denken in mogelijkheden ('gaat niet bestaat niet').	Stolk (wnd)
6	3	Wonen	Stolk
6	3.0.1	Iedereen in de gemeente Woerden heeft passende woonruimte, binnen redelijke grenzen van beschikbaarheid en betaalbaarheid.	Stolk
6	4	Vastgoed verkopen	Haring (wnd)
6	4.0.1	Ons streven is om vastgoed af te stoten, aangezien bezit en exploitatie van vastgoed geen kerntaak van de gemeente zijn.	Haring (wnd)
6	5	Centrummanagement	Haring
6	5.0.1	Partner in het begeleiden en bereiken van de doelen uit het plan 'De kloppende Binnenstad'. Belangrijke onderwerpen: economisch functioneren, culturele aantrekkelijkheid, schoon-heel-veilig.	Haring
6	5.0.2	Ontmoeten en beleven, o.a. aan de hand van planologische instrumenten.	Haring
6	5.0.3	Samenwerking met en bereikbaarheid voor partners: ondernemers (inclusief marktwezen, horeca en cultuur), bewoners en organisaties.	Haring

3. In 2017 realiseren we de onderstaande resultaten

Om de beoogde resultaten op de middellange termijn te realiseren, realiseren we in 2017 het volgende:

Progr nr.	Nr.	Resultaat 2017	PFH	Resultaat en/of planning
6	1	Ruimtelijke ontwikkeling	De Weger (deels wnd)	
6	1.1	Ontwikkelen Snellerpoort	De Weger (wnd)	
6	1.1.1	Marktpartijen selecteren die woningen gaan bouwen die passen bij de woningbehoefte van Woerden. We doen ook onderzoek naar de belangstelling voor de uitgifte van PO-kavels in Snellerpoort.	De Weger (wnd)	2017
6	1.1.2	De laatste PO-kavels in Waterrijk uitgeven en laten bebouwen.	De Weger (wnd)	Q2 2017
6	1.2	Ontwikkeling Defensie-eiland	De Weger (wnd)	
6	1.2.1	Grondverkoop voor fase midden en planafroning (aanpassing bestemmingsplan) voor het zuidelijke gebied.	De Weger (wnd)	Q2 2017
6	1.3	Den Oudsten-terrein	De Weger (wnd)	
6	1.3.1	Bestemmingsplan in procedure om transformatie te regelen.	De Weger (wnd)	Q2 2017
6	1.4	Ontsluiting Harmelerwaard	De Weger	
6	1.4.1	Bestemmingsplan in procedure brengen en de wegaanpassing inclusief brug ontwerpen.	De Weger	Q1 2017
6	1.5	Herontwikkeling overige locaties zoals 'Heddes' en 'De Notenbalk'	De Weger (wnd)	
6	1.5.1	Herontwikkelen van vrijkomende locaties ten behoeve van woningbouw. Bouwen naar behoefte (woonvisie). In 2016 wordt de uitgifte van locaties voorbereid.	De Weger (wnd)	2017
6	1.6	Recreatiegebied Cattenbroekerplas	Stolk	
6	1.6.1	We dragen het gebied over zodat de gemeentelijke beheerkosten gedekt worden uit opbrengsten ondernemer, onder de vlag van het Recreatieschap.	Stolk	Q2 2017
6	2	Deregulering	Stolk (wnd)	
6	2.0.1	Opstellen/uitvoeren van programma 'Woerden en de Omgevingswet': nieuwe wet implementeren, omgevingsvisie opstellen, personeel opleiden en werkprocessen aanpassen.	Stolk (wnd)	2017-2018
6	3	Wonen	De Weger (wnd), Stolk	
6	3.1	Strategische woningbouwplanning	De Weger (wnd)	
6	3.1.1	Er is een jaarlijks geactualiseerde strategische woningbouwplanning op basis van de in 2015 vastgestelde woonvisie, waarbij we sociale woningbouw versnellen om statushouders in vrijkomende woningen te huisvesten.	De Weger (wnd)	Q4 2017
6	3.2	Prestatieafspraken	Stolk	
6	3.2.1	We monitoren de voortgang van de prestatieafspraken en stellen deze zo nodig jaarlijks bij.	Stolk	Q4 2017
6	4	Vastgoed verkopen	Haring (wnd)	
6	4.0.1	Op basis van een meerjarenperspectief (conform aanbeveling Rekenkamer-commissie) ontstaat in 2017 inzicht op objectniveau om verkoop vastgoed van een adequaat fundament en meerjarenplanning te voorzien.	Haring (wnd)	doorlopend
6	5	Centrummanagement vanuit RO-perspectief	Haring	
6	5.0.1	Binnenstaddebat met ondernemers, vastgoedeigenaren, bewoners en (culturele) instellingen, met als doel het zo nodig aanscherpen van de binnenstadvisie, het actieplan en het sluiten van een Retaildeal.	Haring	2017 Q1

4. Het realiseren van de beoogde resultaten geeft de volgende lasten en baten

Inkomsten/uitgaven	2017	2018	2019	2020
Lasten	5.767.464	5.687.879	5.262.360	5.244.972
Baten	-2.666.954	-2.706.954	-2.706.954	-2.706.954
Totaal programma 6	€ 3.100.510	2.980.925	2.555.406	2.538.018

Onvermijdbaar / exogeen

Omschrijving	2017	2018	2019	2020
Lagere Huurinkomsten *	-140.000	-100.000	0	0
Nieuwe omgevingswet *	-475.000	-405.000	0	0
Totaal onvermijdbaar / exogeen	€ -615.000	-505.000	0	0

*incidentele posten, ten laste van de algemene reserve

7. Algemene inkomsten

Portefeuillehouder	Thema
Hans Haring	Financiën

1. Kern programma

Programma 7 omvat alle beleid en activiteiten die door de gemeente op het gebied van (financiële) bedrijfsvoering worden uitgevoerd. In de paragraaf bedrijfsvoering, verderop in deze begroting, wordt uitgebreid ingegaan op het onderdeel bedrijfsvoering. In dit programma ligt de nadruk op de financiële kant van de begroting (inkomstenbronnen).

2. Het volgende willen we op de middellange termijn bereiken

Progr. nr.	Effecten	PFH
7	1 Een sluitende begroting (huishoudboekje op orde)	Haring
7	1.1 Saldo van de begroting (som van baten en lasten) sluit ten minste op nul.	Haring
7	2 Gemeentelijke belastingen en heffingen	Haring
7	2.1 Woerden heeft een lokale lastendruk en tarieven die recht doen aan de keuzes en uitgangspunten van de gemeente Woerden. Een eventuele verhoging van de Onroerend Zaak Belasting (OZB) komt pas aan de orde wanneer andere vormen van dekking niet gevonden kunnen worden en er een aanwijsbare relatie is tussen de uitgaven en de voorziening.	Haring
7	3 Stabiliseren van de gezonde financiële en vermogenspositie	Haring
7	3.1 Het stabiliseren van de gezonde vermogenspositie.	Haring

3. In 2017 realiseren we de onderstaande resultaten

Om de beoogde resultaten op de middellange termijn te realiseren, realiseren we in 2017 het volgende:

Progr. nr.	Nr.	Resultaat 2017	PFH	Resultaat en/of planning
7	1	Financiële bedrijfsvoering	Haring	
7	1.1	Strakke naleving richtlijnen Financial Governance (goed budgetbeheer), waaronder: - Saldering en opvang tegenvallers in principe binnen het betreffende programma - Meevallers rechtstreeks naar de algemene reserve	Haring	doorlopend
7	1.2	Aanpassen notitie Financial Governance, o.a. t.a.v. nut en noodzaak reserves en voorzieningen, verdere heroriëntatie op doorbelastingssystematiek en rentetoerekeningen	Haring	15-11-2017
7	1.3	Sluitend meerjarenperspectief 2017-2020	Haring	01-01-2017
7	1.4	Repressief toezicht van de provincie 2017-2020	Haring	01-01-2017
7	1.5	Goedkeurende accountantsverklaring jaarrekening 2016	Haring	31-05-2017
7	1.6	Goedkeurende SISA-verklaringen 2016	Haring	31-05-2017
7	1.7	Goedkeurende CBS-verklaringen in 2017	Haring	doorlopend
7	1.8	Uitbrengen van een (financiële) bestuursrapportage	Haring	31-08-2017
7	1.09	Implementatie en sturing op de financiële en fiscale effecten van de wet Markt en Overheid / invoering vennootschapsbelasting	Haring	doorlopend
7	1.10	Vaststelling van de jaarrekening 2016 door de raad	Haring	mei 2017
7	1.11	Opstellen van een BIO (begroting in één oogopslag)	Haring	31-03-2017
7	1.12	Onderzoeken van mogelijkheden om het begrip 'burgerbegroting' vorm te geven in de programmabegroting 2018-2021	Haring	o.b.v. nog vast te stellen startnotitie

4. Het realiseren van de beoogde resultaten geeft de volgende lasten en baten (meerjarenperspectief)

Inkomsten/uitgaven	2017	2018	2019	2020
Lasten	- 2.195.144	- 3.167.444	- 2.731.345	- 2.494.009
Baten	- 82.987.583	- 78.087.486	- 75.959.298	- 75.996.343
Totaal programma 7	€ - 85.182.727	- 81.254.930	- 78.690.643	- 78.490.352

5. (Financiële) uitgangspunten

Uitkering gemeentefonds

De algemene uitkering in deze begroting is gebaseerd op de uitkomsten van de meicirculaire 2016. Aan de lastenkant zijn opgenomen de taakmutaties en integratie/decentralisatie-uitkeringen. In de meerjarenbegroting 2017-2020 zijn voor de algemene uitkering de volgende bedragen opgenomen.

Algemene uitkering:

	2017	2018	2019	2020
Meicirculaire 2016	40.236.791	40.771.909	40.992.745	41.305.246
Bijstelling indicatoren A.U	55.748	107.114	157.570	208.615
Herverdeeleffecten na mei (VRHOSV)	105.824	165.907	133.182	165.558
Stelpost constante prijzen pBBP	0	209.150	415.170	627.700
Totaal Algemene uitkering 2017-2020	40.398.363	41.254.080	41.698.667	42.307.119

Algemene uitkering sociaal domein:

	2017	2018	2019	2020
Decentralisatie AWBZ / Wmo	5.545.098	5.466.327	5.407.486	5.378.475
Decentralisatie Jeugd	8.317.720	8.418.953	8.420.069	8.424.364
Decentralisatie participatiewet	5.915.084	5.484.132	5.202.583	4.954.089
Totaal Sociaal domein	19.777.902	19.369.412	19.030.138	18.756.928

Daarnaast ontvangt de gemeente nog:

	2017	2018	2019	2020
Integratieuitkering Wmo	2.993.592	2.993.592	2.993.592	3.108.556

De uitkering gemeentefonds wordt gebaseerd op verschillende indicatoren. Voor Woerden zijn als belangrijke indicatoren opgenomen:

Aantallen woningen en inwoners

Voor het opstellen van de begroting 2017-2020 wordt uitgegaan van de volgende aantallen inwoners en woningen per 1 januari:

	2016	2017	2018	2019	2020
Inwoners					
Aantal	51.152	51.452	51.752	52.052	52.352
Toename	300	300	300	300	300
Woningen					
Aantal	21.417	21.617	21.817	22.017	22.217
Toename	200	200	200	200	200

Dividend

In de begroting 2017 is te ontvangen dividend geraamd van Vitens (€ 123.720) en de Bank Nederlandse Gemeenten (€ 110.000). Dit is inclusief het dekkingsplan.

Rente

Aansluitend op het nieuwe BBV heeft de commissie BBV een notitie 'rente 2017' opgesteld. In deze notitie wordt ingegaan op de verwerking van de rentelasten en -baten in begroting en jaarrekening. De inwerkingtreding is uitgesteld naar het begrotingsjaar 2018, maar wordt sterk aanbevolen voor de begroting 2017. Woerden heeft de notitie gevolgd. Externe rente wordt verlaagd van 3,75% naar 3,22%. Dit geeft enerzijds een voordeel door lagere rentetoedeling aan investeringen en anderzijds een nadeel door minder bespaarde rente. Binnen de Algemene dienst wordt geen apart rentepercentage meer toegerekend aan het Grondbedrijf. Het wordt niet toegestaan om per investering of taakveld te differentiëren in het toe te rekenen rentepercentage. Het rentepercentage van 3,22 sluit aan bij het gemiddelde rentepercentage van de langlopende geldleningen.

Deel C: Paragrafen

Paragraaf 1 Lokale heffingen

Gevolgen nieuwe BBV voor paragraaf lokale heffingen

Verplicht in de paragraaf lokale heffingen zijn:

- De verplichting is bij besluit van 5 maart 2016 in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) opgenomen.
- Conform het nieuwe Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) moet vanaf de begroting 2017 de gemeente in de paragraaf lokale heffingen een overzicht van baten en lasten opnemen voor de heffingen waarbij sprake is van het verhalen van kosten. De lasten en baten dienen naar taakvelden te worden gespecificeerd.
- Toelichting op beleidsmatige keuzes en wijze van tarief bepaling.
- Wijze van bepaling overheadpercentage. Deze methode wordt niet door de wetgever voorgeschreven, maar moet door de raad worden vastgesteld en opgenomen in de financiële verordening.

De kosten van overhead moeten met ingang van de begroting 2017 centraal verantwoord worden. Dat betekent dat een extra-comptabele berekening van de integrale kostprijs noodzakelijk is voor kostprijs-calculationen en tariefberekeningen bij kostendekkende producten. De overhead wordt op een consistente wijze toegerekend.

Het overheadpercentage in de gemeente Woerden is voor de tarieven in 2017 bepaald op 35%. Daarbij is gekeken naar de historische cijfers en naar in andere gemeenten gehanteerde gemiddelde percentages. Het overheadtarief is als volgt berekend (waarin L=loonkosten): $L \times 65/35$

1. Wat is het doel van deze paragraaf?

Het totale pakket van gemeentelijke belastingen en heffingen bestaat uit een tiental verschillende belastingen, heffingen en rechten die worden gelegitimeerd door een belastingverordening die door de gemeenteraad is vastgesteld.

Deze paragraaf geeft een overzicht op hoofdlijnen van deze heffingen die bij de diverse programma's in de programmabegroting zijn geraamd. In het kort geven we aan welk beleid we in het begrotingsjaar gaan voeren ten aanzien van de lokale heffingen. Het lokale beleid is vastgesteld in de belastingverordeningen. Verder is een overzicht opgenomen van de geraamde opbrengsten, wordt aandacht besteed aan de lokale belastingdruk en aan het kwijtscheldingsbeleid.

2. Wettelijk kader en gemeentelijk kader

Ten aanzien van de heffingen onderscheid de wet drie soorten:

- Belastingen: gedwongen betalingen aan de overheid waar geen rechtstreekse contraprestatie van de overheid tegenover staat. Ze kunnen aan een brede of specifieke doelgroep in rekening worden gebracht.
- Bestemmingsheffingen: deze die dienen ter bestrijding van specifieke kosten. Voorbeelden zijn de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Deze heffingen mogen niet meer dan kostendekkend zijn.
- Rechten: een betaling waar een direct aanwijsbare contraprestatie van de overheid tegenover staat. Deze contraprestatie kan bestaan uit een product of dienst. Onderscheid kan worden gemaakt in onder meer gebruiksrechten (bijvoorbeeld haven- of marktgeden) en genotsrechten (waaronder leges). De hoogten van sommige rechten zijn landelijk bepaald. Verder geldt dat deze maximaal kostendekkend mogen zijn.

Naast het landelijk beleid is het volgende gemeentelijk beleid geformuleerd:

- De bestemmingsheffingen en rechten zijn in principe 100% kostendekkend. Dat is niet overal het geval omdat er bijvoorbeeld wettelijke voorschriften zijn (wettelijke tarieven). Als ze niet kostendekkend zijn, wordt dat toegelicht.
- De tarieven worden in 2017 met 2% verhoogd. Uitzonderingen hierop zijn parkeren (0%), riool (1%) en afvalstoffenheffing (0%).
- Kwijtscheldingsbeleid. Kwijtschelding is mogelijk voor de afvalstoffen- en rioolheffing. Voorwaarde is dat de aanslag betrekking heeft op de woonlasten voor een 'natuurlijk persoon'. Voor kwijtschelding in de zakelijke sfeer biedt Woerden geen ruimte. De gemeente

Woerden hanteert voor de kwijtschelding de norm die door het Rijk gegeven wordt aan de gemeenten: 100% van de norm voor de bijstand. Bij een norm onder de 100% is er sprake van strenger beleid. Vrijwel alle inwoners die een aanslag gemeentelijke belastingen ontvangen en moeten rondkomen van een bijstandsuitkering of alleen een AOW uitkering en geen vermogen hebben, komen op basis van deze norm voor kwijtschelding in aanmerking. De regelgeving voor de kwijtschelding is neergelegd in de Leidraad Invorderingswet 1990.

Geraamde opbrengsten

Belastingen en heffingen	Baten begroting 2017	Baten begroting 2016	Baten rekening 2015	
<i>A. Belastingen</i>				
1 OZB woningen	6780	6647	6569	
OZB niet-woningen	4071	3992	3835	
2 Parkeerbelasting	1614	1613	1658	
3 Hondenbelasting	170	170	176	
4 Precariobelasting	88	88	87	
5 Toeristenbelasting	72	62	47	
<i>Subtotaal A Belastingen</i>	12795	12572	12372	
<i>B. Bestemmingsheffingen</i>				
1 Afvalstoffenheffing	4828	4815	4996	
2 Rioolheffing	4417	4363	4160	
<i>Subtotaal B Bestemmingsheffingen</i>	9245	9178	9156	
<i>C. Rechten</i>				
1 Leges burgerzaken	921	753	938	
2 Begrafenisrechten	668	718	647	
3 Marktgeden	149	149	139	
4 Havengelden	36	41	39	
5 Omgevingsvergunningen	1022	1209	1055	
<i>Subtotaal C Rechten</i>	2796	2870	2818	
Totaal	€ x 1.000	24.836	24.620	24.346

Lokale lastendruk

De lokale lastendruk geeft voor de belangrijkste tarieven weer wat een inwoner van de gemeente betaalt en hoe deze zich de afgelopen jaren hebben ontwikkeld (fictief huishouden). De bedragen zijn gebaseerd op een gezin met een hond, in een woning met een gemiddelde waarde voor belastingjaar 2017 van € 236.000 (2016: € 229.000, 2015: € 226.000) en met een waterverbruik van 240 m³ per jaar.

	2017	2016	2015
1 OZB	295	292	286
2 Rioolheffing	183	181	174
3 Afvalstoffenheffing (meerpers.)	211	211	211
Eenmalige teruggave (zie bij Afvalstoffenheffing)	25		
4 Hondenbelasting	66	67	66
Totaal	€ 730	€ 751	€ 737

A. Belastingen

Ad 1 OZB

In onderstaande tabel zijn de OZB-tarieven 2017 en 2016 opgenomen. De tarieven 2017 worden geheven als percentage van de ingeschatte woningwaarde per 1 januari 2016. De prognoses per 1 juli 2016 duiden op een gemiddelde stijging voor woningen met 3,1% en een gemiddelde daling voor niet-woningen van (-)6,5%. De werkelijke OZB-opbrengst kan uiteindelijk afwijken van de prognose door:

- de waardeontwikkeling van de onroerende zaken;
- de te verwachten minder- en meeropbrengsten van respectievelijk sloop en nieuwbouw;
- de waardevermindering als gevolg van bezwaar- en beroepsprocedures.

Tarief OZB	2017	2016
1 Woningen		
a Eigenaren	0,1240%	0,1270%
2 Niet woningen		
a Eigenaren	0,2340%	0,2150%
b Gebruikers	0,1750%	0,1600%

Opbrengst OZB

Taak veld		Begroting 2017	Begroting 2016	Rekening 2015
0.61	Eigenaren woningen	6780	6647	6569
0.62	Eigenaren niet-woningen	2522	2473	2385
0.62	Gebruikers niet-woningen	1549	1519	1450
Totaal		€ x 1.000	€ 10.851	€ 10.639
			€ 10.639	€ 10.404

Ad 2 Parkeerbelasting

Vanaf 2015 geldt het nieuwe parkeerbeleid dat door de raad in 2014 is vastgesteld. De parkeertarieven in de binnenstad zijn bevroren op € 2 per uur. Abonnementen in Castellum en vergunningen op straat worden tegen marktconforme tarieven aangeboden. Houders van een gehandicaptenparkeerkaart kunnen op invalidenplaatsen in de binnenstad gratis parkeren.

Taak veld		Begroting 2017	Begroting 2016	Rekening 2015
Lasten				
2.2	Parkeren	1397	1532	1183
0.4	Overhead	18		
Totale lasten		1415	1532	1183
0.63	Baten	1614	1613	1658
Saldo		€ x 1.000	€ 81	€ 475
Kostendekkendheidsgraad		114%	105%	140%

NB: In het kostenoverzicht parkeren zijn de kapitaallasten van de Parkeergarage Defensie-eiland niet meegenomen daar de garage nog niet in exploitatie is genomen. De kapitaallasten staan echter wel als last in de begroting.

Het dekkingspercentage parkeerbelasting geeft over 2017 geen actueel beeld, met de volgende oorzaken:

- De verplichte verlaging van het rente-omslagpercentage op grond van de nieuwe BBV (van 3,75% naar 3,22%). Dat leidt tot een verlaging van de kapitaallasten van € 56.671. Dat beïnvloedt het treasuryresultaat nadelig. Dus per saldo geen voordeel voor de gemeentebegroting.
- De gewijzigde loonkosten en overheadverdeling op grond van de nieuwe BBV en een lagere toerekening van ambtelijke uren aan taakveld parkeren. Dat leidt tot een lagere doorbelasting van € 54.720.

- De kostprijsberekening van de producten van ParkeerService zal voor 2018 wijzigen, waardoor vermoedelijk de kosten voor de producten hoger uitvallen. Dit wordt veroorzaakt doordat nu de indirecte kosten onvoldoende worden doorbelast. De begroting van ParkeerService is daardoor niet sluitend. Daarnaast zullen de kosten van de ParkeerService voor 2017 waarschijnlijk geïndexeerd worden.
- De lasten en baten van de exploitatie parkeergarage Defensie-eiland zijn nog niet in de ramingen opgenomen. Ook moet de eerste jaren na opening van parkeergarage Defensie-eiland rekening worden gehouden met een aanvangsleegstand waardoor er die jaren minder inkomsten worden verwacht.
- De vervroegde afschrijving van 10 miljoen van de parkeergarage geeft een substantieel vertekend beeld. Dit bedrag is ten laste gekomen van de algemene middelen. Als de kapitaallasten hiervan zouden zijn meegenomen, dan zou de opbrengst substantieel lager zijn dan de kosten.

Naar verwachting zal de dekkingsgraad na 2017 dalen naar het gewenste resultaat (100%)

Ad 3 Hondenbelasting

Hondenbelasting wordt geheven van de houder van één of meer honden.

Taak veld		Begroting 2017	Begroting 2016	Rekening 2015
0.64	Opbrengst	€ x 1.000	€ 170	€ 170
				€ 176

Ad 4: Precariobelasting

De precariobelasting is een heffing voor het hebben van voorwerpen op, in of boven gemeentegrond die voor de openbare ruimte is bestemd. Ook terrassen vallen hier onder. De overheid kan hiervoor een vergoeding vragen. Om te voorkomen dat we niet met elke afzonderlijke particulier of bedrijf een contract moeten sluiten, is gebruikgemaakt van de publiekrechtelijke weg via de belastingverordening.

Taak veld		Begroting 2017	Begroting 2016	Rekening 2015
0.64	Opbrengst	€ x 1.000	€ 88	€ 88
				€ 87

Ad 5: Toeristenbelasting

Toeristenbelasting wordt geheven bij een overnachting in een hotel, pension, b&b, camping, recreatiewoning of ligplaats met voorzieningen door personen die niet als ingezetenen van de gemeente Woerden in de gemeentelijke basisadministratie zijn ingeschreven.

Taak veld		Begroting 2017	Begroting 2016	Rekening 2015
3.4	Opbrengst	€ x 1.000	€ 72	€ 62
				€ 47

B. Bestemmingsheffingen

Ad 1: Afvalstoffenheffing

Voor de bestrijding van de kosten die samenhangen met het inzamelen en verwerken van afval is de gemeente bevoegd om (een gedeelte van) de gemaakte kosten te verhalen. Voor het huishoudelijk afval (afval dat ontstaat vanuit particuliere huishoudens) wordt afvalstoffenheffing geheven. Onderstaande tabel geeft een overzicht van baten en lasten afvalstoffenheffing en reinigingsrechten. Het uitgangspunt bij het vaststellen van de tarieven is dat het tarief voor eenpersoonshuishoudens circa 80% bedraagt van het tarief voor meerpersoonshuishoudens. Dit percentage kan enigszins afwijken als gevolg van afrondingen in hanteerbare maandbedragen. De reinigingsrechten zijn van toepassing op bedrijven die in de binnenstad zijn gevestigd en hun afval aanbieden aan de gemeente via vuilcontainers. Deze tarieven zijn exclusief BTW. Wanneer de baten hoger zijn dan de lasten, wordt het meerdere in de reserve afvalstoffenheffing gestort.

Nieuwe ontwikkeling/voornemens:

- Met ingang van 2017 wordt overgegaan op het Nieuwe inzamelen en als gevolg daarvan zullen inwoners worden beloond als zij minder vaak restafval aanbieden. Met het nieuwe inzamelen wordt een grote stap gezet naar de rijks doelstelling van 75% afvalscheiding in 2020. Om e.e.a. succesvol te laten verlopen is gekozen voor een systeem van nieuwe gechipte mini-containers voor de registratie van het aangeboden restafval.
- Deze nieuwe inzamelwijze leidt niet tot een verhoging van de afvalstoffenheffing.
- Ter afdekking van het beloningssysteem voor het minder aanbieden van afval is op basis van staffeling een jaarlijkse teruggave afvalstoffenheffing in de meerjarenbegroting opgenomen.
- In 2017 wordt uitvoering gegeven aan de toezegging om eenmalig € 25 terug te geven.

Taak veld	Begroting 2017	Begroting 2016	Rekening 2015
7.3 Lasten			
7.3 Afval	3.932	5.030	5.083
2.1 Verkeer en vervoer	424		
5.7 Openbaar groen	129		
0.4 Overhead	436		
BTW-lasten te verhalen op BTW-comp.fonds	252	252	252
Totale lasten	5.173	5.282	5.335
7.3 Baten	4.828	4.815	4.996
Saldo (=mutatie reserve;- = onttrekking)	- € 345	- € 467	- € 339
Kostendekkendheidsgraad	93%	91%	94%

Ad 2: Rioolheffing

Op basis van het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) worden de rioolrechten in 2017 met 1% verhoogd. Hiermee wordt gedurende de planperiode gezorgd voor een kostendekkend rioolrecht en wordt de planperiode afgesloten met een positieve egalisereserve.

Taak veld	Begroting 2017	Begroting 2016	Rekening 2015
7.2 Lasten			
7.2 Riolering	3.578	4.117	4.003
2.1 Verkeer en vervoer	226		
2.4 Economische havens en waterwegen	200		
0.4 Overhead	144		
BTW	163	163	163
Totale lasten	4.311	4.280	4.166
7.2 Baten	4.417	4.363	4.160
Saldo (=mutatie reserve; - = onttrekking)	€ 106	€ 83	€ - 6
Kostendekkendheidsgraad	102%	102%	100%

Dit resulteert in de volgende mutaties van de voorziening riolering:

2017 storting	€ 106.000
2018 onttrekking	€ 2.000
2019 onttrekking	€ 91.000
2020 onttrekking	€ 55.000

Bij de herziening van het Waterbeleidsplan in 2017 zal bezien worden of de gehanteerde tariefstijging gehandhaafd moet worden.

C. Rechten

In de onderstaande tabellen is voor de verschillende rechten opgenomen wat de begrote baten en lasten zijn en wat de kostendekkendheid is. Nagestreefd wordt een kostendekkendheidsgraad van 100%. Zichtbaar is dat voor een aantal tarieven dit nog niet is gerealiseerd.

Ad 1: Leges burgerzaken

Onder de naam 'leges' wordt een aantal verschillende rechten geheven 'ter zake van het genot van door of vanwege het gemeentebestuur verstrekte diensten'. Sommige leges zijn niet voor 100% kostendekkend omdat er voorgeschreven wettelijke tarieven zijn (voorbeelden: uittreksels burgerlijke stand, reisdocumenten en rijbewijzen).

Taak veld		Begroting 2017	Begroting 2016	Rekening 2015
0.2	Lasten			
0.2	Burgerzaken	1.364	1.988	2.003
0.4	Overhead	380		
	Totale lasten	1.744	1.988	2.003
0.2	Baten	921	753	938
	Saldo	- € 823	- € 1.235	- € 1.065
	Kostendekkendheidsgraad	53%	38%	47%

Ad 2: Begrafenisrechten

Op basis van deze verordening worden rechten geheven voor het gebruik van de begraafplaats en voor het door of vanwege de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaats.

Taak veld		Begroting 2017	Begroting 2016	Rekening 2015
7.5	Lasten			
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	622	799	765
0.4	Overhead	141		
	Totale lasten	763	799	765
7.5	Baten	668	718	647
	Saldo	- € 95	- € 81	- € 118
	Kostendekkendheidsgraad	88%	90%	85%

Ad 3: Marktgeden

Onder de naam marktgeld wordt een recht geheven voor het innemen van een standplaats of marktplaats (week-, streek-, jaarmarkt en kermis).

Taak veld		Begroting 2017	Begroting 2016	Rekening 2015
3.3	Lasten			
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	77	180	213
3.4	Economische promotie	89		
0.4	Overhead	34		
	Totale lasten	200	180	213
	Baten			
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	69	149	139
3.4	Economische promotie	80		
	Totale baten	149	149	139
	Saldo	- € 51	- € 31	- € 74
	Kostendekkendheidsgraad	75%	83%	65%

Ad 4: Havengelden

Uitgangspunt voor de komende jaren is om de lasten en baten van de haven zo veel mogelijk met elkaar in overeenstemming te brengen. Vooral nog kiezen we voor dit niveau van kostendekkendheid om Woerden niet 'uit de markt te prijzen'.

Taak veld	Begroting 2017	Begroting 2016	Rekening 2015
2.4 Lasten			
2.4 Economische havens en waterwegen	32	64	49
0.4 Overhead	11		
Totale lasten	43	64	49
2.4 Baten	36	41	39
Saldo	- € 7	- € 23	- € 10
Kostendekkendheidsgraad	84%	64%	80%

Ad 5: Omgevingsvergunningen

In het kader van het invoeren van de Omgevingswet zullen we bekijken of de mate van kostendekkendheid in de komende jaren kan stijgen.

Taak veld	Begroting 2017	Begroting 2016	Rekening 2015
1.2 Lasten			
1.2 Openbare orde en veiligheid	327	1.577	1.495
8.3 Wonen en bouwen	1.124		
0.4 Overhead	666		
Totale lasten	2.117	1.577	1.495
Totale lasten verhaalbaar (60%)	1.270		
Baten			
1.2 Openbare orde en veiligheid	25	1209	1055
8.3 Wonen en bouwen	997		
Totale baten	1.022	1.209	1.055
Saldo	- € 248	- € 368	- € 440
Kostendekkendheidsgraad	80%	77%	71%

NB: Lasten zijn exclusief voorbereidingskosten Omgevingswet (2017: € 475.000 2018: € 405.000).

3. Vergelijking met andere gemeenten

Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) van de Rijksuniversiteit Groningen brengt jaarlijks de COELO-atlas uit. Deze atlas bevat een vergelijking van de bruto lokale lasten en netto lokale lasten. Bruto lokale lasten worden daarbij opgebouwd uit OZB, rioolrecht en afvalstoffenheffing, voor een woning met gemiddelde waarde, na aftrek van eventuele heffingskorting en uitgaande van een meerpersoonshuishouden. Bij de berekening van de netto woonlasten worden deze gecorrigeerd voor het feit dat gemeenten met dure woningen een lagere algemene uitkering uit het gemeentefonds ontvangen.

Van de 396 gemeenten (2016) neemt Woerden in het overzicht van:

- bruto lokale lasten de 126ste plek in met € 707. Hierbij geldt dat nummer 396 de hoogste lasten kent (gemeente Blaricum met € 1.215) en nummer 1 de laagste (gemeente Aalten met € 539).
- netto lokale lasten de 101ste plaats in.

Voor beide kengetallen dus een score onder het gemiddelde.

Daarnaast is hieronder een vergelijking met vergelijkbare gemeenten gemaakt over 2016.

Belastingsoort 2016	Woerden	De Ronde Venen	Stichtse Vecht	Bodegraven-Reeuwijk
OZB woningen	0,1270%	0,1012%	0,1364%	0,1503%
Afvalstoffenheffing				
Eenpersoonshuish.	€ 177	€ 150	€ 146	€ 217
Meerpersoonshuish.	€ 211	€ 199	€ 221	€ 259
Rioolheffing	€ 181	€ 201	€ 219	€ 269

Paragraaf 2   Verbonden partijen

1.   **Wat is het doel van deze paragraaf?**

Een gemeente kan in principe zelf bepalen hoe een bepaalde taak wordt uitgevoerd. De gemeente kan er bijvoorbeeld voor kiezen de uitvoering zelf ter hand te nemen of de uitvoering te regelen (via een gemeenschappelijke regeling) met een aantal regiogemeenten gezamenlijk. Kernvragen blijven steeds of de doelstellingen van het uitvoerende orgaan corresponderen met die van de gemeente en of de doelstellingen van de gemeente gerealiseerd worden.

Vanwege de bestuurlijke, beleidsmatige en/of financiële belangen en mogelijke risico's is het gewenst dat in de begroting aandacht wordt besteed aan rechtspersonen waarmee de gemeente een band heeft. Deze paragraaf geeft dan ook per verbonden partij informatie over de verbonden partijen en de bestuurlijke doelstelling die via de verbonden partij wordt gerealiseerd.

2.   **Wettelijk kader en gemeentelijk beleid**

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk én een financieel belang heeft. Bestuurlijk belang is zeggenschap, hetzij op basis van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht. Er is sprake van een verbonden partij als de wethouder, het raadslid of de ambtenaar van de gemeente namens de gemeente in het bestuur van de partij plaatsneemt, of namens de gemeente stemt. Bij alleen een benoemingsrecht of een voordrachtsrecht is er strikt genomen geen sprake van een verbonden partij. Gemeenten maken vaak van een dergelijk recht gebruik om ervoor te zorgen dat er goede bestuurders in het bestuur van de verbonden partij terechtkomen. Ook een stichting waarin bijvoorbeeld de wethouder cultuur op persoonlijke titel als bestuurder plaatsneemt – en dus niet de gemeente vertegenwoordigt – is volgens deze definitie geen verbonden partij.

Een financieel belang is een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat, onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Dit betekent dat wanneer een verbonden partij failliet gaat de deelnemers in deze verbonden partij voor extra kosten komen te staan. Uit bovenstaande blijkt tevens dat bij leningen en garantstellingen geen sprake is van een verbonden partij: de gemeente houdt juridisch verhaal als de partij failliet gaat. Ook bij exploitatiesubsidies is er geen sprake van een verbonden partij: het gaat om overdrachten (subsidiës).

Met deze paragraaf voldoen wij aan onze wettelijke plicht (Besluit Begroting en Verantwoording) om per verbonden partij inzicht te geven in de volgende onderwerpen:

- de beleidslijnen met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten
- de visie van de raad op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen zoals die zijn opgenomen in de programma's van de begroting
- de beleidsvoornemens over verbonden partijen
- de naam en de vestigingsplaats; het openbaar belang dat op deze wijze wordt behartigd; de veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar; het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar; het resultaat van de verbonden partij

Aanvullend hierop, op grond van de 'Verordening op de inrichting van de financiële organisatie, het financiële beheer en de uitgangspunten van het financiële beleid van de gemeente Woerden', staat in deze paragraaf informatie ten aanzien van beëindigde, nieuwe of (gewijzigde) bestaande verbonden partijen en eventuele problemen bij verbonden partijen.

De kaders voor de verbonden partijen zijn vastgesteld in de nota Verbonden partijen.

3. Verbonden partijen per programma

De gemeente Woerden heeft bestuurlijke en financiële belangen in verschillende verbonden partijen. Onderstaande partijen worden per programma toegelicht:

- Veiligheidsregio Utrecht
- Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard
- U10 (strikt genomen geen verbonden partij maar een netwerksamenwerking)
- Afvalverwijdering Utrecht
- Recreatieschap Stichtse Groenlanden
- Ferm Werk
- Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst regio Utrecht (GGDrU)
- Omgevingsdienst Regio Utrecht (ODRU)
- Stichting Urgentieverlening West Utrecht
- Bank Nederlandse Gemeenten
- Vitens

De gemeenschappelijke regeling voor het toezicht op het openbaar primair en speciaal onderwijs is bij raadsbesluit eind 2015 met ingang van 2016 komen te vervallen.

1. Bestuur, dienstverlening en veiligheid

Naam	Veiligheidsregio Utrecht (VRU)
Doel	Het doel van deze regeling is het door de Veiligheidsregio Utrecht realiseren van een gelijkwaardig kwaliteitsniveau van de beheersing van rampen en crisis in de Utrechtse gemeenten. De gemeentelijke organisaties zijn verantwoordelijk voor een aantal crisisbeheersingsprocessen zoals: crisiscommunicatie, publieke zorg en nazorg. Geen enkele gemeentelijke organisatie is in staat om deze taken geheel op eigen kracht te vervullen. Regionale samenwerking en bundeling van ambtelijke capaciteit is absoluut noodzakelijk. Veiligheid houdt zich niet aan gemeentegrenzen. Bestuurlijke afspraken over prioriteiten en inzet worden op regionaal niveau gemaakt via de Veiligheidsregio Utrecht of het Regionaal College van de politie.
Bestuurlijk belang / betrokkenen	De Veiligheidsregio bestaat uit een samenwerking tussen de brandweer, de politie, de Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen (GHOR), de gemeenschappelijke meldkamer Utrecht (GMU) en 26 Utrechtse gemeenten.
Bestuurder vanuit onze gemeente	Lid : burgemeester V.J.H. Molkenboer Plv.lid : wethouder H.M.M Haring
Financieel Bijdrage	Begroting 2015 € 2.500.592 Begroting 2016 € 2.480.450 Begroting 2017 € 2.589.000 Begroting 2018 € 2.603.000 Begroting 2019 € 2.604.000 Begroting 2020 € 2.593.000 Bovenstaande bedragen zijn exclusief de bijdrage voor de Meldkamer Ambulancezorg (MKA) Bijdrage MKA is € 11.272.
Eigen vermogen	-
Vreemd vermogen	-
Financiële ontwikkeling	Vanaf 2015 is de financieringssystematiek van de VRU gewijzigd (nieuwe gemeentelijke bijdrageregeling). De gemeentelijke bijdrage wordt bepaald volgens de criteria van het gemeentefonds.
Inhoudelijke ontwikkeling	De Veiligheidsregio Utrecht gaat zich in 2017 met o.a. de volgende werkzaamheden bezighouden: <ul style="list-style-type: none"> • De VRU heeft de risico's in de regio in beeld en vastgelegd in het risicoprofiel. De informatie wordt met in- en externe partners gedeeld via: <ul style="list-style-type: none"> - regionaal risicoprofiel; - provinciale risicokaart; - brandrisicoprofiel; - (Gemeentelijke) Integrale Veiligheidsplannen. • De VRU adviseert het bevoegd gezag om onveilige situaties te voorkomen en/of te beperken, met betrekking tot: <ul style="list-style-type: none"> - ruimtelijke ordening & externe veiligheid (incl. overstromingsrisico's); - bouwen;

Naam	Veiligheidsregio Utrecht (VRU)
	<ul style="list-style-type: none"> - brandveilig gebruik van gebouwen en bouwwerken; - milieu; - evenementen. • De VRU houdt risicogericht toezicht op (brand)veiligheid in bestaande bouw en bij evenementen en adviseren het bevoegd gezag over te nemen maatregelen. • De VRU wil met stimulerende preventie de zelfredzaamheid van burgers en bedrijven vergroten. • De VRU zorgt voor goed voorbereide en opgeleide brandweermensen die de beschikking hebben over voldoende materieel en materiaal voor de uitvoering van hun taak. • De VRU onderhoudt een aantal specialismen waaronder waterongevallen, rietkapbrandbestrijding, natuurbrandbestrijding en technische hulpverlening. • Op het gebied van Bevolkingszorg beheert de VRU de regionale piketten. • De VRU zorgt er voor dat piketfunctionarissen uitgebreid opgeleid, geoefend en getraind worden. Hoe dit uitgevoerd wordt, is vastgelegd in het Beleidsplan Opleiden, Trainen en Oefenen (OTO). • De VRU adviseert de gemeenten over de optimale inrichting van hun crisisorganisatie. Voor de lokale functionarissen verzorgt de VRU ook het totale opleiding, training en oefentraject. • De VRU volgt met het veiligheidsinformatiecentrum (VIC) de ontwikkelingen van risico's in onze regio, die mogelijk kunnen uitgroeien tot een ramp of crisis. • De VRU coördineert en organiseert geneeskundige hulp aan slachtoffers bij een ramp of crisis. In de voorbereidende fase valt hieronder ook het op geneeskundig vlak adviseren bij evenementen. • De VRU adviseert het openbaar bestuur en organisaties die een rol hebben in geneeskundige hulpverlening over te nemen maatregelen. • De VRU organiseert crisisoefeningen met zorgverleners, brandweer, gemeenten en politie zodat de hulpverlening goed op elkaar aansluit. • De VRU voert het nieuwe Dekkingsplan 2.0 gefaseerd in van 2015 tot 2018. • De VRU stelt de wettelijke verplichte incidentbestrijdingsplannen op of actualiseert deze. • De VRU evalueert GRIP-incidenten conform het evaluatiebeleid van de VRU. • De VRU beschikt over actuele aanvals- en/of bereikbaarheidskaarten voor risicovolle en kwetsbare objecten. • De VRU draagt zorg voor de continuïteit van de meldkamerfunctie in aanloop naar de samenvoeging, onder meer door harmonisatie van de meldkamerprocessen. • De VRU gaat verder met het verder terugdringen van de nodeloze meldingen via de brandmeldinstallatie. De VRU zet in op een combinatie van voorlichting, toezicht & handhaving en verificatie van de melding. • Op het gebied van organisatieontwikkeling zal de VRU zich onder andere bezig houden met het ontwikkelen van accountmanagement, harmonisatie rechtspositie en loketgericht werken.
Risico's	Het is nog onduidelijk of de VRU de repressieve huisvesting gaat overnemen of dat de repressieve huisvesting eigendom blijft van de gemeente. Ook kan het zo zijn dat alleen het beheer & onderhoud overgenomen wordt door de VRU. Hierover is nog geen definitief besluit genomen.

Naam	Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard (RHC)
Doel	Uitvoering Archiefwetten en beheer van historische archieven en collecties en beschikbaarstelling ervan aan burgers en organisatie. Op grond van de Archiefwet-1995 moeten besturen van overheden ervoor zorgdragen dat hun archieven in goede en geordende en toegankelijke staat verkeren. Op grond van diezelfde wet zijn alle overheidsarchieven van 20 jaar en ouder in principe openbaar en voor iedereen kosteloos te raadplegen. Het RHC is belast met het wettelijk toezicht op het gemeentelijk beheer van nog niet overgebrachte archieven. In het kader van de invoering Wet revitalisering generiek toezicht is een groot deel van de inspectietaak van de provincie (toezicht op de zorg) m.i.v. 2013 overgedragen aan het RHC.
Bestuurlijk belang / betrokkenen	Gemeenten Bodegraven-Reeuwijk, Lopik, Montfoort, Oudewater, Woerden en IJsselstein en het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden te Houten.
Bestuurder vanuit onze gemeente	Lid : burgemeester V.J.H. Molkenboer Plv.lid : wethouder vacature
Financieel	
Bijdrage	Begroting 2015 € 170.557 Begroting 2016 € 176.520 Begroting 2017 € 183.703
Eigen vermogen	-
Vreemd vermogen	-
Financiële ontwikkeling	-
Inhoudelijke ontwikkeling	Vanuit de Archiefwet richt het RHC zich op het beheer van het oud archief en de uitvoering van de inspectietaak. Het fungeert voor de gemeente als historisch informatiecentrum. De niet-wettelijke taken van het RHC werden afgebouwd. Het vergroten van de digitale toegankelijkheid van de archieven en collecties is een belangrijk speerpunt voor 2016. In 2014 is de website vernieuwd en is het technisch mogelijk om archiefbescheiden digitaal aan te bieden. Voor Woerden gaat het om het oud-rechterlijke archief (ook van Harmelen, Kamerik en Zegveld) en het notarieel archief van voor 1811, die behoren tot de meest opgevraagde bronnen. Archieven en bronnen die zijn ontsloten worden zoveel mogelijk op de website voor publiek

	<p>beschikbaar gesteld. Natuurlijk blijft het mogelijk de studiezaal te bezoeken om onderzoek te doen of (bouw)dossiers in te zien.</p> <p>Daarnaast vraagt de verdere implementatie van het archieftoezicht in het kader van de Wet Revitalisering Generiek Toezicht aandacht. In 2015 is voor de 2^e maal een KPI-rapportage opgesteld met betrekking tot het kwaliteitsniveau van de archieven binnen de gemeente Woerden. In 2015/2016 is de huisvesting van het RHC nader moeten worden bezien. Vanaf eind 2016 tot eind mei 2018 is het RHC gevestigd in het stadskantoor van Oudewater. Vanaf juni 2018 zal het RHC weer gehuisvest zijn aan de Blekerijlaan 14 te Woerden. In de periode eind 2016 t/m mei 2018 zullen verschillende archieven worden ondergebracht in Wijk bij Duurstede, Bodegraven-Reeuwijk, Lopik en Oudewater.</p> <p>Ten aanzien van het opzetten van een digitaal depot zullen extra kosten moeten worden gemaakt. Voor 2017 zijn deze € 5.000.</p>
Risico's	Voor 2017 zijn er geen risico's te melden. Een onjuiste inschatting van de kosten voor de nieuwe huisvesting RHC in Woerden zou kunnen leiden tot een hogere deelnemersbijdrage dan de verhoging die al is ingepland.

Naam		U10 netwerksamenwerking
Doel		Doel van de samenwerking is het verkennen van gemeenschappelijke onderwerpen en belangen en op basis hiervan gemeenschappelijke ambities formuleren en gezamenlijk activiteiten ondernemen op de terreinen economie, ruimtelijke ontwikkeling, wonen, sociaal domein, energietransitie, verkeer en vervoer. In de stedelijke regio rond Utrecht speelt zich het merendeel van het economisch, maatschappelijk en fysiek verkeer af. De partners zoeken naar oplossingen voor gemeentegrens-overstijgende problemen die hiermee samenhangen. De samenwerking richt zich niet alleen op overheden, maar wil deze ook verbinden met het bedrijfsleven en kennisinstellingen.
Bestuurlijk belang / betrokkenen		De gemeentebesturen van Bunnik, De Bilt, Houten, IJsselstein, Nieuwegein, Stichtse Vecht, Utrecht, Vianen, Woerden en Zeist. Het gaat om een flexibele netwerksamenwerking waarbij niet alle tien gemeenten even intensief deelnemen op alle thema's. Bovendien kunnen andere gemeenten aansluiten op thema's of concrete initiatieven.
Bestuurder vanuit onze gemeente		Alle portefeuillehouders zijn aangesloten bij een bestuurlijke tafel van U10. De burgemeester is niet aangesloten bij een inhoudelijke tafel, maar bij het Bestuurlijk Coördinatie Overleg.
Financieel Bijdrage		Begroting 2016 € 60.091 Begroting 2017 € 61.481
Financiële ontwikkeling		De bijdrage is een vaste deelnemersbijdrage van € 1,20 per inwoner. Dit wordt besteed aan een klein processteam (6 fte) en een werkbudget voor bijeenkomsten, communicatie etc.
Inhoudelijke ontwikkeling		De U10 is een netwerksamenwerking in ontwikkeling. Dit geldt zowel voor de manier van samenwerken (flexibel, doelverkenkend, samen met andere partners) als voor de inhoud. In de bestuurstafels worden steeds nieuwe actuele thema's geagendeerd. Iedere keer wordt daarin gekeken met wie het opgepakt wordt en op welke manier.
Risico's		De netwerksamenwerking drijft op de inzet van de deelnemers en de urgentie van de onderwerpen. Als de deelnemers zich niet inzetten (bijvoorbeeld omdat ze het belang er niet van inzien) is het rendement nihil.

2. Fysiek beheer openbare ruimte en vervoer

Naam		Afvalverwijdering Utrecht (AVU)
Doel		De AVU is een gemeenschappelijke regeling ingevolge de Wet gemeenschappelijke regelingen en is in 1984 opgericht door de Utrechtse gemeenten en de provincie Utrecht. Deze gemeenschappelijke regeling heeft als doel een efficiënte en uit oogpunt van milieuhygiëne verantwoorde wijze van overslag, transport en verwerking van huishoudelijke en andere categorieën van afvalstoffen (geen bedrijfsafval) voor de deelnemende gemeenten te organiseren. Namens de gemeenten voert de gemeenschappelijke regeling AVU de regie op de overslag, het transport, de bewerking en de verwerking van het door de inwoners van de provincie Utrecht aangeboden huishoudelijk afval. Ook organiseert en regisseert de AVU de papierinzameling, de glaszameling en de inzameling van oude medicijnen en injectienaalden (i.s.m. de Apothekersvereniging AVNM) in de provincie Utrecht en laat de AVU jaarlijks de sorteeranalyses van het restafval per gemeente uitvoeren.
Bestuurlijk belang / betrokkenen		De 26 gemeenten binnen de provincie Utrecht. Per 1 januari 2014 is de provincie uit de regeling getreden. Gezien het feit dat de provincie geen afval leverde en ook geen bijdrage betaalde, heeft dit geen financiële consequenties. De toezichthoudende taak verschuift hierdoor van het Rijk naar de provincie.
Bestuurder vanuit onze gemeente		Lid : wethouder M.H. Stolk Plv. Lid : wethouder T.H.D. de Weger

Financieel Bijdrage	Rekening 2015 € 850.192 Begroting 2016 € 915.628 (restafval en GFT) Begroting 2017 € 807.058 (restafval en GFT) Exclusief glas en papier
Eigen vermogen Vreemd vermogen	- -
Financiële ontwikkeling	De afvalstromen worden volgens afgesproken tarieven en methoden verwerkt. De huidige verwerkingscontracten voor brandbaar afval en gft lopen af op 31 december 2018, met de mogelijkheid deze met 2x één jaar te verlengen. Het contract voor de overslag van het afval uit de regio Utrecht loopt af op 31 december 2018 en kan niet worden verlengd. Momenteel geeft de AVU uitvoer aan het besluit de overslag van het afval in eigen beheer te gaan doen en onderzoekt samen met gemeente Utrecht (Stadswerken) de mogelijkheden voor de realisatie en exploitatie van een afvaloverslagstation in eigen beheer voor de regio Utrecht. Dit overslagstation moet op 1 januari 2019 in bedrijf zijn. In Ede exploiteert de AVU samen met Afval Combinatie De Vallei (ACV-groep) een afvaloverslagstation. Hier wordt het huishoudelijk afval van de bij de ACV-groep aangesloten gemeenten en de AVU-gemeenten uit de regio Veenendaal overgeslagen. Het afval van de gemeenten uit de regio Amersfoort wordt bij ROVA in Amersfoort overgeslagen. De AVU is aandeelhouder van ROVA.
Inhoudelijke ontwikkeling	De AVU ontwikkelt voortdurend initiatieven om aan haar doelstellingen te voldoen. Naast de provinciebrede interpretatie van de gegevens die komen uit de sorteeranlyses, verdiept de AVU zich in de CO2-berekeningen en ondersteunt de gemeenten daarin met kennis en advies. Met ingang van 1 januari 2015 zijn de gemeenten zelf verantwoordelijk voor de inzameling, de overslag, het transport, de sortering en de vermarkting van ingezameld kunststof verpakkingsafval. Uit marktonderzoek is gebleken dat samenwerking van gemeenten op grote schaal in verband met een zo groot mogelijk aan te bieden volume van groot belang is. Daarnaast is door de deelnemers aan de AVU gevraagd een advies te geven over de aanbiedingen die Wecycle en WEEE hebben gedaan voor de inzameling en verwerking van elektrische en elektronische apparatuur. Ten slotte behartigt de AVU de strategische belangen van de deelnemende gemeenten door onder andere wetgeving en beleidsmaatregelen inzake afvalverwijdering te monitoren en te reageren waar nodig. Steeds vaker wordt de AVU als representant van een groot aantal gemeenten (als ware de AVU een brancheorganisatie), reeds in het ontwerp stadium van wet- en regelgeving of van projecten betrokken. Vanuit die rol is de AVU in staat de deelnemende gemeenten op een goede wijze desgevraagd te adviseren.
Risico's	In principe kent de AVU geen risico's. Alleen wanneer een grote contractpartner haar verplichtingen niet na kan komen zou een nieuwe overeenkomst meerkosten met zich mee kunnen brengen. Deze meerkosten worden dan wel weer doorberekend aan de deelnemende gemeenten.

Naam		Recreatieschap Stichtse Groenlanden
Doel		Recreatieschap Stichtse Groenlanden is één van de schappen die valt onder het breder verband: Recreatie Midden-Nederland. De regeling is getroffen ter behartiging van de gemeenschappelijke belangen van de gemeente op het terrein van recreatie, natuur en landschap. Hieronder wordt begrepen de instandhouding en verbetering van voorzieningen en voor het hele grondgebied van de deelnemende gemeente een samenhangend beleid op het gebied van de openluchtrecreatie alsmede de natuur- en landschapsbescherming te ontwikkelen.
Bestuurlijk belang / betrokkenen		De gemeentebesturen van Woerden, Utrecht, Nieuwegein, Stichtse Vecht, Houten, IJsselstein, Lopik, De Bilt en Provinciale Staten van Utrecht.
Bestuurder vanuit onze gemeente	Lid	: wethouder M.H. Stolk : wethouder Y. Koster-Dreese Plv. Leden : wethouder vacature : burgemeester V.J.H. Molkenboer
Financieel Bijdrage		Begroting 2016 € 170.400 Begroting 2017 € 170.600
Eigen vermogen Vreemd vermogen		- -
Financiële ontwikkeling		Om op termijn tot een structureel gezonde begroting te komen, vindt het dagelijks bestuur het zeer gewenst de private sector meer te laten dragen, zowel in inkomsten en voorzieningen als in beheer. Het dagelijks bestuur ziet daar kansen, maar vraagt ook nadrukkelijk de medewerking van gemeenten, die ontwikkelingen op recreatieterreinen in handen hebben die kunnen zorgen voor nieuwe voorzieningen, nieuwe attracties, nieuwe beleving en meer eigen inkomsten. Voorbeelden zijn het Oortjespad (waar wordt gezocht naar mogelijkheden voor uitbreiding van private exploitatie), en het overleg over de inrichting en exploitatie van de Cattenbroekerplas.

Inhoudelijke ontwikkeling

Uitgangspunten begroting 2017

Voor de begroting 2017 worden, naast de uitgangspunten voor de hele budgetperiode, de overige uitgangspunten gehanteerd:

1. De entreprijzen voor het strandbad Maarsseveense Plassen worden, na een aantal jaren op gelijk niveau, verhoogd om aan te sluiten bij algemene prijsontwikkeling. Daarbij wordt gezocht naar handige en hanteerbare tarieven, en nieuwe kaartvormen. De tariefverhoging sluit aan bij de vernieuwing en uitbreiding van de voorzieningen in de afgelopen jaren.
2. De strategie en voorstellen uit het Ontwikkelplan worden in een meerjarenprogramma gevat. In 2015 en 2016 zijn de eerste tranches zoveel mogelijk ingezet, in 2017 wordt de volgende tranche uitgevoerd. Dat betekent een investering van € 100.000. Dit bedrag wordt onttrokken aan de bestemmingsreserve Ontwikkelplan.
3. De nieuwe (extra) inkomsten die voortvloeien uit de investeringen uit het Ontwikkelplan worden in een revolving fund verzameld, als basis voor nieuwe investeringen in een volgende budgetperiode;
4. Inschatting is dat de evenementenmarkt in 2017 ongeveer gelijk blijft aan voorgaande jaren. Voorzichtigheidshalve ramen we in de begroting 2017 € 90.000 inkomsten uit evenementen.
5. Het te hanteren prijsindexcijfer bedraagt, op basis van de cijfers 2015 en verwachting 2016, voor 2017 1,0%. Ook in de meerjarenramingen wordt met 1,0% prijsindex gerekend.

Geplande ontwikkelingen in 2017 die direct een relatie hebben met gemeente Woerden

- In 2017 wordt de ingezette koers voortgezet: realisatie van het plan Oortjespad-plus. Dat plan bestaat uit enerzijds toevoegen van recreatieve voorzieningen (midgetgolf, speelvoorzieningen, pannenkoekenrestaurant) en anderzijds overdracht van beheer en gebouwen aan Kameryck, in de vorm van uitbreiding van de erfpachtovereenkomst voor het huidige concept Kameryck.
  - Voor terrein Grutto geldt dat als zich initiatieven aandienen voor (kleinschalig) recreatieaanbod dat in overleg met de gemeente zal worden uitgewerkt.
  - De terreintjes Reiger en Koekoek spelen slechts een beperkte rol in opvang van regionale recreatiebehoefte. Daarom is besloten de terreinen af te stoten. Zolang de terreinen nog in bezit en beheer zijn, wordt het beheer op dezelfde, sobere en goedkope, manier als de afgelopen jaren voortgezet.
  - In 2016 zijn de eerste contouren zichtbaar van het regionale Routebureau in 2016 is wandelnetwerk fase B aangelegd; in 2017 volgt uitbreiding richting Kromme Rijnstreek. Daarvoor wordt een beperkte eigen bijdrage voorzien, te dekken uit het Ontwikkelplan. Voor deze en andere gewenste verbeteringen aan routes staat voor 2017 € 30.000 gereserveerd.
- Beheer van (fiets-)paden blijft op de reguliere manier plaatsvinden.

Risico's

-

3. Sociaal domein

Naam	Ferm Werk
Doel	Ferm Werk is de uitvoeringsorganisatie van vier gemeenten op het terrein van Participatie, Werk & Inkomen. De vier deelnemende gemeenten hebben alle taken van hun sociale diensten ondergebracht bij Ferm Werk inclusief het daarmee verbonden operationele beleid. De dienstverlening die Ferm Werk verzorgt betreft het uitvoeren van taken in het kader van de Participatiewet waarin zijn opgenomen de volgende voormalige wetten: Wet Werk en Bijstand, de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers en de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen. Daarnaast geeft Ferm Werk uitvoering aan de Wet Sociale Werkvoorziening en het Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen. Tot de taken van Ferm Werk behoort het op basis van genoemde regelgeving verstrekken van uitkeringen en overige inkomensondersteuning en het uitvoering geven aan in de regelgeving aangegeven activiteiten ter bevordering van participatie en re-integratie in het arbeidsproces.
Bestuurlijk belang / betrokkenen	De gemeentebesturen van Woerden, Montfoort, Oudewater en Bodegraven-Reeuwijk. De deelnemende gemeenten hebben in het bestuur stemrecht naar rato van het aantal inwoners. Dit komt er op neer dat de gemeente Woerden 60% van de stemmen in het Algemeen Bestuur heeft. Besluiten worden genomen met 2/3 meerderheid van stemmen.
Bestuurder vanuit onze gemeente	Lid : wethouder Y. Koster-Dreese en raadslid S. van Hameren Plv. leden: wethouder H.M.M. Haring en raadslid G. Becht.
Financieel	
Bijdrage	Begroting 2016 € 18.790.460 Begroting 2017 € 19.013.380
Eigen vermogen	-
Vreemd vermogen	-
Financiële ontwikkeling	Het is van belang onderscheid te maken tussen grote geldstroom en kleine geldstroom. De zogenaamde grote geldstroom betreft uitgaven aan uitkeringen etc. die voor een groot gedeelte worden gedekt door rijksbijdragen (het BUIG-budget). Vanuit dat budget worden ook de loonkostensubsidie voor arbeidsbeperkten en de loonkosten voor 'nieuw beschut werk' betaald.

Inhoudelijke ontwikkeling	<p>Evenals in voorgaande jaren wordt voor 2017 verwacht dat de rijksbijdrage ontoereikend zijn als dekking voor bovengenoemde uitgaven. Er wordt rekening gehouden met een toename van het aantal inwoners in de bijstand van 2%. Voor een belangrijk deel betreft dit mensen die vanuit een WW-uitkering de bijstand instromen. Het economisch herstel laat zich voor deze groep nog onvoldoende voelen terwijl een belangrijk deel van de inwoners met een bijstandsuitkering een (zeer) grote afstand heeft tot de arbeidsmarkt.</p> <p>Geraamd wordt dat de gemeente ruim € 600.000 moet bijdragen. Daarnaast draagt de gemeente ruim € 700.000,- bij aan de loonkosten van WSW-personeel (het zogenaamde subsidietekort).</p> <p>De kleine geldstroom betreft de organisatie- en formatiekosten van Ferm Werk. Deze kosten worden gedekt door rijksbijdragen, inkomsten uit de markt en gemeentelijke bijdragen.</p> <p>In 2015 en 2016 zijn door Ferm Werk maatregelen genomen om om de organisatie- en formatiekosten te beperken en er voor te zorgen dat deze beter kunnen worden gedekt uit eigen inkomsten (de ntw). Ondanks de verwachte stijging van het aantal inwoners in de bijstand en de verlaging van het aantal inwoners dat werkzaam is in de WSW, is geen sprake van een stijging van de kosten kleine geldstroom.</p> <p>Ferm Werk bestaat sinds 1 januari 2014. Op die datum zijn de sociale diensten van vier gemeenten samengegaan met het WSW-bedrijf. Geconstateerd moet worden dat de samenvoeging niet zonder hobbels is verlopen. Die hobbels zijn voor een belangrijk gedeelte overwonnen. In 2016 zijn belangrijke verbeteringen tot stand gekomen die in 2017 hun vervolg krijgen. Daarbij gaat het met name om het versterken van de dienstverlening aan werkgevers en het ontwikkelen en inzetten van (nieuwe) instrumenten om inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt aan werk te helpen. In 2017 zal in dat kader het Woerdens bestand intensief worden geanalyseerd zodat maatwerk kan worden geleverd en zullen experimenten met detachingsbanen en nieuw beschut werk worden uitgevoerd. Overigens heeft Woerden een relatief klein bestand aan Wwb'ers. Ferm Werk is steeds meer een partner in de transformatie van het sociaal domein waardoor steeds meer sprake is van een integrale benadering binnen het sociale domein.</p>
Risico's	<p>Ook in 2017 is sprake van behoorlijke uitdagingen. Beperking van de instroom en bevordering van de uitstroom moet het aantal inwoners dat afhankelijk is van een uitkering niet laten stijgen. Tegelijkertijd moet worden gewerkt aan versterking van de werkgeversdienstverlening en aan het ontwikkelen van nieuwe instrumenten. De beschikbare capaciteit is echter beperkt om de uitvoeringskosten niet te laten stijgen.</p> <p>Het bovenstaande is extra van belang in verband met de komst van meer vergunninghouders (statushouders) naar Woerden. Het college heeft de ambitie de taakstelling versneld in te vullen en nieuwkomers zo snel mogelijk aan werk te helpen. Dat vraagt extra inspanningen van Ferm Werk die niet ten koste mogen gaan van de reguliere taken.</p>

Naam		Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst regio Utrecht (GGDrU)	
Doel	Het in stand houden van een dienst van gemeenten ter uitvoering van de taken bij of krachtens de Wet publieke gezondheid opgedragen aan de colleges op het gebied van de publieke gezondheid.		
Bestuurlijk belang / betrokkenen	Alle 26 gemeenten van de provincie Utrecht houden de gemeenschappelijke regeling in stand. Met ingang van 2014 is er 1 regeling voor zowel de stad Utrecht als de overige gemeenten. Vanaf 2014 heet de GGD niet langer 'GGD Midden Nederland' maar: 'GGD regio Utrecht' (GGDrU).		
Bestuurder vanuit onze gemeente	Lid	: wethouder Y.Koster-Dreese	
	Plv. lid	: wethouder H.M.M. Haring	
Financieel Bijdrage	Basistaken (wettelijk verplichte GGD-taken):	€	330.464 (incl. inspecties kinderopvang)
	Intensivering basistaken	€	8.154
	Basistaken-plus (m.n. JGZ 4-18 jaar)	€	411.431
	Maatwerk (m.n. JGZ 0-4 jaar)	€	1.019.377
	Totaal bijdrage begroting 2017	€	1.769.426
Eigen vermogen	Het geprognosticeerde saldo van de algemene reserve bedraagt per 1 januari 2017 (net als in 2016) die van reizigersadvies € 227.000 en van de inspecties € 227.000 en van de inspecties Kinderopvang € 143.000 (samen totaal €487.000). Dat ligt tussen de minimum en maximum gedefinieerde norm. Daarnaast wordt als bestemmingsreserve € 1.136.000 verwacht.		
Vreemd vermogen	De GGDrU heeft een productenmatrix ontwikkeld om inzichtelijk te maken wat de status is van de taken die gemeente belegt bij de GGD: onderscheidend taken die de gemeente wettelijk door de GGD moet laten uitvoeren en taken waarbij gemeenten een keuze hebben waar ze die taken beleggen. Ook de wijze van financiering wordt inzichtelijk gemaakt.		
Financiële ontwikkeling	Naast de reguliere bijdrage aan de GGD regio Utrecht wordt met ingang van 2015 ook de JGZ 0-19 jaar door de GGD regio Utrecht uitgevoerd. Hiervoor is € 169.000 verschuldigd. Dit is begrotings-technisch voorzien.		
Inhoudelijke ontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> In de JGZ wordt het nieuwe Basistakenpakket ingevoerd, conform wettelijke verplichting. Alle gemeenten (m.u.v. Vianen vanwege herindeling met twee gemeenten in Zuid-Holland) hebben inmiddels de JGZ 0-4 jaar bij de GGD belegd. Daardoor wordt de JGZ 0-19 jaar nu integraal uitgevoerd door de GGD. 		

Risico's	<ul style="list-style-type: none"> • Verdere collectivisering van de taken die gemeenten door de GGD laten uitvoeren is noodzakelijk omdat de risico's van te veel maatwerk voor de bedrijfsvoering te groot zijn. Lokale accenten in de uitvoering van de taken blijft mogelijk. • De verbinding tussen GGD en gemeenten wordt versterkt doordat de taken die de GGD uitvoert onderdeel uitmaken van of raakvlakken hebben met het sociale domein.
	<p>De deelnemende gemeenten staan garant voor de betaling van rente en aflossing van de door de GGD aangedane geldlening en rekening-courant overeenkomsten. De garantstelling geschiedt naar verhouding van de inwonertallen op 1 januari van het jaar waarin de garantieverplichting tot stand is gekomen.</p> <p>Er is een integrale risico-inventarisatie uitgevoerd binnen de GGD. Vanuit de kwaliteitsmonitoring heeft tevens een operationele risico-inventarisatie plaatsgevonden. In de begroting 2017 zijn 3 risicogroepen onderscheiden: interne bedrijfsvoering, verbonden aan het karakter van een gemeenschappelijke regeling en vanuit de externe omgeving. Per productgroep zijn de risico's beschreven en van actiepunten (en stand van zaken) voorzien.</p> <p>Accountants hebben geconstateerd dat de bedrijfsvoering niet op peil is. Het Algemeen Bestuur heeft vastgesteld dat de bedrijfsvoering versterkt dient te worden. Dat is noodzakelijk omdat de GGD sinds 2010 is gegroeid terwijl de ondersteunende functies niet zijn meegegroeid. Binnen de vastgestelde financiële kaders (taakstelling) was daarvoor geen ruimte. De GGD heeft voor de versterking ruimte in de begroting gevonden. Daarnaast wordt het overschot van 2014 gebruikt in 2016 en 2017. Mogelijk wordt daarna de inwonerbijdrage verhoogd.</p>

4. Cultuur, economie en milieu

Naam	Omgevingsdienst Regio Utrecht (ODRU)
Doel	De Omgevingsdienst Regio Utrecht ondersteunt en adviseert de gemeente Woerden bij het uitvoeren van milieutaken en het ontwikkelen van beleid voor milieu en duurzaamheid. De ODRU levert een bijdrage aan het realiseren van een veilige, gezonde en duurzame leefomgeving en het versterken van de bestaande milieukwaliteit door inwoners, bedrijven en overheden te stimuleren tot milieuvriendelijk handelen en gedrag. Voor de uitvoering van de milieutaken is de programmabegroting van de gemeente leidend. Binnen dit financiële kader wordt jaarlijks een Uitvoeringsprogramma (UVP) opgesteld. Dit zijn de kaders waarbinnen de Omgevingsdienst haar taken uitvoert.
Bestuurlijk belang / betrokkenen	De gemeentebesturen van Bunnik, De Bilt, Montfoort, Oudewater, Renswoude, Rhenen, De Ronde Venen, Stichtse Vecht, Utrechtse Heuvelrug, Veenendaal, Vianen, Woerden, Wijk bij Duurstede, IJsselstein en Zeist.
Bestuurder vanuit onze gemeente	Lid : wethouder T.H.D. de Weger Plv. lid : wethouder M.H. Stolk
Financieel	Conform de gemeenschappelijke regeling dragen de 15 deelnemende gemeenten gezamenlijk het risico voor de Omgevingsdienst.
Bijdrage	Begroting 2015 € 1.213.980 Begroting 2016 € 1.092.077 Begroting 2017 € 1.168.856 (inclusief VTH voormalige provinciale bedrijven - NME-taken en taken archeologie die per 1.1.2016 in het contract met de ODRU zijn opgenomen.
Eigen vermogen	-
Vreemd vermogen	-
Financiële ontwikkeling	-
Inhoudelijke ontwikkeling	Per 1 juli 2012 is de Omgevingsdienst Regio Utrecht ontstaan uit het samengaan van de Milieudienst Zuid Oost Utrecht en de Milieudienst Noord West Utrecht. Op dit moment loopt het proces om te komen tot een provincie brede RUD Utrecht. Belangrijke randvoorwaarden zijn ten eerste dat er geen datum wordt bepaald waarop de fusie gerealiseerd moet zijn. Daarvoor wordt de tijd genomen die nodig is. Ten tweede wordt vooraf bepaald aan welke prestatie indicatoren beide organisaties moeten voldoen alvorens tot fusie wordt overgegaan. Uitgangspunt van de gemeente Woerden is dat de RUD-vorming niet mag leiden tot een hogere gemeentelijke bijdrage.
Risico's	Op een deel van het eigen vermogen van de ODRU rusten diverse bestemmingen zodat het weerstandsvermogen van de ODRU zich beperkt tot de algemene of egalisatiereserve. Om het weerstandsvermogen van de ODRU te verbeteren is afgesproken dat indien enig jaar een batig saldo oplevert, dit saldo wordt toegevoegd aan het weerstandsvermogen. Het totale weerstandsvermogen mag in enig jaar niet meer zijn dan 10% van de jaaromzet. Indien door toevoeging van een batig saldo de 10% wordt overschreden, dan wordt het meerdere gerestitueerd aan de deelnemers in verhouding tot de door hen afgenomen uren. Indien enig exploitatiejaar een nadelig saldo oplevert en het weerstandsvermogen ontoereikend is om dit saldo te dekken, stelt het bestuur een plan vast dat is gericht op het afbouwen en/of dekken van dit nadelig saldo. Het algemeen bestuur bepaalt dan wat de deelnemende partijen zullen bijdragen.

6. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen

Naam	Stichting Urgentieverlening West-Utrecht
Doel	Het verlenen van urgentieverklaringen voor een huurwoning aan woningzoekenden in de regio West Utrecht. De verklaringen worden afgegeven door de stichting op basis van de huisvestingsverordening. Deze is vastgesteld door de gemeenteraad. Er is geen eigen visie van de stichting voor de realisatie van de doelstellingen uit de programma's van de begroting. De stichting voert de Huisvestingsverordening Regio Utrecht 2015, gemeente Woerden gedeeltelijk uit bij mandaatbesluit van de deelnemende gemeenten.
Bestuurlijk belang / betrokkenen	De gemeenten Stichtse Vecht, De Ronde Venen, Woerden, Montfoort, Oudewater en Lopik.
Bestuurder vanuit onze gemeente	Lid : wethouder M.H. Stolk Plv. lid : wethouder vacature
Financieel	
Bijdrage	Begroting 2016 € 21.593 Begroting 2017 € 21.593
Eigen vermogen	-
Vreemd vermogen	-
Financiële ontwikkeling	-
Inhoudelijke ontwikkeling	Vanuit de betrokken gemeenten is er een urgentiecommissie die urgentieaanvragen behandelt. Het Vierde Huis verzorgt het secretariaat van de Stichting Urgentieverlening West Utrecht.
Risico's	Bij een grote toename van urgentieaanvragen, zal het budget niet kostendekkend zijn. Gezien de inrichting van het voortraject waarbij een intake plaatsvindt, is dit risico beperkt. Er is een toename van de urgentieaanvragen geconstateerd, daarom is de bijdrage vanaf 2016 verhoogd.

7. Algemene inkomsten

Naam	N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
Openbaar belang	De BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. De strategie van de bank is gericht op het behouden van substantiële marktaandeelen in het Nederlands maatschappelijk domein en het handhaven van een excellente kredietwaardigheid (Triple A). Daarnaast streeft zij naar een redelijk rendement voor haar aandeelhouders. De BNG biedt financiële diensten op maat, zoals kredietverlening, betalingsverkeer, advisering en elektronisch bankieren. Daarnaast neemt zij deel aan projecten in de vorm van publiek-private samenwerking.
Doel	Eventuele kortlopende en langlopende leningen aangaan en deposito's uitzetten. Daarnaast heeft de gemeente afgelopen jaren aandelen van de bank in haar bezit. Op deze aandelen wordt jaarlijks dividend ontvangen.
Bestuurlijk belang / betrokkenen	De gemeente Woerden heeft geen zetel in het bestuur en de raad van commissarissen van de BNG. De gemeente heeft als aandeelhouder wel stemrecht in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs, cultuur en openbaar nut (publieke sector).
Bestuurder vanuit onze gemeente	Geen deelname in het bestuur. Wel zeggenschap door het bezit van aandelen.
Financieel	De bank is een structuurvennootschap. De Staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een waterschap. De gemeente Woerden bezit 123.201 aandelen (= 0,225% van het totaal aantal aandelen).
Bijdrage	Begroting 2015 € 69.685 Begroting 2016 € 100.000 Begroting 2017 € 110.000
Eigen vermogen	-
Vreemd vermogen	-
Financiële ontwikkeling	
Inhoudelijke ontwikkeling	Het te ontvangen dividendbedrag blijft in deze nog steeds onzekere economische tijden een onzekere factor. De BNG moet gaan voldoen aan de nieuwe eisen die een maximum stellen aan de verhouding tussen eigen vermogen en balanstotaal. Om hieraan te voldoen moet de BNG het eigen vermogen versterken. Verder moet blijken hoe het verplichte schatkistbankieren, de bankenbelasting en de wet Hof invloed hebben op de winst van de BNG en de bijbehorende dividendumkeringen. Door deze ontwikkeling is het dividendbedrag in de begroting de afgelopen jaren teruggebracht van € 200.000 in 2012 tot € 100.000 in 2016. In 2016 is er een iets hogere dividendumkering ontvangen dan begroot. In 2016 is er ruim € 125.000 dividend ontvangen. Voor de begroting 2017 is het begrote bedrag aan dividend dan ook bijgeeraamd met € 10.000 naar € 110.000.

	KERNGEGEVENS BNG	2015	2014	2013	2012
	In miljoenen euro's				
	Balanstotaal	149.511	153.505	131.183	142.228
	Kredieten	89.366	90.732	92.074	90725
	Eigen vermogen ten gunste van aandeelhouders	3.739	3.582	3.430	2.752
	Eigen vermogen per aandeel (in euro's)	67,14	64,32	61,59	49,41
Risico's	-				

Naam	Vitens
Openbaar belang	De kernactiviteiten zijn winning, productie en levering van (drink)water aan particulieren en bedrijven. Vitens is in 2002 ontstaan door fusie van de drinkwaterbedrijven Nuon Water, Waterbedrijf Gelderland en Waterleiding Maatschappij Overijssel. In 2006 is Vitens verder gefuseerd met Hydron Flevoland en Hydron Midden-Nederland. Vitens is een publiek bedrijf. De aandelen van de NV zijn (in)direct in handen van provinciale en gemeentelijke overheden.
Doel	De gemeente heeft Vitens als verbonden partij opgenomen om zo bij te dragen aan een duurzaam goede, evenwichtige financiële positie van de gemeente.
Bestuurlijk belang / betrokkenen	De gemeente Woerden is aandeelhouder en heeft daarmee stemrecht. De gemeente heeft 45.284 aandelen (0,9% van het totaal aantal aandelen) in haar bezit. Betrokken zijn diverse gemeenten en provincies.
Bestuurder vanuit onze gemeente Financieel	Geen deelname in het bestuur. Wel zeggenschap door het bezit van aandelen.
Bijdrage	Begroting 2015 € 120.700 Begroting 2016 € 98.720 Begroting 2017 € 123.720
	De afgelopen jaren wordt er meer dividend ontvangen dan begroot. Dat is in 2016 ook weer het geval. In 2016 is € 146.600,- aan dividend ontvangen. De verwachting voor de komende jaren is dat het dividend hoger uit gaat vallen dan begroot in voorgaande jaren. Het begrote dividendbedrag wordt met € 25.000,- verhoogd.
Eigen vermogen	Per 31-12-2016 :€ 441,3 miljoen (verwachting) Per 31-12-2017: € 466,1 miljoen (verwachting)
Vreemd vermogen	Per 31-12-2015 : € 1.292,8 miljoen (verwachting) Per 31-12-2016 : € 1.289,6 miljoen (verwachting)
Solvabiliteit	Per 31-12-2016: 25,4% Per 31-12-2017: 26,5%
Resultaat	Resultaat 2017 € 29,1 miljoen (verwachting)
Financiële ontwikkeling	Vitens verwacht een dividend per aandeel van € 2,01 over 2017 uit te keren.
Inhoudelijke ontwikkeling	-
Risico's	-

Paragraaf 3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

1. Wat is het doel van deze paragraaf?

De financiële positie van een gemeente bestaat uit de exploitatie en het eigen vermogen. Het niet geormerkte vermogen (= de beschikbare weerstandscapaciteit) is van belang om te bepalen of de gemeente financieel gezond is, wat mede afhankelijk is van het risicoprofiel.

Voor het beoordelen van de financiële positie is daarom inzicht nodig in de omvang en achtergronden van de risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit. De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft inzicht in het vermogen van de gemeente Woerden om niet gedekte risico's op te vangen.

2. Wettelijk kader en gemeentelijk beleid

Wettelijk kader

De gemeente heeft voor wat betreft weerstandsvermogen en risicobeheersing met een aantal wetten en toezichthoudende partijen te maken: gemeentewet, het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), Rijk, provincie Utrecht en accountant. De informatie die in deze paragraaf is opgenomen is vooral gebaseerd op het BBV. Hierin is opgenomen dat in deze paragraaf een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, een inventarisatie van de risico's en het beleid over de weerstandscapaciteit en de risico's is opgenomen.

Gemeentelijk beleid

Hoe we met risico's en de bepaling en aanwending van het weerstandsvermogen omgaan, hebben we vastgelegd in de Notitie Financial Governance (FG). De recentste versie van dit document is door de raad vastgesteld op 5 november 2015. Veel van het onderstaande is terug te leiden tot de afspraken die in de Notitie FG staan. Ons beleid is erop gericht om goed zicht te hebben op de risico's die het behalen van onze doelstellingen in de weg kunnen staan. De risico's die we onderkennen worden geanalyseerd en afhankelijk van het type risico worden beheersmaatregelen opgesteld en uitgevoerd. Dit proces is cyclisch opgebouwd en maakt onderdeel uit van ons planning-en-controlinstrumentarium. Ten aanzien van de aanwending van de weerstandscapaciteit bepaalt ons beleid:

- Voor zover mogelijk treffen we maatregelen ter beperking van de schade.
- Voor zover de schade niet kan worden beperkt, analyseren we in hoeverre de kosten kunnen worden betaald uit de daarvoor bedoelde programmabudgetten. Dit geldt ook voor de kosten die verbonden zijn aan het treffen van de maatregelen.
- Als dat niet mogelijk of bestuurlijk ongewenst is, wordt een beroep gedaan op de aanwezige weerstandscapaciteit.

3. Beschikbare weerstandscapaciteit

Zoals er sprake is van incidentele en structurele risico's, is er ook sprake van incidentele en structurele weerstandscapaciteit. In onderstaande tabel is opgenomen welke onderdelen kunnen worden onderscheiden binnen onze gemeente en in hoeverre deze structureel of incidenteel zijn. Conclusie op basis van dit overzicht is dat er aanmerkelijk meer incidentele dan structurele dekking is. Dit is geen probleem. Bij de kwantificering van de risico's wordt hiermee rekening gehouden door structurele risico's dubbel te laten meetellen. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat binnen een tijdsbestek van 3 tot 4 jaar een structureel risico kan worden opgevangen, waarbij in het eerste jaar de impact 100% bedraagt, het tweede jaar 75%, het derde 25% en het vierde 0%.

		Begroting 2017	Rekening 2015	Begroting 2016	Rekening 2014	Begroting 2015
Algemene reserve	inc.	€ 39.535	€ 42.012	€ 42.740	€ 41.165	€ 39.764
Stille reserves	inc.	€	€ -	€ -	€ -	€ -
Onvoorzien	str.	€ 51	€ 52	€ 51	€ 52	€ 53
Totaal		€ 39.586	€ 42.064	€ 42.791	€ 41.217	€ 39.817

De stand van de algemene reserve is exclusief verwerking bestuursrapportage 2016.

Op de tabel is de volgende toelichting te geven:

- Algemene reserve. De incidentele weerstandscapaciteit van de gemeente Woerden wordt hoofdzakelijk gevormd door de algemene reserve. Andere reserves worden niet meegerekend omdat voor deze een bestemming in de begroting is opgenomen. De stijging van de reserves wordt veroorzaakt door de herschikking van de reserves waartoe de raad heeft besloten.
- Stille reserves. De stille reserves van de gemeente Woerden worden vanwege hun speculatieve karakter op 0 gewaardeerd.
- Post onvoorzien. Ter dekking van onvoorziene begrotingsuitgaven in de loop van het jaar is in de begroting een budget onvoorzien opgenomen. Dit budget is gebaseerd op een norm van € 1,00 per inwoner.

Reserve Sociaal domein

Het Sociaal domein heeft een eigen risicovoorziening: de reserve Sociaal domein. Deze reserve is ontstaan uit de voormalige reserve Wmo en geldt nu als reserve voor alle risico's uit programma 3. Ook exploitatietekorten binnen programma 3 worden uit deze reserve gedekt. Dit is laatstelijk gebeurd bij het vaststellen van de jaarrekening 2015. De reserve is in de loop der jaren gegroeid en bedraagt momenteel afgerond € 2.000.000. Aangezien in het weerstandsvermogen alleen de risico's worden opgenomen waarvoor geen andere vorm van dekking bestaat, dienen we te onderzoeken hoe het totaal aan risico's binnen programma 3 zich verhoudt tot de hoogte van de reserve. Alleen voor zover de risico's het reservebedrag overstijgen, tellen zij mee in de berekening van het weerstandsvermogen.

4. Risico's

De tabel op de volgende pagina's bevat een overzicht van de risico's die na toepassing van de beheersmaatregelen een financieel (rest)risico van € 50.000 of meer laten zien en waarvoor geen voorziening of vereveningsreserve bestaat (peildatum: ultimo augustus 2016). Het overzicht toont 19 van de in totaal 144 geïnventariseerde risico's. Deze risico's vertegenwoordigen in euro's uitgedrukt 92% van het totaal aan risico's. Conform de Notitie Financial Governance presenteren wij alleen de risico's van € 50.000 of meer om focus te houden op de substantiële risico's. Het totaal van de risico's kleiner dan € 50.000 is onder aan de tabel opgenomen.

Progr.	Doelstelling/ product	Oorzaak/ onzekerheid	Risico/ effect (het effect v.d. oorzaak op de doelstelling)	I/S *	Beheersmaatregel	Maatregel uitgevoerd	Stand van zaken	Kans x omvang (in €)
1	Behalen diverse financiële taakstellingen ICT	1. Er ligt geen plan aan de basis van de taakstellingen. 2. Er is een hoge mate van onvoorzienbaarheid	Software of hardware is verouderd, traag, afwezig, niet gekoppeld e.d.	S	Het is niet mogelijk zonder meer software te schrappen. Wel mogelijk is: Verbeteren sturing op aanschaf en contracten. Actief monitoren uitgaven en budgetten.	Ja	Continu proces	€ 87.500
1	Implementatie HNW, plaatsafhankelijk werken	Krappe planning na besluitvorming	Vertraging of onzorgvuldige uitvoering HNW	I	1) Zie onderdeel 4 (Linux beheer). De Linux projecten hebben ook betrekking op de invoering van HNW. 2) Projectgroep verzoeken planning nader uit te werken en actief knelpunten signaleren en waar nodig prioriteiten leggen	Ja	1) Zie onderdeel 4 (Linux beheer). 2) Signaal afgegeven via projectleider bytes. Er is nu een heldere planning waar vanuit de projectgroep actief op wordt gemonitord.	€ 93.750
1	Continuïteit reguliere dienstverlening DIV	Achterstand bij de documentaire informatievoorziening is ontstaan door de omslag van een fysieke situatie naar een digitale situatie, waarbij fysieke situatie gehandhaafd is, waardoor er dus dubbele werkzaamheden plaats vonden. Ook de ambtelijke samenvoeging met Oudewater heeft een extra werkdruk bij DIV tot gevolg gehad doordat applicaties/informatievoorziening moest worden samengevoegd. Naast bovenstaande is er ook een upgrade van ons huidige DMS applicatie geweest.	Op korte termijn is het risico dat niet alle documenten in hun onderlinge samenhang zowel analoog als digitaal voor de organisatie beschikbaar zijn, waardoor er mogelijk niet de juiste afwegingen gemaakt kunnen worden bij de besluitvorming.	S	Achterstanden bevroren. Bij papierloos werken dossiervorming weer doorvoeren. Achterstanden op later tijdstip inlopen.	Ja	Besluitvorming rond herhuisvesting en HNW / papierloos werken afgerond.	€ 87.500
1	Informatieveiligheid	Risico's als benoemd in Beleidsplan Informatieveiligheid en Privacy	Continuïteit bedrijfsvoering, imagoschade, enz.	S	Richtlijnen informatieveiligheid uitvoeren en bewaken conform Implementatieplan I&P	Ja	BpIP (beleidsplan) en Richtlijnen gereed. Uitvoering afhankelijk knelpuntendiscussie.	€ 87.500
1	Privacy	Datalek zoals bedoeld in Wbp	Imagoschade (betrouwbare gemeente) en boete van max. 82.000 AP, stagnerende bedrijfsvoering, enz. Financieel risico per persoon waarvan gegevens gelekt: 190 euro.	S	Technische maatregelen en verhogen Awareness	Ja	Implementatieplan I & P gereed. Voorstel inzake beheermaatregelen. Werkproces datalekken gereed Q4.	€ 187.500

Progr.	Doelstelling/ product	Oorzaak/ onzekerheid	Risico/ effect (het effect v.d. oorzaak op de doelstelling)	I/S *	Beheersmaatregel	Maatregel uitgevoerd	Stand van zaken	Kans x omvang (in €)
1	Verbonden partijen	bepaalde invloed door minderheidspositie	voor Woerden schadelijke besluitvorming	S	betere lobby cq inschatting gevolgen van meerderheidsbesluiten (Recr.schap, ODRU, VRU)	Ja	Wordt rondom begrotingsbehandeling van verbonden partijen nauwkeurig beoordeeld en voorbesproken met portefeuillehouder c.q. leden van d.b. en/of a.b. van de verbonden partij	€ 50.000
3	Jeugdzorg algemeen	Tgv het recht van SAVE en huisartsen om zelfstandig te kunnen indiceren voor kostbare hulptrajecten, heeft de gemeente onvoldoende grip op aard en omvang van verleende zorg	Met als gevolg een financieel risico	S		Ja		€ 187.500
3	Zorg algemeen	Door onvoldoende kwaliteit van budgetbeheersing, worden budgetten overschreden c.q. bezuinigingsopties gemist	Met als gevolg een financieel risico	S		Ja		€ 87.500
3	Zorg algemeen	Doordat de consultants 1e en 2e lijn zijn meegenomen in de doelen van het college, komen deze onvoldoende uit de verf	Met als gevolg een politiek en financieel risico	S		Ja		€ 87.500
3	Zorg algemeen	Als inwoners minder mogelijkheden zien om met inzet van eigen kracht en eigen netwerk hun beroep op dure professionele zorg te verminderen dan o.g.v. gemeentelijk beleid verwacht, stagneert de kanteling	Met als gevolg een financieel risico	S		Ja		€ 187.500
3	Zorg algemeen	Doordat de preventieve en 1e lijnsvoorzieningen onvoldoende beschikbaar / effectief zijn stagneert de kanteling	Met als gevolg een financieel risico	S		Ja		€ 87.500
3	Werk & inkomen / onderwijs	Tgv de opvang van relatief grote aantallen vluchtelingen worden onderwijs en BUIG-budgetten zwaar belast	Met als gevolg een financieel; risico	S		Ja		€ 87.500
3	Zorg algemeen	Doordat West Utrecht inkoop steeds kleiner wordt, verliest het inkoopkracht	Met als gevolg een financieel risico	S		Ja		€ 87.500

Progr.	Doelstelling/ product	Oorzaak/ onzekerheid	Risico/ effect (het effect v.d. oorzaak op de doelstelling)	I/S *	Beheersmaatregel	Maatregel uitgevoerd	Stand van zaken	Kans x omvang (in €)
3	Zorg algemeen	Aan enkele instellingen worden voorschotten verstrekt op basis van onvolledige gegevens.	Mogelijk dienen bedragen teruggevorderd te worden. Bij faillissement van een instelling kan terugvordering ernstig in gevaar komen	I		Nee		€ 93.750
5	Onderwijshuisvesting	Doordat geen overeenstemming wordt bereikt met de schoolbesturen blijft de gemeente volledig verantwoordelijk voor onderhoud schoolgebouwen	Met als gevolg een financieel risico	S		Ja		€ 87.500
5	Onderwijshuisvesting	Wijzigingen in wet- en regelgeving	Toename huisvestingsbehoefte en/of een tekort aan faciliteiten	I	Landelijke ontwikkelingen volgen en bestaande leegstand niet afstoten en onderzoek naar (beleidsmatige) alternatieven	Ja	Gemeente en scholen denken samen na over toekomstige huisvestingsbehoefte en bijbehorende financiering.	€ 93.750
5	Onderwijshuisvesting	Onverwachte (ruimtelijke) consequenties voor derden	Vertraging	I	Overleg met betrokken partijen	Ja		€ 375.000
6	RO Procedures	Verliezen RO procedures	planschade	S	risico's afwegen en bespreken met p.h.; zorgvuldigheid bij processen vergunningen en bestemmingsplannen	Ja	Is bij elke afwijking van bestemmingsplan in theorie aanwezig, maar wordt met drempel van eigen bijdrage niet vaak meer geclaimd	€ 50.000
6	RO beleid	Te ruime interpretatie van wet- en regelgeving door (te) liberaal beleid	schadevergoedingen	S	risico's afwegen aan de voorkant en gevolgen inzichtelijk maken	Ja	RIB over deze afweging is gemaakt n.a.v. een drietal verloren zaken bij de Raad van State. Beleid van flexibiliteit wordt voortgezet, maar risico's van interpretatie wordt nauwkeuriger beoordeeld	€ 50.000
7	VPB	Het betalen van belasting over winst bij verkoop/verhuur vastgoed of grondbedrijf	Financiële tegenvallers	S	Bij team Financiën is een extern adviseur (Step in Control) ingehuurd om de gemeente voor te bereiden op de komst van de VPB	Ja	Step in Control is nog volop bezig met het adviseren van Financiën over vastgoed	€ 187.500
7	Een goede financiële huishouding	Door 'Ramen met lef' willen we voorkomen dat we gelden alloceren die uiteindelijk onbenut blijven. Het gevaar bestaat dat we 'te scherp' ramen, waardoor tekorten ontstaan	Financieel nadeel	S	Reële inschattingen maken door zowel beleidsmedewerkers als financieel consultants. Uitputting van de budgetten nauwlettend monitoren en indien nodig tijdig ingrijpen.	Ja	'Ramen met lef' heeft de aandacht van management, bestuur, beleidsmedewerkers en financieel specialisten	€ 375.000

Subtotaal risico's groter dan of gelijk aan € 50.000 programma's 1 ,2, 4, 5, 6 en 7				€ 1.725.000
Subtotaal risico's kleiner dan € 50.000 programma's 1 ,2, 4, 5, 6 en 7				€ 1.001.000
Totaal risico's programma's 1 ,2, 4, 5, 6 en 7			€ 2.726.000	
Subtotaal risico's groter dan of gelijk aan € 50.000 programma 3				€ 994.000
Subtotaal risico's kleiner dan € 50.000 programma 3				€ 165.000
Totaal risico's programma 3			€ 1.159.000	
Totaal risico's (alle programma's)				€ 3.885.000

* I = Incidenteel
S = Structureel

5. Niet kwantificeerbare risico's

Niet alle risico's zijn in een geldswaarde uit te drukken. Dat wil niet zeggen dat dergelijke niet-kwantificeerbare risico's geen schade aan de gemeente kunnen berokkenen. Hier moet met name gedacht worden aan gebeurtenissen die imagoschade tot gevolg hebben. Het spreekt voor zich dat dergelijke risico's om beheersmaatregelen vragen en een plek in deze paragraaf verdienen, wanneer de impact ervan groot kan zijn. Momenteel zijn er geen niet-kwantificeerbare risico's die gemeld moeten worden.

6. Weerstandsvermogen

Het totaalbedrag aan kwantificeerbare risico's bedraagt € 3.885.000. Zoals we eerder hebben gezegd, tellen de risico's uit het sociaal domein niet mee bij de berekening van het weerstandsvermogen, voor zover zij kunnen worden gedekt uit de reserve Sociaal domein. Gelet op de hoogte van die reserve (€ 2.000.000) en het totaal van de risico's uit programma 3 (€ 1.159.000) kunnen alle risico's ruimschoots uit de reserve gedekt worden. We houden daarom alleen rekening met de risico's uit de overige programma's (€ 2.726.000).

Het is te verwachten dat het jaarlijkse totaal berekende bedrag aan risico's (sterk) fluctueert. Als wordt vastgehouden aan één vaste ratio tussen risico's en benodigde weerstandscapaciteit kan dat inhouden dat er in de exploitatie grote verschuivingen (lees: bezuinigingen) moeten worden ingeboekt om de norm te behalen. Dit wordt als onwenselijk gezien. Wel is het wenselijk dat er een norm wordt bepaald. Daarom is in overleg met de Auditcommissie een bandbreedte afgesproken. Die bandbreedte is:

- minimaal de totale netto waarde van de geïnventariseerde (rest)risico's (dit zijn de risico's waarvoor geen voorziening of vereveningsreserve in het leven is geroepen)
- en
- maximaal de totale netto waarde van de geïnventariseerde (rest)risico's maal een onzekerheidsfactor van 1,43. Deze onzekerheidsfactor gaat ervan uit dat de geïnventariseerde (rest)risico's 70% van de totale risico's vormen.

Bij het vaststellen van de begroting 2015 heeft uw raad de ondergrens van de bovengenoemde bandbreedte verhoogd, door de onzekerheidsfactor van 1 naar 1,18 te brengen (ervan uitgaande dat de geïnventariseerde (rest)risico's 85% van de totale risico's vormen). De reden hiervoor was gelegen in het onderkennen van de onzekerheden binnen het Sociaal domein. Omdat we steeds meer vat krijgen op deze risico's en omdat we beschikken over een reserve die deze risico's ruim voldoende afdekt stellen we uw raad voor de (tijdelijke) verhoging van de ondergrens met ingang van 2017 te beëindigen en weer uit te gaan van de oorspronkelijke bandbreedte.

De verhouding tussen de risico's en de benodigde weerstandscapaciteit binnen de afgesproken bandbreedte ziet er dan als volgt uit:

	Begroting 2017	Rekening 2015	Begroting 2016	Rekening 2014	Begroting 2015
Beschikbare weerstandscapaciteit	€ 39.586	€ 42.064	€ 42.740	€ 41.217	€ 39.817
Ondergrens benodigde weerstandscapaciteit (totaal risico's)	€ 2.726	€ 4.213	€ 4.602	€ 6.242	€ 6.725
Weerstandsvermogen ondergrens	14,5	10,0	9,3	6,6	5,9
Bovengrens benodigde weerstandscapaciteit (risico's x 1,43)	€ 3.898	€ 5.105	€ 5.577	€ 7.564	€ 8.150
Weerstandsvermogen bovengrens	10,2	8,2	7,7	5,4	4,9

Bovenstaand verloop geeft een duidelijke trendbreuk voor 2017 te zien. Dit is logisch aangezien de risico's uit het Sociaal domein in de berekening buiten beschouwing zijn gelaten. Het gevolg is dat nog meer dan voorheen er ruimschoots dekking is voor de risico's vanuit de beschikbare weerstandscapaciteit. Uitgaande van de ondergrens kunnen de risico's 14,5 maal gedekt worden. Bij de bovengrens is dit 10,2 maal.

7. Kengetallen

Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting of de balans. Zij kunnen helpen bij de beoordeling van de financiële positie van een gemeente. Daarom schrijft het Besluit begroting en verantwoording (BBV) sinds kort voor dat de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing de volgende kengetallen bevat:

- a. netto schuldquote en de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
- b. solvabiliteitsratio
- c. grondexploitatie
- d. structurele exploitatieruimte
- e. belastingcapaciteit

Deze kengetallen maken inzichtelijk(er) over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Ze geven zodoende inzicht in de financiële weerbaar- en wendbaarheid. Hieronder wordt per kengetal uitgelegd welke verhouding wordt uitgedrukt.

a. netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is, valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

b. solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat volgens artikel 42 BBV uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.

A = Eigen vermogen (cf. art. 42 BBV)

B = Balanstotaal

Solvabiliteit = $(A/B) \times 100\%$

c. grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Een laag percentage houdt in dat er weinig risico wordt gelopen ten aanzien van grond die nog verkocht moet worden. De afgelopen jaren is in gemeenteland gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant moet ieder jaar beoordelen of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

d. structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting OZB. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken. De relevantie van dit kengetal voor de beoordeling van de financiële positie schuilt erin dat het van belang is om te weten welke structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is.

e. *belastingcapaciteit (woonlasten meerpersoonshuishouders)*

De ruimte die een gemeente heeft om haar belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB en de rioolheffing en reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt daarom berekend door de totale woonlasten voor een meerpersoonshuishouden in jaar t te vergelijken met het landelijk gemiddelde in jaar t-1 in en uit te drukken in een percentage. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. Dit gebeurt door de belastingcapaciteit te relateren aan landelijk gemiddelde tarieven.

In onderstaande tabel geven we de kengetallen weer:

Kengetal	31-12-2017 (begroting)	31-12-2015 (jaarrekening)
a1. netto schuldquote	102%	78%
a2. netto schuldquote gecorrigeerd	100%	76%
b. solvabiliteitsratio	35%	37%
c. grondexploitatie	-13,40%	-5,5%
d. structurele exploitatieruimte	0,92%	1,19%
e. belastingcapaciteit	96,23%	93,72%

Beoordeling van de kengetallen

Voor een beoordeling van de financiële situatie moeten de kengetallen in samenhang en in historisch perspectief worden gezien. Beschikbaar zijn de kengetallen van de begroting 31-12-2017 en de jaarrekening 31-12-2015 (in de begrotingen t/m 2016 was geen balans opgenomen; het opnemen van een balans in de begroting vloeit voort uit de gewijzigde BBV).

De netto schuldquote/netto schuldquote gecorrigeerd is ten opzichte van de jaarrekening 2015 toegenomen. Dit wordt veroorzaakt door een toename van de vaste schulden, wat met name nodig was/is om de geplande investeringen te financieren.

Als gevolg van de in het recente verleden gepleegde investeringen is onze schuldquote opgelopen en hebben we een dalende solvabiliteitsratio.

Het onderdeel grondexploitatie is gemuteerd van - 5,5% naar - 13,41%. Dit wordt veroorzaakt doordat er het laatste jaar veel gronden in Snel en Polanen zijn verkocht. Daar staan in verhouding weinig kosten tegenover. Een laag kengetal houdt een laag risico van de grondexploitatie in.

Bij de belastingcapaciteit zien we dat we richting het landelijk gemiddelde bewegen.

Al met al biedt onze financiële en vermogenspositie zeker nog voldoende sturingsruimte.

Paragraaf 4 Bedrijfsvoering

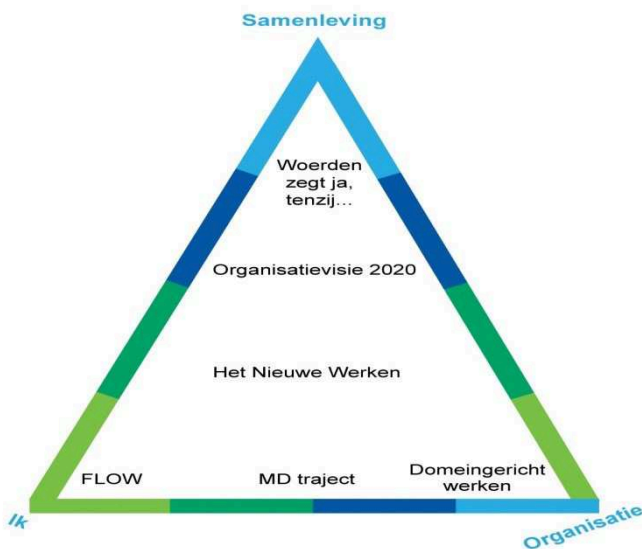
1. Wat is het doel van deze paragraaf?

Bedrijfsvoering draait om het sturen en beheersen van de organisatie om de geplande resultaten zo effectief en efficiënt mogelijk te realiseren. Het gaat dus om antwoorden op hoe-vragen. Vraagstukken waar het college zich dagelijks mee bezighoudt. Er zijn ook thema's die de kaderstellende rol van de raad raken. Deze paragraaf gaat daarop in. Daarnaast wordt in financiële zin inzicht gegeven in de bedrijfsvoeringkosten.

2. Speerpunten

Organisatieontwikkeling

Afgelopen jaar is er de nodige inzet gepleegd om de organisatie te ontwikkelen en daarmee toekomstbestendiger te maken. Komend jaar gaan we hier onverminderd mee door. De in dit kader lopende projecten – ook in 2017 – zijn samengevat in onderstaande figuur.

Op basis van de visie 'Naar een Proactieve Samenwerking' willen we als organisatie beter invulling geven aan de veranderende behoefte van de samenleving. Onze ambities op het gebied van o.a. dienstverlening, 'Woerden zegt ja tenzij' wijkgericht werken, communicatie en het betrekken van de samenleving bij beleid worden integraal verwerkt in een ontwikkelagenda die laat zien welke stappen we de komende jaren op deze terreinen willen maken. De Organisatievisie 2020 geeft aan welke organisatie nodig is om samenleving en bestuur nog beter te bedienen en om een aantrekkelijker werkgever voor onze medewerkers te zijn. De tweede helft van 2016 willen we benutten om met medewerkers en bestuur in gesprek te gaan over de visie en de verschillende scenario's/ambitioniveaus om de organisatievisie invulling te geven. Na vaststelling van de visie maken we een uitvoeringsplan om de organisatievisie in de praktijk te brengen. 2017 is een cruciaal jaar voor de organisatieontwikkeling. Een reden hiervoor is dat de organisatie eind 2016 verhuist naar de tijdelijke huisvesting, waarbij Het Nieuwe Werken wordt ingevoerd, zoals het afschaffen van het klokken op aanwezigheid, sturing op resultaten en digitale ondersteuning van tijd- en plaats-onafhankelijk werken. In 2017 blijven we ons profileren als een lerende organisatie door medewerkers te scholen op de competenties die hierbij horen, bijvoorbeeld in de 'kopgroep' van project FLOW en het Management Development (MD) traject voor leidinggevendenden. In 2017 willen we deze initiatieven uitbouwen naar een organisatiebrede leeromgeving waarin alle medewerkers kunnen werken aan hun eigen ontwikkeling.

In 2016 hebben we geïnvesteerd in het domeingericht werken om de samenwerking binnen de organisatie te verstevigen. In 2017 gaan we de volgende stap zetten naar het opgavengericht werken. We werken aan onze resultaatgerichtheid en aan de balans (tussen ambities en beschikbare capaciteit) door in domeinplannen scherper in beeld te brengen wat de (maatschappelijke) opgaven zijn. We verwachten van onze medewerkers dat zij in toenemende mate samenwerken rondom deze opgaven, met medewerkers van andere teams die een bijdrage kunnen leveren. Ook binnen de

domeinen zelf werken we aan verbetering van kwaliteit o.a. in het sociaal domein, het domein bedrijfsvoering en het domein informatievoorziening.
Ook werken we aan de verbetering van processen om onze klantgerichtheid te vergroten.
Per domein zullen we een aantal 'kernprocessen' beoordelen en verbeteren op kwetsbaarheid en efficiëntie. Hiermee verbeteren we gestaag de 'going concern' aan gemeentelijke taken.

De samenwerking met Oudewater is in 2016 gestabiliseerd o.a. door de inrichting van het Team Oudewater. In 2017 stroomlijnen we verder het proces van het opstellen van de UVO en integreren we dit proces met de processen voor het opstellen van de jaarrekening, de begroting en de domeinplannen (ook een onderdeel van modernisering bedrijfsvoering). In het vierde kwartaal van 2016 wordt de samenwerking tussen Woerden en Oudewater geëvalueerd evenals de meerwaarde van het team Oudewater. Vooralsnog gaan we ervan uit dat ook in 2017 team Oudewater gehandhaafd blijft.

Planning & control

De sturing, beheersing en verantwoording van de organisatie verloopt via de P&C-cyclus. Via een systeem van maand- en kwartaalrapportages en een bestuursrapportage wordt kwalitatieve en kwantitatieve verantwoording afgelegd, op basis waarvan de verantwoordelijke bestuursorganen kunnen interveniëren en bijsturen. Dit jaar wordt gestart met de modernisering van de bedrijfsvoering.

Personeelsbeleid

Het personeelsbeleid is erop gericht om de organisatie te profileren als een aantrekkelijke werkgever voor bestaande en nieuwe medewerkers. Ontwikkeling van medewerkers is een belangrijke pijler. Hiertoe zijn in 2016 al verschillende projecten gestart. Voor 2017 is er de behoefte om een organisatiebrede leeromgeving te creëren waarin de verschillende initiatieven samen komen. Dit stelt medewerkers in staat om te werken aan competenties en vaardigheden die voor (hun functioneren in) de organisatie belangrijk zijn. Deelname daaraan is niet vrijblijvend. Van medewerkers wordt gevraagd om zich te blijven ontwikkelen om flexibele inzet en ontwikkeling van de organisatie te realiseren. De voortgang van deze ontwikkeling wordt nauwlettend gevolgd. Van het management wordt gevraagd om zich te bekwamen om zowel taakgericht als mensgericht leiding te kunnen geven. Hiervoor is een Management Development traject gestart. Vanaf najaar 2016 wordt gewerkt volgens de principes van Het Nieuwe Werken waarbij sturen op resultaat nog belangrijker wordt. Ook in 2017 plegen we inzet om instroom van nieuw personeel (met name jongeren) en het aanbieden van stage- en werkervaringsplaatsen te realiseren. Onder andere de middelen die vrijvallen als gevolg van deelname van medewerkers aan het generatiepact bieden hiervoor ruimte. Via het generatiepact, ingevoerd in 2015, leveren oudere medewerkers een deel van hun uren in ten bate van instroom van jongeren. Dit heeft in tweede helft van 2016 concreet vorm gekregen door het aannemen van twee trainees. Interne en externe mobiliteit worden gestimuleerd. Daarin wordt samengewerkt met de U10 en met 'Werken in het Groene Hart'. Ook mensen met een arbeidsbeperking krijgen onze nadrukkelijke aandacht. De komende jaren moeten bij zowel overheid als marktsector vele duizenden banen worden gerealiseerd voor deze doelgroep.

Informatiebeleid

De informatievoorziening en de daarbij behorende ICT-infrastructuur zijn belangrijke steunpilaren voor het functioneren van de gemeente Woerden. Zonder een doelmatig opgezette informatievoorziening en de juiste ICT kan de gemeente haar taken niet uitvoeren en haar ambities zoals verwoord in de 'Visie op dienstverlening 2020' niet waarmaken.

Het informatiebeleidsplan geeft inzicht in de samenhang tussen de organisatiestructuur, de informatiearchitectuur en de technische infrastructuur, en vormt het kader bij het beoordelen van investeringen op het gebied van de informatievoorziening.

Integratie van informatie en gemeenschappelijk gegevensgebruik zijn de komende jaren de belangrijkste speerpunten binnen de informatievoorziening. Informatievoorziening zal zich de komende jaren richten op de verbetering van de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening en bedrijfsvoering, waarbij kosten en baten nauwlettend worden bewaakt. In het kader van mogelijke kostenreductie wordt voortgegaan op de ingeslagen weg van de intergemeentelijke samenwerking in de ICT-coöperatie.

Op grond van het Beleidsplan informatieveiligheid en Privacy, en het bijbehorende implementatieplan, worden maatregelen overeenkomstig de Baseline Informatieveiligheid Gemeenten (BIG) voorbereid c.q. genomen. De maatregelen hebben ten doel te zorgen voor beschikbaarheid van correcte en volledige informatie waar en wanneer gebruikers die nodig hebben en voor het beschermen van informatie tegen kennisname en mutatie door onbevoegden.

Verbetering van dienstverlening, informatieveiligheid en privacy zijn geen eindige trajecten maar zaken die voortdurende doorontwikkeling vereisen. Ook streven we naar integratie van oplossingen en mogelijkheden, zoals het gebruik van geoinformatie binnen de website.

Op het gebied van informatiemanagement wordt voortgang geboekt. De interne en externe informatiestromen zijn al verbeterd en blijven we continu verbeteren, bijvoorbeeld door papierloos werken, invoering van Het Nieuwe Werken en het opzetten en benutten van het gegevensmagazijn. In 2017 zal de overgang van zaakgericht archiveren naar volledig zaakgericht/digitaal werken worden voorbereid.

De projecten in het kader van e-NUP (Nationaal Uitvoeringsprogramma Dienstverlening en e-Overheid), zoals de modernisering van de GBA (Gemeentelijke BasisAdministratie), zijn afhankelijk van landelijke ontwikkelingen. Deze worden nauwgezet gevolgd en zodra dat vereist en mogelijk is, haken we erop in.

Rechtmatigheid

Het college draagt zorg voor een jaarlijkse interne toetsing van de bestuurlijke informatievoorziening en de rechtmatigheid van de beheershandelingen. Het gaat hierbij om de rechtmatigheid van verschillende processen. Hiervoor is een internecontroleplan opgezet voor Woerden en Oudewater.

De accountantscontrole is opgedeeld in een interimcontrole (boardletter) en een eindejaarscontrole. Tijdens de interimcontrole vormt de accountant zich een beeld van de administratieve organisatie en de kwaliteit van de interne beheersingssystemen. De belangrijkste aanbevelingen en aandachtspunten zijn opgenomen in de managementletter en worden in de organisatie uitgezet. In de bestuursrapportage wordt de stand van zaken weergegeven.

Het accountantsverslag over het afgelopen boekjaar bevat aanbevelingen, adviezen of opmerkingen. De aanpak hiervan is geborgd via de interne controle. Aanbevelingen en opmerkingen worden opgenomen in het internecontroleplan, besproken met de verantwoordelijken en ter uitvoering uitgezet en bewaakt.

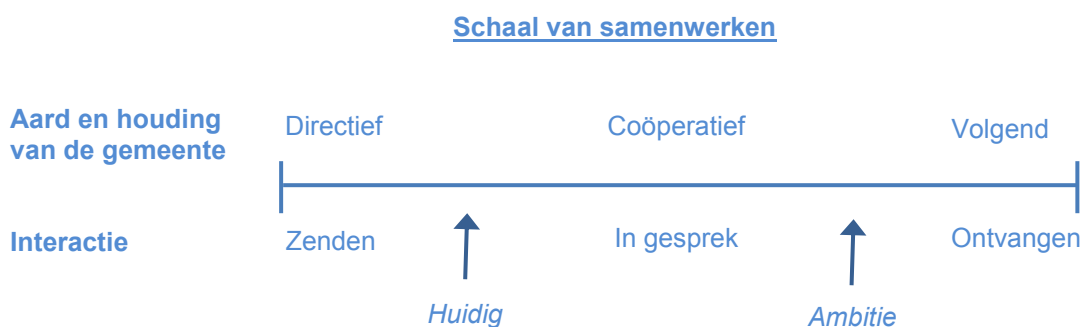
Paragraaf 5 Proactieve samenwerking

Inleiding

De focus van de lokale overheid is de laatste jaren verschoven: de inwoner (particulier, vereniging, instelling of ondernemer) als actieve partner is het uitgangspunt. Samen geven we de samenleving vorm, waarbij de lokale overheid nadrukkelijk naast inwoners staat. Daarbij past een proactieve houding van de gemeente (raad, college, ambtelijke organisatie) waarbij tevens aandacht nodig is om een goede balans te vinden tussen individuele en algemene belangen.

We geven hiermee vorm aan wat in het coalitieakkoord beschreven staat als een open bestuurscultuur. Alle collegeleden geven hier invulling aan, één collegelid bewaakt dit als coördinerend portefeuillehouder.

Op dit thema is eind 2015 de visie en ambitie verwoord in *Woerden zegt: Ja, tenzij...* De rol die de gemeente inneemt in de interactie tussen samenleving en gemeente is te schetsen op een schaal van 'directief' naar 'volgend'. In deze bestuursperiode willen we op deze schaal opschuiven naar een 'coöperatieve' tot 'volgende' partner. Doelstelling is dat voor alle partijen in de samenleving, ambtelijke organisatie, college en raad helder is wat de proactieve aanpak inhoudt en dat daar zo veel als mogelijk naar wordt gehandeld. De samenleving neemt meer initiatief en waar de gemeente initiatief neemt, zit de samenleving vanaf het begin aan tafel.

In 2016 heeft deze visie een verbreding gekregen in het document *Naar een proactieve samenwerking*, door een koppeling met o.a. het Gebiedsgericht Werken, dienstverlening, communicatie. Deze visie wordt nog in 2016 verder uitgewerkt in een meerjarige Ontwikkelagenda.

In deze paragraaf benoemen we niet alle onderwerpen die we samen met inwoners oppakken – dat zou voor een groot deel een herhaling van de programma's zijn. Wel leggen we accenten waaruit blijkt hoe de proactieve aanpak invulling krijgt.

Terugblik

In 2016 hebben we bij een aantal projecten de werkwijze van *Woerden zegt: ja, tenzij...* ingezet. Deze lijst is overigens niet volledig, maar bedoeld om een beeld te geven en te schetsen welke instrumenten we vorig jaar hebben ingezet:

- *Verkeersvisie*: via loting hebben we een groep inwoners benaderd om de verkeersvisie op te stellen, samen met andere stakeholders zoals de wijk- en dorpsplatforms. Uit de evaluatie blijkt het succes hiervan en komen verbeterpunten voor een volgende keer
- *Recreatiebeleid*: het recreatiebeleid wordt door de recreatieondernemers gemaakt
- *Visbeleid*: bij de visvereniging was behoefte aan visbeleid, waarop hun gevraagd is om dit vorm te geven
- *Speelbos Molenvliet*: het initiatief om activiteiten in Park Molenvliet te organiseren, is succesvol gestart
- *Dierenwelzijnsbeleid*: is met betrokkenen uit de samenleving opgesteld

De ervaringen die we hierin hebben opgedaan, nemen we mee bij volgende projecten.

Vooruitblik

Het maken en uitvoeren van de Ontwikkelagenda op basis van de visie 'Naar een proactieve samenwerking' is in 2016 en de jaren daarna een belangrijk speerpunt. Dit vraagt onder andere een doorontwikkeling van organisatie en medewerkers in het proactief handelen. Hier ligt een nadrukkelijke samenhang met de Organisatievisie en de brede ontwikkeling van de organisatie. De raad wordt hier uiteraard bij betrokken; in de formulering van de Ontwikkelagenda, maar uiteindelijk ook via de reguliere verantwoordingslijnen over de voortgang van de uitvoering hiervan.

De concrete projecten die we in elk geval vanuit de manier van *Woerden zegt: ja, tenzij...* vormgeven of uitvoeren, vindt u hieronder (niet uitputtend). Tussen ( ) is vermeld binnen welk programma dit valt. We zetten in elk geval het instrument loting minimaal één keer in en gebruiken digitale interactietools zoals ikbenwoerden.nl.

- Ontwikkeling website / digitale dienstverlening (1)
- Programma Ontwikkeling veenweidegebied (2)
- Verkeersvisie per wijk/dorp (2)
- Vermindering zwerfafval (2)
- Schuldpreventie (3)
- Actieplan recreatie (4)
- *Groen doet goed* (4)
- *Woerden Werkt!* (4)
- Onderwijshuisvesting (5)
- Ontwikkeling Middelland (6)
- Invoering Omgevingswet (6)

Communicatie

Communicatiebeleid zal zich in 2017 op drie aspecten toespitsen:

- Het versterken van het communicatieve vermogen van de organisatie. Alleen een proactieve organisatie met de juiste houding én vaardigheden als het gaat om communicatie kan onze ambities waarmaken.
- Het opzetten van een solide structuur van communicatiemiddelen passend bij de diversiteit van onze inwoners. Waar de een de papieren krant leest, televisie kijkt en radio luistert, is de ander voortdurend online in gesprek met zijn netwerk en de wereld. Deze diversiteit onder de inwoners van Woerden heeft zijn weerslag in de middelen die we willen inzetten om in contact te zijn met onze inwoners. Het is de kunst om hierin optimale keuzes te maken, passend bij de verwachtingen van onze inwoners en het budget en de capaciteit van de gemeente.
- En last but not least de concrete uitvoering van communicatieacties in het kader van projecten van de gemeente. Of het nu gaat om werkzaamheden in straten en pleinen of het vernieuwen van beleid, het verbeteren van dienstverlening of communicatie bij crisis: we maken een gedegen plan, zoeken het gesprek op en informeren tijdig en begrijpelijk via de juiste middelen. In 2017 zal onder andere aandacht uitgaan naar de huisvesting van statushouders, ruimtelijke ontwikkelingen, afval scheiden, het uitwerken van de verkeersvisie, *WoerdenWerkt!* én *GroeneHartWerkt!*, en het verder verstevigen van *WoerdenWijzer* als toegang voor het sociaal domein.

Paragraaf 6 Financiering

1. Wat is het doel van deze paragraaf?

De financieringsparagraaf heeft als doel de raad te informeren over het beleid op het vlak van financiering/treasury en de daarmee samenhangende risico's.

2. Wettelijk kader en gemeentelijk beleid

De Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) vormt het wettelijk kader. Het doel van deze wet is het bevorderen van de kredietwaardigheid en van de transparantie van het financieringsbeleid. In de Wet Fido zijn de kaders gesteld voor een verantwoorde inrichting en uitvoering van de financieringsfunctie van de decentrale overheden. Voorbeelden hiervan zijn de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. De gemeente beschikt verder op grond van de Wet Fido over een treasurystatuut dat op 16 december 2014 door de raad is vastgesteld.

Eind 2013 is de Wet Hof (Houdbare overheidsfinanciën) in werking getreden. Hierin is opgenomen dat het Rijk en de medeoverheden een gelijkwaardige inspanningsplicht hebben om de begrotingseisen te respecteren. De gelijkwaardige inspanning wordt uitgedrukt in een macronorm voor het EMU-saldo van de medeoverheden gezamenlijk. In het bestuurlijk overleg tussen het Rijk en de medeoverheden is een financieel akkoord bereikt waarbij de ambitie en de tekortnorm voor de medeoverheden voor de jaren 2015 tot en met 2018 zijn vastgesteld.

Gemeenten, provincies, waterschappen en openbare lichamen ingesteld op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen zijn verplicht tot deelname aan schatkistbankieren, wat inhoudt dat zij hun liquide middelen moeten aanhouden bij de schatkist van het Rijk. Verplicht schatkistbankieren voor decentrale overheden is ingesteld om de overheidsschuld terug te dringen. Vanaf januari 2014 wordt het rekening-courantsaldo bij de Bank Nederlandse Gemeenten afgeroomd ten gunste van de rekening-courant van het Rijk (de schatkist).

3. Ontwikkelingen

Financieringspositie

Het geïnvesteerd vermogen, dat zijn de boekwaarden van alle geactiveerde investeringen, bedraagt per 1 januari 2017 € 221 miljoen. Het schuldrestant van de aangetrokken langlopende geldleningen bedraagt per 1 januari 2017 € 90 miljoen en de stand van de eigen reserves en voorzieningen € 81 miljoen, exclusief verliesvoorzieningen.

Risicobeheer

Treasurybeheer is erop gericht om risico's te beheersen. Onder risico's wordt begrepen: rente-, krediet-, liquiditeits- en valutarisico's. Deze spelen in Woerden als volgt een rol:

- De te beheersen renterisico's op grond van de Wet Fido uiten zich concreet in de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Beide instrumenten beogen de renterisico's te begrenzen die verbonden zijn aan de korte en lange schuld. Deze worden in de volgende paragrafen nader toegelicht.
- Valutarisico's spelen geen rol. Transacties in vreemde valuta doen zich niet voor en de gemeente neemt alleen deel in het aandelenvermogen van twee (semi)overheidsgerichte instellingen, namelijk Bank Nederlandse Gemeenten en Vitens. Dit aandelenbezit is echter niet gebaseerd op winsttoegmerk c.q. speculatieve doeleinden. Het risico van deze aandelen vinden wij verwaarloosbaar. De aandelen worden gewaardeerd tegen de historische kostprijs.
- De kredietrisico's zijn zeer gering. De risico's die voortvloeien uit een mogelijke waardedaling van de vorderingspositie ten gevolge van het (niet) tijdig kunnen nakomen van de verplichtingen door de tegenpartij (kredietrisico) worden in het treasurystatuut geregeld conform de eisen die de Wet Fido stelt.

4. Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het maximumbedrag waarvoor kortlopende middelen mogen worden aangetrokken op de geldmarkt. Dit maximum bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal (lasten) met een minimum van € 250.000. De kasgeldlimiet wordt voor 2017 geraamd op € 9,6 miljoen.

In onderstaande tabel is informatie opgenomen over de verwachte kasgeldlimiet. Bij het structureel overschrijden van de kasgeldlimiet dienen maatregelen genomen te worden zoals het aantrekken van langlopende geldleningen en/of het beperken van het aangaan van de korte schuld.

Grondslag	2017	2018	2019	2020
Omvang begroting (excl. mutaties reserves)	112.804	108.046	106.261	105.761
Toegestane kasgeldlimiet				
- in procenten	8,5	8,5	8,5	8,5
- in bedrag	9.588	9.184	9.032	8.990
	(€ x 1.000)			

Gelet op de begrote financieringsbehoefte (zie onderdeel 6 op de volgende pagina) is de verwachting dat we een nieuwe langlopende geldlening moeten afsluiten.

5. Renterisiconorm

Het renterisico op de vaste schuld is de mate waarin het saldo van de rentelasten veranderd door wijzigingen in het rentepercentage op leningen en uitzettingen met een oorspronkelijke rente typische looptijd van een jaar of langer. Om dit risico te beperken, schrijft de wet voor dat herfinanciering jaarlijks maximaal 20% van het begrotingstotaal mag bedragen. Het doel van deze norm is om overmatige afhankelijkheid van het renteniveau in één jaar te voorkomen.

Indien wordt afgeweken van de renterisiconorm kan ontheffing worden verleend. Als bij afwijkingen de toezichthouder wordt geïnformeerd en ontheffing wordt verkregen, handelt de gemeente rechtmatig.

Grondslag	2017	2018	2019	2020
Omvang begroting (excl. mutaties reserves)	112.804	108.046	106.261	105.761
Toegestane renterisiconorm				
- In procenten	20%	20%	20%	20%
- In bedrag, maximum	22.561	21.609	21.252	21.152
- In bedrag, minimum (wettelijk bepaald)	2.500	2.500	2.500	2.500
Renterisico				
- Rentehervorming	0	0	0	0
- Aflossing	9.784	8.581	8.605	8.632
Renterisiconorm				
Toets renterisiconorm				
- Toegestane renterisiconorm	22.561	21.609	21.252	21.152
- Begroot renterisico	9.784	8.581	8.605	8.632
Onderschrijding renterisiconorm	12.777	13.028	12.647	12.520
Overschrijding renterisiconorm	0	0	0	0
	(€ x 1.000)			

6. Renteresultaat op treasury

Met ingang van 2017 zijn de nieuwe BBV-voorschriften van toepassing. Hierin staat de aanbeveling dat in de financieringsparagraaf het renteresultaat op de treasury moet worden opgenomen. Met onderstaand overzicht wordt gehoor gegeven aan deze aanbeveling.

	begroting 2017
a. externe rentelasten over de korte en lange financiering	€ 3.137
b. externe rentebaten	-/- € -
Totaal door te rekenen externe rente	€ 3.137
c1. rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/- € 293
c2. rente van projectfinanciering, die aan het betreffende taakveld moet worden doorberekend	-/- € -
	-/- € 293
Saldo door te rekenen externe rente	€ 2.844
d1. rente over eigen vermogen (=toegerekende rente aan specifieke reserves)	€ 309
d2. rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	€ -
Aan taakvelden door te rekenen externe rente	€ 3.153
e. de werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/- € 6.817
f. renteresultaat op het taakveld Treasury	-/- € 3.665
(€ x 1.000)	

7. Financieringsbehoefte en leningenportefeuille

De financieringsbehoefte van de gemeente wordt bepaald aan de hand van de liquiditeitsprognose. Op basis van de verwachte baten en lasten (kasstromen) wordt het verwachte liquiditeitsverloop geschat. Voor een goede liquiditeitsplanning is vooral inzicht nodig in de financiële planning van grote projecten en investeringen. Wanneer de financieringsbehoefte wordt opgesplitst naar de aard van cashflows ontstaat onderstaand beeld (een minteken is een binnenkomende cashflow). Daarin is zichtbaar dat de reguliere exploitatie voor een binnenkomende cashflow zorgt en dat de cashflow op zowel de investeringen als de bouwgrondexploitaties sterk fluctueert. De werkelijke situatie kan afwijken doordat bijvoorbeeld investeringen in de tijd verschuiven, door investeringen die nu nog niet zijn opgenomen in de begroting of doordat risico's zoals die zijn opgenomen in de bouwgrondexploitaties zich al dan niet voordoen.

	2017	2018	2019	2020
+ = uitgaande cashflow				
- = binnenkomende cashflow				
1. Reguliere exploitatie	- 3.865	- 4.812	- 7.062	- 7.833
2. Investerings exploitatie	17.582	17.361	17.529	7.637
3. Bouwgrondexploitaties	- 9.425	- 1.389	- 842	- 1.088
4. Financiering	9.784	9.081	9.605	8.632
Financieringsbehoefte (€ x 1.000)	14.076	20.241	19.229	7.348

Dit leidt tot onderstaande verwachte ontwikkelingen in de leningenportefeuille (kort- en langlopend):

Categorie	2017	2018	2019	2020
Beginstand leningenportefeuille	89.656	93.948	105.108	114.732
Aflossing (lopende lening)	- 9.784	- 9.081	- 9.605	- 8.632
Bijlenen	14.076	20.241	19.229	7.348
Eindstand leningenportefeuille	93.948	105.108	114.732	113.448
(€ x 1.000)				

De financieringsbehoefte komt vooral voort uit de volgende ontwikkelingen / raadsbesluiten: renovatie stadhuis, IBOR, Bravo-3, verkeersdoorstroming Woerden-West, diverse scholenbouw en renovatie sportvelden.

Het verloop van het saldo van de langlopende geldleningen en het hieraan gekoppelde gemiddelde rentepercentage zijn in onderstaande tabel opgenomen:

Datum	saldo langlopende geldleningen	gemiddelde rente	omslagpercentage
01-01-2001	€ 22.719	7,41%	6,00%
01-01-2002	€ 19.447	7,29%	6,00%
01-01-2003	€ 27.968	5,64%	5,50%
01-01-2004	€ 33.286	4,96%	5,00%
01-01-2005	€ 43.667	4,62%	4,75%
01-01-2006	€ 51.202	4,46%	4,75%
01-01-2007	€ 48.236	4,46%	4,75%
01-01-2008	€ 53.269	4,42%	4,75%
01-01-2009	€ 69.386	4,53%	4,50%
01-01-2010	€ 65.573	4,53%	4,50%
01-01-2011	€ 61.879	4,52%	4,25%
01-01-2012	€ 70.525	4,43%	4,25%
01-01-2013	€ 83.971	4,11%	4,25%
01-01-2014	€ 83.659	3,92%	3,75%
01-01-2015	€ 97.159	3,16%	3,75%
01-01-2016	€ 88.418	3,23%	3,75%
01-01-2017	€ 89.656	3,22%	3,22%

De laatste tien afgesloten leningen zijn in onderstaande tabel opgenomen:

jaar	bedrag (x 1.000)	rente
2007	€ 8.000	4,24%
2008	€ 7.000	4,39%
2011	€ 13.000	4,13%
2012	€ 5.000	1,79%
2012	€ 6.000	2,39%
2012	€ 7.000	2,80%
2013	€ 6.000	2,90%
2014	€ 10.000	2,06%
2014	€ 10.000	1,61%
2016	€ 10.000	0,75%

8. Uitgangspunten

In de meerjarenbegroting 2017-2020 is rekening gehouden met de volgende rentepercentages:

- Renteomslagpercentage 3,22
- Rente nieuwe investeringen 3,22
- Rente grondbedrijf 3,22
- Rente kort geld 0,50 in 2017 en 1,00 in de overige jaren

Het eerste jaar van investering wordt geen rente berekend.

De renteomslag is gelijk aan het gemiddelde rentepercentage van de langlopende geldleningen.

9. Verwachting voor 2017 en 2018

Het vertrouwen in de economie neemt toe. Hoewel de rente op zowel de geld- als de kapitaalmarkt laag blijft, is de verwachting dat de internationale conjunctuur de laatste maanden van 2016 licht zal aantrekken en dat deze stijgende lijn in 2017 en 2018 doorzet. De huizenmarkt, oorzaak van de kredietcrisis, laat herstel zien. Hierdoor zullen investeringen toenemen. Door het gematigd economisch herstel is de voorzichtige prognose dat de langetermijn-rentetarieven iets zullen stijgen.

Paragraaf 7   Kapitaalgoederen

1.   **Wat is het doel van deze paragraaf?**

De gemeente heeft de openbare ruimte in beheer. In die ruimte vindt een groot aantal activiteiten plaats, zoals wonen, werken en recreëren. Voor die activiteiten bestaat de openbare ruimte uit een aantal kapitaalgoederen op gebied van infrastructuur (wegen, water, riolering, kunstwerken), voorzieningen (groen, verlichting, sportfaciliteiten) en gebouwen. Al deze kapitaalgoederen dienen onderhouden te worden. Gezien de duurzaamheid van de kapitaalgoederen is dat een taak die continu budgettaire middelen vergt. Doel van deze paragraaf is om daar inzicht in te geven en het kader te schetsen voor zes hoofdonderwerpen: integraal beleid openbare ruimte (o.a. wegen, groen, kunstwerken en meubilair), riolering, baggeren, sportvelden, begraafplaatsen en gebouwen.

2.   **Wettelijk kader en gemeentelijk beleid**

Beheerplannen

Voor de meerjarige onderhoudsramingen van enige omvang wordt in Woerden gewerkt met beheerplannen waarin, gekoppeld aan de keuze voor een bepaald onderhoudsniveau, een meerjarenraming gemaakt van de kosten. Daarbij worden die kosten van onderhoud gesplitst naar:

- klein onderhoud (dekking kosten via exploitatie)
- groot onderhoud (dekking kosten via exploitatie of via investering)
- vervangingen/renovaties (dekking kosten via kapitaalkrediet)

Deze beheerplannen omvatten in principe een periode van 5 tot 10 jaar.

3.   **Beleid en belangrijkste projecten per hoofdonderwerp**

Integraal beheer openbare ruimte

Na een periode van forse bezuinigingen op de beschikbare middelen voor het onderhoud van de fysieke openbare ruimte bleek in 2015 uit onderzoek dat sprake was van steeds verder oplopend achterstallig onderhoud. Ook bleek de planning en control niet op orde. In 2016 is gestart met een inhaalslag. De raad heeft met ingang van 2016 extra geld ter beschikking gesteld voor het structureel verhogen van het onderhoudsbudget met € 1 miljoen ten opzichte van de begroting 2015, het eenmalig wegwerken van het achterstallig onderhoud met € 13 miljoen over de jaren 2016-2018 en het op orde brengen van de organisatie binnen die jaren voor € 1 miljoen.

In de eerste helft van 2017 maken wij een tussenevaluatie van deze inhaal- en verbeterslag. Op basis daarvan zullen we beoordelen in hoeverre het gestelde doel in 2018 behaald kan worden en of het in 2015 toegekende extra structurele budget voldoende is om te voorkomen dat opnieuw achterstallig onderhoud ontstaat.

De kwaliteitsniveaus zijn in financiële zin vertaald in de begroting (zie ook programma 2). De hierna volgende tabel geeft weer wat de budgetten zijn voor onderhoud (interne uren en derden), overig (kapitaallasten, belastingen etc.) en vervanging en reconstructie. De vervangings- en reconstructie-maatregelen worden daarbij gedeeltelijk via investeringen gefinancierd.

Daarnaast zijn investeringen opgenomen die worden afgeschreven. In de tweede kolom staan de investeringen 2017. Ook is in het overzicht een bedrag van € 300.000 opgenomen voor organisatieverbetering conform de IBOR-evaluatie 2015. Op grond van het in deze bijlage opgenomen overzicht autoriseert uw raad de kredieten.

		Onderhoud 2017	Kapitaallasten 2017	Vervanging/ reconstructie	Totaal 2017
A) IBOR	Verbeterorganisatie	300.000	0	nvt	300.000
	Verhardingen	1.894.800	1.857.700	9.699.500	13.452.000
	Groen	2.961.200	38.100	250.000	3.249.300
	Onkruidbestrijding op verharding	400.700	0	0	400.700
	Straatreiniging	455.900	32.800	0	488.700
	Civiele kunstwerken	519.100	430.700	1.300.000	2.249.800
	Meubilair (en verlichting)	995.000	251.800	0	1.246.800
	Speelvoorzieningen	80.700	255.200	160.000	495.900
	Beschoeiingen	401.100	650.300	0	1.051.400
Subtotaal		€ 8.008.500	3.516.600	11.409.500	22.934.600
B)	Riolering	1.874.500	1.779.600	4.640.000	8.294.100
C)	Baggeren	295.400	1.100	0	296.500
D)	Sportvelden	527.900	741.800	1.120.000	2.389.700
Totaal		€ 10.706.300	6.039.100	17.169.500	33.914.900

De belangrijkste aandachtspunten:

Ad a: IBOR

1. Verharding (wegen), straatreiniging

Voor het wegenonderhoud wordt op basis van de inspectie uit voorjaar/zomer 2016 en het wegenbeheerplan (2016-2020) het benodigde onderhoud bepaald. Hierin zijn de doelstellingen vanuit het IBOR vertaald in concrete maatregelen. Gedurende de looptijd van het beheerplan wordt de aanwezige achterstand op het onderhoud van de verhardingen weggewerkt, het onderhoudsniveau B aangehouden en wordt proactief ingezet op het voorkomen van achterstallig onderhoud in de toekomst.

Het wegonderhoud wordt zo goed mogelijk afgestemd op het onderhoud van de rest van de openbare ruimte/werk met werk maken (groen, civiele kunstwerken, beschoeiingen en riolering). De in de tabel opgenomen budgetten zijn inclusief het ophogen van de verharding.

2. Groen en speelvoorzieningen

Ook voor het onderhoud van het groen en de speelvoorzieningen gelden de beleidskaders vanuit het IBOR.

Groen: Daarnaast zijn het Groenblauwe Omgevingsplan, het bomenplan en het beheerplan Groenblauw de bases waarop het onderhoud wordt uitgevoerd. Gedurende de looptijd van het beheerplan wordt zowel de aanwezige achterstand op het onderhoud van het groen weggewerkt, het onderhoudsniveau B aangehouden en wordt proactief ingezet op het voorkomen van achterstallig onderhoud in de toekomst.

Onkruidbestrijding op verharding: Sinds 2016 is het gebruik van chemische middelen op verharding niet meer toegestaan. Binnen de gemeente Woerden is gekozen voor het borstelen en af en toe branden van de verharding.

Speelplaatsen: Met ingang van 2017 wordt het nieuwe Speelbeheerplan uitgevoerd. Het regulier onderhoud van de speelplaatsen vindt plaats conform het Sport- en speelbeleid uit 2016.

3. Overig meubilair

Het overige meubilair wordt onderhouden conform de doelstellingen vanuit IBOR, geldende richtlijnen en het beheerplan Meubilair.

4. Beschoeiingen

Onderhoud en vervanging worden ingepland op basis van inspectie en de kwaliteitsdoelstellingen vanuit IBOR, het Groenblauw Omgevingsplan en het Beheerplan Groenblauw.

5. *Civiele kunstwerken*

Prioriteiten worden bepaald op basis van inspectie en de kwaliteitskeuzes uit IBOR en het beheerplan Kunstwerken. Dit is bepalend voor de onderhoudswerkzaamheden die aan de kunstwerken gaan plaatsvinden.

Ad B: Riolering

Tot en met 2017 wordt het Gemeentelijk WaterbeleidsPlan 2013-2017 (GWP) gehanteerd. Dit is een strategisch beleidsplan waarin de invulling van het gemeentelijk waterbeheer staat beschreven. Het belangrijkste en kostbaarste middel voor het gemeentelijk waterbeheer zijn de riolering en bijbehorende voorzieningen. In het GWP zijn de aanwezige voorzieningen, beheer (onderhoud) en vervanging van de voorzieningen, de verbetermaatregelen en een overzicht van de financiële gevolgen opgenomen. In 2017 zal het GWP worden geactualiseerd/vernieuwd.

Op basis van het GWP, het beheerplan Riolering en het beheerplan Wegen wordt de riolering onderhouden, hersteld en waar nodig vervangen. Dit in het kader van het werk-met-werkprincipe.

Ad C: Baggeren

Het baggeronderhoud in 2017 vindt plaats op basis van het Groenblauw Omgevingsplan, afspraken met Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en het beheerplan Groenblauw.

Ad D: Sportvelden/sporten in de openbare ruimte

Het onderhoud van de sportvelden wordt uitgevoerd conform het Sport- en speelbeleid uit 2016. In 2017 wordt daarnaast extra aandacht gegeven aan het faciliteren van sporten/bewegen in de openbare ruimte. Bij reconstructies en herinrichtingen zal dit expliciet aandacht krijgen.

Begraafplaatsen

De gemeentelijke begraafplaatsen worden conform de kwaliteitskeuze IBOR op niveau B onderhouden. De basis voor het onderhoud is het beleids- en beheerplan Begraafplaatsen (nog vast te stellen in 2016). Tevens loopt binnen dit product het project Crematorium. Begin 2017 zal het bestemmingsplan ter besluitvorming aan de gemeenteraad worden voorgelegd. Daarnaast loopt het organisatieonderzoek in 2017 verder.

Gebouwen

Gemeentelijk vastgoed

Uitgangspunt voor het onderhoud aan het gemeentelijk vastgoed is het meerjarenonderhoudsprogramma Ipos-web, gebaseerd op de NEN 2767. Het conditieniveau voor de uitvoering is conditiescore 3,5 - 4 (wat overeenkomt met cijfer 5,5 à 6 op een schaal van 10). Jaarlijks wordt het onderhoud opgenomen in het jaarplan uitvoering, er wordt rekening gehouden met gebouwen die in dat jaar eventueel gesloopt of verkocht kunnen gaan worden.

In het kader van het verduurzamen van het vastgoed(onderhoud) loopt er een project bij de gymzalen en de sporthallen. De resultaten hiervan zullen verwerkt worden in het totale meerjarenonderhoudsprogramma; dit zal op langere termijn een verlaging van de onderhoudskosten tot gevolg hebben.

Paragraaf 8 Grondbeleid

1. Wat is het doel van deze paragraaf?

Doel van deze paragraaf is om uw raad inzicht te geven in de resultaten en risico's van de grondexploitatie. Daarnaast bevat deze paragraaf een meerjarenprognose van afdrachten uit het grondbedrijf. Deze paragraaf is een van de onderdelen van het gemeentelijk grondbeleid, naast onder meer de Meerjaren Prognose Grondbedrijf (MPG) die in de raad wordt behandeld.

In deze paragraaf komen de volgende onderdelen aan de orde:

- Een beschrijving van het wettelijk kader en het gemeentelijk beleid met een blik op de ontwikkelingen op de vastgoedmarkt;
- De uitgangspunten ten aanzien van rekenparameters en risicoafdekking die in de grondexploitaties worden gehanteerd;
- Een stand van zaken en vooruitblik van elk grondexploitatiegebied, waarbij ook eventuele risico's worden benoemd;
- Een meerjarenprognose van de afdrachten aan fondsen en de financiële relatie tussen de algemene reserve grondbedrijf en de algemene dienst;
- Aandachtspunten bij de grondexploitatie en kostenverhaal bij particuliere locatieontwikkelingen.

2. Wettelijk kader en gemeentelijk beleid

Het gemeentelijk grondbeleid is ondersteunend aan de door het bestuur geformuleerde beleidsdoelstellingen. Grondverwerving, -productie, -uitgifte en -beheer zijn onmisbare en logische ingrediënten van elke ontwikkeling met ruimtelijke consequenties. Het gaat om het bouwen van woningen, bedrijven, de aanleg van wegen of het realiseren van scholen en andere maatschappelijke voorzieningen.

De gemeentelijke doelstellingen van en werkwijzen binnen het grondbeleid, inclusief het te voeren grondprijnsbeleid liggen vast in de door de raad vastgestelde nota 'Vaste grond voor beleid'. In 2011 is een addendum op deze nota vastgesteld. Voor particuliere locatie-ontwikkelingen is tevens in 2014 de nota Kostenverhaal door de raad vastgesteld. Het vigerend grondbeleid is daarmee voldoende up-to-date. Met de nota Vaste grond voor beleid wordt ook invulling gegeven aan de begrotingsvoorschriften die een transparant en ingekaderd grondbeleid beogen. Het grondprijnsbeleid wordt uitgewerkt in de – elk jaar door het college vast te stellen – grondprijnsbrief, die ook dit jaar door ons college wordt vastgesteld. Tevens worden jaarlijks het Meerjarenperspectief Grondbedrijf en de herziene grondexploitaties naar uw raad gestuurd. Ook in 2017 wordt deze cyclus doorlopen.

Wijzigingen wettelijke kader (BBV en Vpb)

Per 2016 is het [Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten \(BBV\)](#), de financiële spelregels voor gemeenten en provincies, aangepast (zie ook bijlage 9). Deze aanpassing heeft gevolgen voor het grondbeleid/de grondexploitaties, voor wat betreft de wijze waarop de rentetoerekening plaatsvindt, de afdrachten aan reserves en toegestane kostensoorten en de looptijd van de grondexploitaties. Daarnaast zullen mogelijke enkele kleinere gemeentelijke locatieontwikkelingen formeel 'opgewaard' moeten worden tot grondexploitaties (bouwgrond in exploitatie), met bijhorende procedures en handelingen.

Daarnaast is de gemeente wat betreft haar grondbedrijfcomplexen (grondexploitaties) Vennootschapsbelastingplichtig geworden. Hiervoor hebben wij een adviesbureau (Step in Control) in de arm genomen. Aangezien er nog onduidelijkheden bestaan over de uitleg/'gaten' in de regelgeving is de precieze impact van deze wijzigingen nog lastig te bepalen. Voor de reeds bestaande grondbedrijfcomplexen (S&P, Defensie-eiland en Kamerik NO-2) lijkt het er op dat de belastingdruk meevalt. Voor de 'nieuwe' grondexploitaties zal dit mogelijk anders uitpakken.

Bovenstaande wijzigingen in de wetgeving zijn er de oorzaak van dat wij de actualisaties van de grondexploitaties, niet al nu bij de begroting maar later dan normaal, medio december, aan de raad zullen aanbieden.

Ontwikkelingen op de vastgoedmarkt

De nasleep van de financiële en economische crisis heeft grote gevolgen gehad voor de Nederlandse vastgoedmarkten. Het herstel dat in de loop van 2013 inzette, heeft erin geresulteerd dat de economie weer op het niveau van voor de crisis is.

Het Centraal Planbureau stelt in de Macro Economische Verkenning (MEV) 2016 dat de Nederlandse Economie na een periode van herstel zich opmaakt voor een periode van robuuste groei. In de EMV gaat het CPB uit van een economische groei van 2,4% in 2016 en 2,0% in 2017. Hoewel de werkloosheid is gedaald en blijft dalen, ligt deze nog fors boven het niveau van voor de crisis. Er is sprake van koopkrachtverbetering en de verwachting is dat consumptie en investeringen verder groeien, wat gunstig is voor de gemeentelijke locatieontwikkelingen. Een gematigd positieve toekomstverwachting lijkt realistisch als onderlegger voor het Woerdense grondbeleid. Het aantal verkochte woningen in Nederland laat de afgelopen jaren een toename zien. In 2013 werden 110.094 woningen verkocht, dit groeide in 2014 tot 153.511 verkochte woningen en in 2015 naar 178.293 woningen. Dat is in de buurt van het aantal verkopen in 2008 (182.392). De woningprijs is in het eerste kwartaal van 2016 met 1,0% toegenomen ten opzichte van het vierde kwartaal van 2015. In vergelijking met het eerste kwartaal van 2015 is sprake van een toename van 5,5%. De gemiddelde prijs van een verkochte woning ligt nog 9% onder het niveau van bij de start van de crisis maar wel 11,4% boven het dieptepunt in die crisis. De grootste dynamiek is te zien in de regio's Amsterdam en Utrecht inclusief de omliggende regio's.

In het begin van 2016 was voor het eerst in een jaar weer sprake van een daling van het consumentenvertrouwen, anderzijds nam de algehele koopbereidheid wel toe. Consumenten achten de tijd gunstig voor het doen van grotere aankopen, dat heeft te maken met de financiële situatie van huishoudens.

Meer specifiek voor de vastgoedmarkt speelt de historisch gezien zeer lage hypotheekrente een stimulerende rol in het sentiment op de woningmarkt. Anderzijds is sprake van wijzigingen in overheidsbeleid ten aanzien van hypotheekregels. De doorgevoerde en nog door te voeren wijzigingen hebben tot doel om minder mensen in financiële problemen te laten komen. De wijzigingen hebben betrekking op beperking van renteaftrek en verlaging van de maximale loan to value. Het lijkt erop dat deze inperkingen weinig effect op de woningmarkt hebben omdat de impact van de lage rente groter is.

Het aantal woningen waarvan de marktwaarde lager is dan de hypotheek is in 2014 gestabiliseerd en laat in 2015 een afname zien van 84.000 woningen. Het aantal woningen dat 'onder water staat', is met circa 1.392.000 nog steeds groot.

Woerden

Woningen

In het vierde kwartaal registreerde de NVM in regio Woerden 198 verkooptransacties. Ten opzichte van het vierde kwartaal is sprake van een beperkte stijging in het aantal transacties (van 188 naar 198). De voorlopige cijfers van de NVM laten in het eerste kwartaal van 2016 194 transacties zien, eveneens een stijging ten opzichte van het eerste kwartaal 2015, toen was sprake van 164 transacties. Het aantal transacties per kwartaal ligt weer in lijn met het aantal transacties per kwartaal van voor de crisis.

De gemiddelde verkooptijd is afgenomen van 130 dagen in het eerste kwartaal van 2015 naar 105 dagen in het eerste kwartaal van 2016. Dit is een substantiële afname.

In april 2016 staan op www.funda.nl in de gemeente Woerden 269 woningen te koop, een jaar eerder stonden 465 woningen te koop. Het huidige aanbod staat in meerderheid (199 woningen) in Woerden. In Harmelen staan 30 woningen te koop, Kamerik heeft een aanbod van 20 woningen en Zegveld eveneens 20.

Van het totale aanbod betreft het in 204 gevallen een grondgebonden woning en in 65 gevallen een appartement

Het aandeel appartementen is gedaald ten opzichte van een jaar geleden.

Over het algemeen zijn appartementen in de huidige markt lastiger te verkopen dan grondgebonden woningen. Het verminderen van het aantal nieuwe appartementen is eerder genoemd in de volkshuisvestingsmonitor. Bij het ontwikkelen van nieuwe plannen wordt hier rekening mee gehouden.

Kantoren

In Woerden worden nauwelijks nog nieuwe kantoren ontwikkeld. In het Masterplan Snellerpoort wordt nog wel rekening gehouden met een ontwikkeling van maximaal circa 60.000 m² (inclusief de geldende contractuele afspraken, die goed zijn voor circa 90-95% van het totaal aantal m²). Voor het overige zijn er geen plannen tot kantoorontwikkeling. Gelet op de vooruitzichten voor de kantorenmarkt blijft het van belang om zeer terughoudend te zijn ten aanzien van nieuw kantoorareaal. In 2014 hebben de gemeenten van de U10 onderlinge afspraken gemaakt om de kantorenleegstand aan te pakken en de regionale kantorenmarkt weer gezond te maken. Deze afspraken zijn vastgelegd in de 'Regionale Overeenkomst Kantoren 2014-2030'. Gemeenten ondersteunen actief de transformatie van leegstaande en boventallige kantoorpanden naar bijvoorbeeld woningen of bedrijfsruimte, en bovenal: bestaande plannen voor nieuwe kantoren worden sterk beperkt en er worden geen nieuwe plannen ontwikkeld.

Voor Middelland is in 2016 gestart met het opstellen van een ontwikkelingsvisie waarin de richting wordt geschetst van de toekomstige ontwikkeling van dit bedrijventerrein. Samen met onder andere de provincie Utrecht en diverse vastgoedeigenaren en andere gebruikers hebben enkele co-creatie-sessies plaatsgevonden om de ontwikkelingsvisie op te stellen. Zo zijn er 'kansenskaarten' gemaakt waar nader is ingegaan op de mogelijke transformatie van leegstaande bedrijfspanden naar nieuwe (al dan niet tijdelijke) functies zoals wonen. De ontwikkelingsvisie is bedoeld om in dialoog met de verschillende partijen te zoeken naar toekomstbestendige oplossingen voor de leegstand in het gebied. Naar verwachting wordt de ontwikkelingsvisie eind 2016 aangeboden aan de gemeenteraad. In de verdere uitwerking van deze visie moet duidelijk worden welke rol de gemeente gaat vervullen bij een eventuele transformatie-opgave. In dat verband ontstaat ook meer duidelijkheid over zowel de benodigde investeringen die verband houden met deze transformatie als de wijze waarop partijen een bijdrage leveren aan deze investeringen.

Bedrijventerreinen

In het coalitieakkoord 2010-2014 is gekozen om geen nieuw regionaal bedrijventerrein te realiseren maar in eerste instantie te werken aan revitalisering en transformatie van de huidige bedrijventerreinen binnen de gemeentegrenzen. Dit standpunt is in de huidige raadsperiode nog steeds van kracht. Hiervoor wordt op basis van het convenant 'Bedrijventerreinen regio Utrecht-West' samengewerkt met de regiogemeenten. Uitgangspunt bij de revitalisering en transformatie is dat financiering grotendeels door andere partijen dan de gemeente Woerden moet plaatsvinden. In 2012 is een convenant gesloten met de gemeenten in West-Utrecht om tot een gezamenlijke aanpak van revitalisering en herstructurering te komen.

In de kern Woerden is geen grond meer uitgeefbaar door de gemeente. De gemeente gaat met de provincie, conform hetgeen is vastgelegd in de Provinciale ruimtelijke structuurvisie, concrete invulling geven aan 6 hectare nieuw gebied, die als schuifruimte kan fungeren.

3. Uitgangspunten voor grondexploitaties

a. Parameters

De gemeentelijke grondexploitaties van de gebieden waar zich ontwikkelingen voordoen, worden jaarlijks herzien. In de grondexploitaties wordt uitgegaan van de boekwaardes per 31 december 2015 zoals opgenomen in de jaarrekening 2015. Daarnaast zijn de laatst bekende wijzigingen doorgevoerd waardoor meevallers en tegenvallers zijn ontstaan.

De huidige exploitatieopzetten hebben als prijspeil 2015. Hierboven hebben wij aangegeven dat wij medio december 2016 de geactualiseerde grondexploitaties zullen aanbieden. Hieraan voorgaand wordt een notitie opgesteld met hierin de (nieuwe) parameters, rentepercentages en kosten- en opbrengstenindexen.

b. Reserves

Binnen alle grondexploitaties (met een enkele uitzondering) wordt rekening gehouden met afdrachten ten gunste van onderstaande reserves:

- de Reserve Infrastructurele Werken (RIW)
- het Groenfonds

De bijdragen aan reserves die – in overeenstemming met de nota 'Vaste grond voor beleid' – rechtstreeks ten laste van de grondexploitatie worden gebracht, bedragen in 2015 € 31,- per m² uitgeefbaar terrein aan de RIW en € 7,- per m² uitgeefbaar terrein aan het Groenfonds (in Snel en Polanen is dit € 2,-/m²). De afdrachten vinden plaats in samenhang met gerealiseerde opbrengsten.

Ten gevolge van de wijzigingen van de BBV zal dit wellicht moeten worden aangepast. Bij de actualisatie komen wij hierop terug en zullen wij u zo nodig voorstellen doen. .

Bij particuliere ontwikkelaars verhaalt de gemeente haar kosten, de bovenwijksebedragen uit de grondprijnsbrief worden in rekening gebracht indien op grond van een exploitatieovereenkomst medewerking wordt verleend aan particuliere plannen. De bedragen zijn gebaseerd op de structuurvisie en de daarop volgende 'Nota bovenwijks'. Tevens verhaalt de gemeente de kosten die zij maakt ten behoeve van de planontwikkeling.

b1. Groenfonds

Voor een prognose van de toekomstige afdrachten vanuit de gemeentelijke grondexploitaties aan dit fonds wordt verwezen naar de MPG 2016 welke einde van 2016 jaar wordt voorgelegd.

Saldo tot en met 2015*: € 578.422

* volgens jaarrekening 2015

Overigens wordt ook ten laste van grondtransacties in de algemene dienst en bij private locatieontwikkeling aan het Groenfonds afgedragen

b2. Reserve Infrastructurele Werken

Uit dit fonds worden voornamelijk de kosten voor het project A12-BRAVO betaald. De afdracht aan de Reserve Infrastructurele Werken bestaat uit een bijdrage van € 31,- per m² uitgifbare grond. Deze afdracht betekent voor een aantal exploitatiegebieden een zware belasting. Voor een prognose van de toekomstige afdrachten vanuit de gemeentelijke grondexploitaties aan dit fonds wordt verwezen naar de MPG 2016 welke einde van dit jaar wordt voorgelegd.

Saldo tot en met 2015*: € 16.571.306

* volgens jaarrekening 2015

Overigens wordt ook ten laste van grondtransacties in de algemene dienst en bij private locatieontwikkeling aan de RIW afgedragen.

c. Risicovoorzieningen

Voor de afdekking van risico's wordt in elke grondexploitatie een risicovoorziening opgenomen. Uitgangspunt hierbij is een vast percentage van de nog te realiseren opbrengsten. Op dit moment wordt binnen de grondexploitaties een kostenpost gemarkeerd ter grootte van 0%, 5% of 10% van de toekomstige verkoopopbrengsten. Als algemene richtlijn geldt dat deze 5% is voor woningbouwgebieden en 10% voor bedrijventerreinen. Voor Kamerik NO-II en voor Snel & Polanen is dat percentage in 2009, met de vaststelling van de grondexploitaties, verhoogd naar 7,5%, en voor Snel & Polanen is die risico-opslag in 2010 zelfs verhoogd naar 10%. Reden daarvoor was dat de exploitatietermijn is verlengd tot 1-1-2028. De exploitatieresultaten worden genomen naar gelang de opbrengsten gerealiseerd worden. Jaarlijks wordt het bedrijfsresultaat bepaald. Dit resultaat wordt gestort in de Algemene reserve grondbedrijf (ARG). Deze reserve heeft onder andere ten doel om onvoorziene risico's in de grondexploitatie op te vangen.

De reserve wordt gevoed door winsten uit exploitatiegebieden en verliezen worden ten laste van deze reserve gebracht. In de nota 'Vaste grond voor beleid' is een streefwaarde gesteld voor de omvang van de ARG: 10% van het totale in de grondexploitaties geïnvesteerde vermogen met een minimum van €1 miljoen. In 2016 ligt de reserve ruim boven de 10%. Het college stelt voor om de reserve, cf. de notitie Vaste grond voor beleid en de notitie Financial Governance, in drie jaar terug te brengen tot 10%. Zie hiervoor de Financiële beschouwing.

In 2015 zijn geen afdrachten aan de algemene dienst ten laste van de algemene reserve grondbedrijf gedaan.

Per 31 december 2015 is het geïnvesteerde vermogen als volgt:

Complex	Boekwaarde 31-12-2015
Breeveld	0
Overige percelen	313.949
Snel en Polanen	-7.030.166
Kamerik Noord-Oost II	-235.457
Defensie-eiland	16.358.576
Totale boekwaarde complexen per 31-12-2015	€ 9.406.902
Gewenste minimale omvang ARG 2016 (10% van de boekwaarde)	€ 940.690

Stand per 31-12-2015 (cf. jaarrekening)	€ 3.024.086
Verwachte stortingen/onttrekkingen 2016:	
Af: Afdekking tekort Defensie-eiland	- € 265.000
Bij: Rentetoevoegingen	€ 128.524
Geprognosticeerde omvang ARG eind 2016	€ 2.887.610

4. Toelichting per exploitatiegebied

In het navolgende overzicht zijn de geprognosticeerde resultaten van de in exploitatie genomen complexen weergegeven per 2015. Bij herziening van de grondexploitatie 2016 zal dit wijzigen.

In exploitatie genomen complexen	Boekwaarde	Nog te maken kosten	Nog te verwachten opbrengst	Verwacht expl.res. op eindwaarde	Voorziening	Verwacht expl.res. op eindwaarde incl. voorz.	Verwacht expl.res. op startwaarde incl. voorz.
Defensie-eiland	16.086.100	4.159.016	- 3.968.490	16.276.628	- 16.262.140	14.488	11.767
Snel en Polanen	247.367	50.492.601	- 58.087.625	- 7.347.657		- 7.347.657	- 4.459.000
Kamerik NO-II	- 271.760	1.523.995	- 1.971.168	- 718.931		- 718.931	- 609.000
Totaal	16.061.707	56.175.612	- 64.027.283	8.210.040	- 16.262.140	- 8.052.100	- 5.056.233

Ad 1: Snel en Polanen

Dit betreft een samengestelde gebiedsexploitatie bestaande uit meerdere deelexploitaties (Waterrijk, Snellerpoort, Recreatiegebied Cattenbroek en Snel en Polanen Algemeen). In 2009 is mede vanwege de economische crisis besloten om het plandeel Snellerpoort te vertragen en in een later stadium te ontwikkelen. Vanwege de verlenging van de exploitatieperiode is bij vaststelling van de grondexploitatie 2010 besloten verder rekening gehouden met een verhoogde risico-opslag voor grondverkoop van 10%. In 2013 heeft de provincie Utrecht de locatie Snellerpoort aangewezen als kansrijke binnenstedelijke ontwikkelingsopgave. In 2013 en de eerste helft van 2014 is samen met de provincie naar het huidige stedenbouwkundig plan uit 2008 voor dit gebied gekeken en onderzocht of dit gebied organisch kan worden ontwikkeld. In 2014 zijn de resultaten hiervoor opgeleverd. Indien uit deze pilot programma-aanpassingen voortkomen, wordt de grondexploitatie hierop aangepast.

In 2015 heeft de verkoop van het projectmatige deel van eiland 4 'De Mozaïek' plaatsgevonden; dit woningbouwblok is gefaseerd door Heijwaal op de markt gebracht, de bouw is inmiddels bijna afgerond. De eerste levering van de eerste particuliere zelfbouwkavels op eiland 4 heeft in de laatste helft van 2015 plaatsgevonden, tevens heeft toen een uitgifte van fase 2 van de vrije kavels plaatsgevonden. In 2016 zal fase 3 van de zelfbouwkavels worden aangeboden voor verkoop en is een aantal kavels voor drijvende woningen geleverd. Begin 2017 komen de laatste kavels strak aan de plas.

Boekwaarde 31 december 2015	€	- 7.030.166
------------------------------------	----------	--------------------

Toelichting per deelgebied Snel en Polanen

Deelgebied Algemeen

Deze exploitatie bestaat uit het gebied ten westen van de Cattenbroekerdijk.

In het gebied ten westen van de Cattenbroekerdijk zijn 2.116 woningen gerealiseerd. Daarnaast bestaat het gebied uit bedrijventerrein Polanen dat geheel is uitgegeven aan bedrijven. In totaal is circa 284.000 m² grond verkocht en hebben zich circa 60 bedrijven gevestigd. Tevens zijn binnen het deelgebied op drie verschillende plekken kantoren en andere commerciële ruimtes gerealiseerd. Vijf kantoorpanden voor eigenaar-gebruikers zijn gevestigd langs de Helsinkilaan. In het winkelcentrum zijn circa 15 ondernemers en een gemeentelijk wijkcentrum gevestigd. Aansluitend op het winkelcentrum is ook een kantoorpand gerealiseerd. Het onderdeel bedrijventerrein Polanen is daarom afgesloten.

Tot het deelgebied/exploitatie Snel en Polanen Algemeen behoort ook de sportstrook die is gelegen tussen de spoorlijn en de Steinhagenseweg ten oosten van de Cattenbroekerdijk. In dit gebied zijn alle gronden uitgegeven en zijn een middelbare school, een sporthal, een voetbalvereniging en een kinderdagverblijf gevestigd. Het openbare gebied van dit deel van Snel en Polanen is in beheer en onderhoud overgedragen aan de Algemene Dienst

Nog te realiseren kosten en opbrengsten:

De laatste opbrengsten zijn gerealiseerd in 2015. Deze bestonden uit de kavels aan de Rieslinggaard. Daarnaast zitten in deze deexploitatie onder andere de kosten voor de nog te realiseren bovenwijkse werken. Dit zijn onder andere de aanpassing van de Steinhagenseweg buiten Snellerpoort, kosten om extra geluidswerende maatregelen ten behoeve van de ontwikkeling van Snellerpoort te kunnen uitvoeren, maar ook de kosten voor bijvoorbeeld speelvoorzieningen en aanleg ondergrondse vuilinzameling voor het gehele nog uit te geven gebied Snel en Polanen.

Deelgebied Waterrijk

Dit deelgebied/exploitatie bestaat uit het gebied ten oosten van de Cattenbroekerdijk. Het gebied bestaat uit in totaal 1.110 woningen (verdeeld over het Villapark en vier wooneilanden), een brede school en een wijkpark. Tot 2016 zijn er inmiddels 1010 woningen /kavels verkocht en moeten nog ca. 100 woningen worden gerealiseerd. Er moeten vanaf 2016 nog circa 31 vrije kavels in het Villapark (particulier opdrachtgeverschap) worden uitgegeven. De rest bestaat uit woningen/kavels op de eilanden. In 2015 zijn ca 100 woningen en/of kavels notarieel geleverd voor een totaalbedrag van ca. 9,1 miljoen. Dit betreft de levering van appartementengebouw Villa Berlage een aantal vrije kavels in het Villapark en eiland 4. Daarnaast zijn kavels geleverd voor Heijwaal en het project drijvende wonen. De grondexploitatie gaat uit van de verkaveling van het in 2012 vastgestelde stedenbouwkundige plan van eiland 4.

Uitgifte kavels Villapark

Een groot deel van de opbrengsten (circa 50%) van het deelgebied Waterrijk komt nog voort uit kavelverkoop in het Villapark. In 13 tranches is inmiddels circa 2/3 van de kavels verloot en verkocht. Alle resterende kavels staan te koop via www.waterrijkwoerden.nl met uitzondering van 3 kavels tegenover eiland 4 waar de komende jaren nog een noodontsluiting voor o.a. hulpdiensten wordt aangelegd.

Deelgebied Snellerpoort

Dit deelgebied/exploitatie bestaat uit het gebied tussen de Steinhagenseweg/Beneluxlaan en het spoor. Uitgangspunt voor de grondexploitatie 2015 is het masterplan uit 2007. In dit deelgebied worden op basis van dit masterplan circa 767 woningen, 2.500 m² sociaal culturele voorzieningen (kerkelijk centrum en onderwijs) en een uitbreiding van het winkelcentrum van 1.200 m² gerealiseerd. Ook het omleggen van de Steinhagenseweg is op basis van de uitgangspunten van het Masterplan Snellerpoort. Voor een verdere toelichting op het plan verwijzen we naar het door de raad vastgestelde masterplan Snellerpoort en de aanpassing van het programma van Snellerpoort zoals genoemd in het rapport van ABF.

In februari 2009 heeft het college besloten tot herbezinning op het plan voor Snellerpoort. Besloten is dat een flexibel bestemmingsplan vastgesteld wordt dat kan inspelen op een aantrekkelijke marktvraag. Daarnaast zou de ontwikkeling van een kerkelijk centrum en een woon-zorgcomplex worden afgerond. In 2010 is de grond onder het kerkelijk centrum verkocht. De onderhandelingen voor de ontwikkeling van een woon-zorgcomplex – door Groen-West en daarna een marktpartij – zijn gestaakt, omdat partijen niet tot overeenstemming konden komen. De fasering voor het overige gebied is in zijn geheel 5 jaar naar achteren geschoven.

In 2011 is een tijdelijke parkeervoorziening voor het winkelcentrum aangelegd. De kosten voor deze voorziening zijn voor 50% betaald door de eigenaar van het winkelcentrum. Het college heeft besloten de overige kosten te betalen uit de grondexploitatie Snel en Polanen. In 2012 is besloten (uit kosten oogpunt) om op een deel van het braakliggende terrein een tijdelijk baggerdepot in te richten voor de vrijkomende bagger uit de sloten in de wijk Snel en Polanen. Het baggerdepot is inmiddels weer ontmanteld, het gebied is uitgevlakt en ingezaaid.

In 2013 is een deel van de grond naast het 'Roche-gebouw' verhuurd ten behoeve van een tijdelijk parkeerprobleem van de aangrenzende kantoorgebruiker, en zijn gesprekken gevoerd over een tijdelijke bouwspeeltuin en moestuin. In 2013 heeft de provincie Utrecht de locatie Snellerpoort aangewezen als kansrijke binnenstedelijke ontwikkelingsopgave. In de loop van 2013 is samen met de provincie naar het huidige stedenbouwkundig plan (uit 2008) voor dit gebied gekeken en onderzocht of dit gebied organisch ontwikkeld kan worden. In 2014 zijn de resultaten hiervan opgeleverd. Uit deze pilot zijn geen programma-aanpassingen voortgekomen de grondexploitatie hoefde hierop niet te worden aangepast.

In 2016 zijn de voorbereidingen van het deelgebied Snellerpoort in volle gang. Het Masterplan 2008 wordt waar nodig aangepast aan de 'eisen van de tijd'.

In het kader van het omleggen van de Steinhagenseweg wordt onderzocht of het mogelijk is om de 'knik' uit de weg te halen. Hiervoor zal dan (een deel van) de FNV-kavel verworven moeten worden om de doorstroming van auto en fietsverkeer te verbeteren. Daarnaast leeft de wens om een 'inrikker' ter hoogte van het winkelcentrum te realiseren, en om een betere oversteekbaarheid/ bereikbaarheid/ doorstroming voor de fietsers te bewerkstelligen.

Dit en enkele andere aanpassingen aan het plan (dichtheid) maakt dat geplande aantal van 767 woningen mogelijk verlaagd dient te worden en een aantal kostenposten toegevoegd of financiering voor gevonden moet worden. Deze wensen en besluiten hebben een negatief effect op de grondexploitatie. Dit zal ter besluitvorming worden voorgelegd bij de herziening van de grondexploitatie Snel en Polanen.

Deelgebied Recreatiegebied Cattenbroek

Dit deelgebied/exploitatie ligt tussen de Cattenbroekerdijk, Potterskade en A12. Tot december 2011 vonden hier ontgrondingwerkzaamheden plaats die werden uitgevoerd door Ballast-van Oord Grondstoffen VOF.

In 2013 zijn door het recreatieschap in samenwerking met de gemeente de voorbereidende handelingen ten behoeve van een ondernemersselectie gestart. Door het ontbreken van de formele oplevering van de recreatieplas kon deze selectie nog niet op de markt gezet worden.

In 2014 is daarom gekozen voor een tijdelijke exploitatie van dit gebied. Een deel van deze kosten wordt betaald uit de grondexploitatie. De overige kosten worden gedekt uit de algemene middelen. Na oplevering van de recreatieplas kan verder worden gegaan met de exploitatie van het deel van het recreatiegebied met intensieve recreatie. Daarnaast wordt het beheer van het gebied geregeld. Zomer 2017 zal conform huidige planning een ondernemer geselecteerd zijn.

Ad 2: Defensie-eiland

Op het Defensie-eiland voeren we een unieke binnenstedelijke herstructureringsopgave uit met een bouwprogramma van circa 220 woningen en een beperkt aantal voorzieningen. Binnen dit project is sprake van een bodemsanering. Daarnaast wordt er gebouwd met respect voor oude structuren en erfgoed. De afgelopen jaren is gebouwd aan de eerste fase van het Defensie-eiland. Voor een groot deel wordt deze fase inmiddels reeds bewoond. De eerste fase bevat een gemengd programma van grondgebonden woningen, een appartementengebouw van GroenWest en een appartementengebouw voor vrije sector verhuur. Parallel aan de realisatie van de eerste fase wordt gewerkt aan de ontwikkeling van de tweede en derde fase van het eiland.

Het financiële beeld van het Defensie-eiland is in grote lijn vergelijkbaar met het financiële beeld zoals het in voorgaande MPG 2015 is gepresenteerd. Er is sprake van een substantieel financieel tekort op deze ontwikkeling, dit tekort is volledig afgedekt met voorzieningen. Het is van belang op te merken dat dergelijke complexe binnenstedelijke herontwikkelingsopgaven in de regel gepaard gaan met een financieel negatieve grondexploitatie.

Boekwaarde 31 december 2015 € 16.358.576

Ad 3: Kamerik Noord-Oost II

Kamerik NO-II is een uitbreidingslocatie voor woningbouw en een zorgcomplex aan de noordoostzijde van de kern Kamerik. Hier worden in totaal 62 woningen gerealiseerd en een zorgcomplex. Kamerik NO-II bestaat uit vier fasen. De eerste twee fasen zijn afgerond. Fase 3 en 4 worden nog uitgevoerd. Er wordt gewerkt aan het vormgeven van de te realiseren plandelen.

Boekwaarde 31 december 2015 € - 235.457

Materiele Vaste Activa (MVA) voorheen Niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG)

Met inwerkingtreding van de nieuwe BBV-regelgeving komt de balanscategorie NIEGG te vervallen. Er moet worden gekozen de gronden ofwel in exploitatie te nemen (BIE) ofwel over te zetten naar de Materiele Vaste Activa (MVA). Het NIEGG complex Overige Percelen zal overgeboekt worden naar de MVA status. Het NIEGG complex Breeveld is na de verkoop eind 2015 afgesloten. De resterende verliesvoorziening is toegevoegd aan de Algemene Reserve Grondbedrijf.

5. Aandachtspunten grondexploitaties

Zie voor wat betreft de BBV en de VpB de hierboven genoemde kaders.

Grondwatersanering spoorzone/binnenstad

Het project Defensie-eiland loopt inmiddels. De fase midden in gestart. De sanering van de bovengrond is inmiddels gevorderd. Fase 3 en 4 van de sanering (grondwater) wordt nu opgestart. Deze kosten dienen op basis van de BBV verantwoord te worden in de algemene middelen. Dit is verwerkt in de begroting.

Snel en Polanen

De voorbereidingen van het deelgebied Snellerpoort zijn in volle gang. Zie voor wat betreft de keuzes in Snellerpoort de hierboven genoemde besluiten en wensen. Dit en enkele andere aanpassingen aan het plan (dichtheid) maakt dat het geplande aantal van 767 woningen mogelijk verlaagd dient te worden. Dit heeft een negatief effect op de grondexploitatie.

Deel D: Bijlagen

Bijlage 1 Financiële begroting

Programma		2017	2018	2019	2020
1. Bestuur, dienstverlening en veiligheid	Lasten	8.445.726	8.441.442	8.552.296	8.361.046
	Baten	-1.293.166	-1.299.578	-1.313.273	-1.313.273
1. Bestuur, dienstverlening en veiligheid - Totaal		7.152.560	7.141.864	7.239.023	7.047.773
2. Fysiek beheer openbare ruimte en vervoer	Lasten	28.461.219	25.158.999	24.062.817	23.960.140
	Baten	-12.206.128	-12.067.158	-12.036.251	-12.089.800
2. Fysiek beheer openbare ruimte en vervoer - Totaal		16.255.091	13.091.841	12.026.566	11.870.340
3. Sociaal domein	Lasten	44.136.439	43.656.560	43.333.820	43.083.751
	Baten	-8.556.589	-8.548.859	-8.532.699	-8.532.699
3. Sociaal domein - Totaal		35.579.850	35.107.701	34.801.121	34.551.052
4. Cultuur, economie en milieu	Lasten	5.652.230	5.755.905	5.769.527	5.794.436
	Baten	-1.136.579	-1.136.579	-1.136.579	-1.136.579
4. Cultuur, economie en milieu - Totaal		4.515.651	4.619.326	4.632.948	4.657.857
5. Sport en Onderwijs	Lasten	11.431.687	11.606.299	11.435.128	11.348.051
	Baten	-2.289.356	-2.289.856	-2.289.856	-2.289.856
5. Sport en Onderwijs - Totaal		9.142.331	9.316.443	9.145.272	9.058.195
6. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen	Lasten	5.767.464	5.687.879	5.262.360	5.244.972
	Baten	-2.666.954	-2.706.954	-2.706.954	-2.706.954
6. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen - Totaal		3.100.510	2.980.925	2.555.406	2.538.018
7. Algemene inkomsten	Lasten	-2.195.144	-3.167.444	-2.731.345	-2.494.009
	Baten	-82.987.583	-78.087.486	-75.959.298	-75.996.343
7. Algemene inkomsten – Totaal		-85.182.727	-81.254.930	-78.690.643	-78.490.352
Overhead	Lasten	11.704.457	11.483.158	11.132.879	10.997.844
	Baten	-1.078.924	-1.195.799	-1.294.424	-1.298.824
Overhead - Totaal		10.625.533	10.287.359	9.838.455	9.699.020
Totaal over alle programma's		1.188.799	1.290.529	1.548.148	931.903

Bijlage 2 Investeringsplanning

Tabel 1 en 2: Meerjarige ontwikkelingen. Toekomstige investeringen waarvan de kapitaallasten nog niet zijn toegerekend aan programma's. Wel zijn ze opgenomen in het financieel meerjarenperspectief.

Tabel 1. Investeringsoverzicht – Rentepercentage 3,22% – Jaarschijf 2017 is verwerkt in de staat van activa 2017 e.v.

Omschrijving	Progr.	Jaar investering	Investering	Afschr termijn	2017	2018	2019	2020
Scholenbouw Kamerik (annuitair)	5	2017	1.000.000	40		48.659	48.659	48.659
Organisatieverbetering openbare ruimte	2	2017			300.000	0	0	0
Sportvelden vervangen en renovatie	5	2017	600.000	15		62.500	61.000	59.500
Speelplaatsen en speelvelden	2	2017	160.000	10		22.000	21.400	20.800
Inhaalslag bomen	2	2017	250.000	20		21.875	21.406	20.938
Vervanging parkeerapparaat parkeergarage	2	2017	100.000	10		13.750	13.375	13.000
Parkeersysteem updaten	2	2017	40.000	10		5.500	5.350	5.200
Inhaalslag beweegbare bruggen	2	2017	500.000	20		43.750	42.813	41.875
Jaarlijks investeringsbedrag bruggen - steigers - tunnels	2	2017	800.000	25		62.000	60.800	59.600
Inhaalslag achterstanden verharding	2	2017	4.250.000	20		371.875	363.906	355.938
Jaarlijkse investering vervanging verhardingen	2	2017	2.824.500	25		218.899	214.662	210.425
Vervanging PC's (60.000 euro naar 2017)	1	2017	60.000	3		22.250	21.500	20.750
Vervanging wifi netwerk	1	2017	16.500	3		6.119	5.913	5.706
Vervanging backup	1	2017	35.000	5		8.313	8.050	7.788
Vervanging vaste telefonie	1	2017	54.000	6		11.025	10.688	10.350
Office en SA	1	2017	229.000	4		65.838	63.691	61.544
Vergroten speellokaal de Keerkring	5	2017	300.000	25		23.250	22.800	22.350
Schoolgebouw de Jager (annuitair)	5	2017	1.625.000	40		72.823	72.823	72.823
Kunstgrasveld Sportlust (1/3)	5	2017	173.000	30		12.254	12.038	11.822
Kunstgrasveld Sportlust (2/3)	5	2017	347.000	12		41.929	40.845	39.760
Tractie (Hyundai)	2	2017	54.000	10		7.425	7.223	7.020
Tractie (Fiat Doblo)	2	2017	28.000	7		5.050	4.900	4.750
Tractie (Fiat Ducato -sport)	2	2017	55.000	10		7.563	7.356	7.150
Pilot Kanis toepassen zettingsvrije constr (meerkosten)	2	2017	2.625.000	75		133.438	132.125	130.813
Gevelrenovatie Fontein	5	2017	95.000	25		7.363	7.220	7.078
Vervanging brand- en inbraakalarmssystemen scholen	5	2017	100.000	10		4.866	4.866	4.866
Totaal jaarschijf 2017			16.321.000		300.000	1.300.312	1.275.408	1.250.503
Organisatieverbetering openbare ruimte	2	2018				200.000	0	0
Inhaalslag bomen	2	2018	250.000	20			20.550	20.148
Inhaalslag beweegbare bruggen	2	2018	500.000	20			41.100	40.295
Inhaalslag achterstanden verharding	2	2018	3.250.000	20			267.150	261.918
Sportveldenbeh tranche 2018 (groot onderh VEP, Reflex, Ahtloi)	5	2018	600.000	15			59.320	58.032
Extra geld sport en combinatiefunctionarissen	5	2018				48.000	48.000	48.000
Scholenbouw Kamerik (annuitair)	5	2018	3.500.000	40			156.850	156.850
Vervanging vaste telefonie	1	2018	54.000	6			10.739	10.449
Vervanging virtualisatie servers	1	2018	93.000	3			33.995	32.996
Vervanging storage	1	2018	96.000	3			35.091	34.061
Tractie (Fiat Strada)	2	2018	28.000	7			4.902	4.773
Tractie (Fiat Strada)	2	2018	28.000	7			4.902	4.773
Tractie (Fiat Doblo)	2	2018	28.000	7			4.902	4.773
Tractie (Mitsubishi Canter Fuso)	2	2018	28.000	10			3.702	3.611
Vervanging brand- en inbraakalarmssystemen scholen	5	2018	100.000	10			13.220	12.898
Totaal jaarschijf 2018			8.555.000		0	248.000	704.421	693.576

Omschrijving	Progr.	Jaar investering	Investering	Afschr termijn	2017	2018	2019	2020
Sportvelden vervangen en renovatie	5	2019	400.000	15				39.547
Inhaalslag bomen	2	2019	250.000	20				20.550
Inhaalslag beweegbare bruggen	2	2019	500.000	20				41.100
Inhaalslag achterstanden verharding	2	2019	750.000	20				61.650
Vervanging/verlenging beveiligingssoftware telewerken	1	2019	15.000	3				5.483
Vervanging firewall	1	2019	10.000	5				2.322
Vervanging/verleniging straalverbindingen	1	2019	21.000	5				4.876
Tractie (aanhangers 4 stuks)	2	2019	106.000	8				16.663
Tractie (sirius strooiers 5 stuks)	2	2019	186.000	8				29.239
Hogedrukreiniger aardgas	2	2019	12.000	10				1.586
Fiat Ducato Bouwzaken	2	2019	30.000	10				3.966
Vervanging brand- en inbraakalarmssystemen scholen	5	2019	100.000	10				13.220
Totaal jaarschijf 2019			2.380.000		0	0	0	240.203
Vernieuwing overige schoolgebouwen	5	2020	3.000.000	40				
Tractie (Mitsubishi L200)	2	2020	45.000	10				
Tractie (2 wielige tractor Goldini)	2	2020	20.000	10				
Multiar Hako begravingen	2	2020	90.000	10				
Tractie (2 waterpompen)	2	2020	40.000	10				
Sportvelden vervangen en renovatie	5	2020	400.000	15				
Vervanging beschoeiingen	2	2020	1.000.000	25				
Landmeetkundige apparatuur	2	2020	35.000	5				
Switches	1	2020	105.000	5				
Vervanging WiFi netwerk	1	2020	16.500	3				
Vervanging brand- en inbraakalarmssystemen scholen	5	2020	100.000	10				
Totaal jaarschijf 2020			4.851.500		0	0	0	0
Totaal prioriteiten / ontwikkelingen			32.107.500		300.000	1.548.312	1.979.829	2.184.282

Tabel 2. Riolering – Rentepercentage 3,22%

Omschrijving	Progr	Jaar investering	Investering	Afschr termijn	2017	2018	2019	2020
Vrijvervalriolering	2	2017	1.800.000	40		102.960	101.511	100.062
Mechanische riolering	2	2017	360.000	15		35.592	34.819	34.046
Duikers en drainage	2	2017	105.000	40		6.006	5.921	5.837
Pilot Kanis toepassen zettingsvrije constr. (meerkosten)	2	2017	875.000	75		39.842	39.466	39.090
Gevolginvestering a.g.v. inhaalslag verharding	2	2017	1.500.000	40		85.800	84.593	83.385
Totaal jaarschijf 2017			4.640.000			270.200	266.310	262.421
Vrijvervalriolering	2	2018	1.800.000	40			102.960	101.511
Mechanische riolering	2	2018	360.000	15			35.592	34.819
Duikers en drainage	2	2018	105.000	40			6.006	5.921
Gevolginvestering a.g.v. inhaalslag verharding	2	2018	1.500.000	40			85.800	84.593
Totaal jaarschijf 2018			3.765.000				230.358	226.844
Vrijvervalriolering	2	2019	1.800.000	40				102.960
Mechanische riolering	2	2019	360.000	15				35.592
Duikers en drainage	2	2019	105.000	40				6.006
Totaal jaarschijf 2019			2.265.000					144.558
Vrijvervalriolering	2	2020	1.800.000	40				
Mechanische riolering	2	2020	360.000	15				
Duikers en drainage	2	2020	105.000	40				
Totaal jaarschijf 2020			2.265.000					
Totaal			12.935.000		0	270.200	496.668	633.823

Bijlage 3 Meerjarig overzicht reserves en voorzieningen

In de tabellen op de volgende twee pagina's is voor de verschillende reserves en voorzieningen weergegeven wat de begrote eindstanden zijn op basis van de in de begroting opgenomen mutaties.

Reserves

In onderstaand overzicht zijn de dotaties en onttrekkingen reserves opgenomen. De belangrijkste mutaties zijn:

- Reserve infrastructurele werken: de onttrekking betreft de bijdrage aan de provincie Utrecht in de kosten aanleg van randweg Bravo-project 3.
- Reserve onderhoud gemeentelijk vastgoed: de onttrekking hangt samen met het meerjarenonderhoudsplan.
- Algemene reserve: betreft de volgende onttrekkingen 2017-2020:

	2017	2018	2019	2020
Zachte landing decentralisaties (coalitieakkoord)	250	0	0	0
Citymarketing (begroting 2015)	25	0	0	0
Het Nieuwe Werken (raadsbesluit 23 juni 2016)	247	195	250	250
Organisatieontwikkeling (junioverleg begroting 2017)	828	270	0	0
Cattenbroek strand (junioverleg begroting 2017)	65	0	0	0
Omgevingswet (junioverleg begroting 2017)	475	405	0	0
Organisatieverbetering openb. ruimte (begroting 2016)	300	200	0	0
Onderwijskeuzes (coalitieakkoord)	150	100	0	0
Totaal (€ x 1.000)	2.340	1.170	250	250

RESERVES	Raadsbesluiten t/m 30 juni 2016			Begroting 2017										
	1 jan. 2016	dotatie	onttrekking	1 jan. 2017	dotatie	onttrekking	1 jan. 2018	dotatie	onttrekking	1 jan. 2019	dotatie	onttrekking	1 jan. 2020	
<i>1. Bestuur, dienstverlening en veiligheid</i>														
Geen reserves														
<i>2. Fysiek beheer openb. ruimte en vervoer</i>														
VCP /kapitaallasten maatschappelijk nut	3.148	406	860	2.694	375	817	2.252	361	817	1.796	346	801	1.341	
Groenfonds	578		8	570		8	562		8	554		8	546	
Herstructurering Schilderskwartier	250			250			250			250			250	
Infrastructurele werken	16.571		500	16.071		5.000	11.071		1.000	10.071			10.071	
Openbare ruimte Ibor	416			416			416			416			416	
Subtotaal	20.963	406	1.368	20.001	375	5.825	14.551	361	1.825	13.087	346	809	12.624	
<i>3. Sociaal Domein</i>														
Sociaal Domein	2.243		178	2.065			2.065			2.065			2.065	
Subtotaal	2.243	0	178	2.065	0	0	2.065	0	0	2.065	0	0	2.065	
<i>4. Cultuur, economie en milieu</i>														
Woerden 650 jaar stad	8	3		11	3		14	3		17	3		20	
Subtotaal	8	3	0	11	3	0	14	3	0	17	3	0	20	
<i>5. Sport en Onderwijs</i>														
Onderwijskansenbeleid	487		437	50			50			50			50	
Inventaris zwembaden	213			213			213			213			213	
Regionale leerplicht	458	17	4	471	15	70	416	13		430	14		444	
Subtotaal	1.158	17	441	734	15	70	679	13	0	693	14	0	707	
<i>6. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen</i>														
Revitalisering wijken/bedrijfsterreinen	130		130	0			0			0			0	
Onderhoud gemeentelijk vastgoed	3.841		1.393	2.448		344	2.104		344	1.760		344	1.416	
Subtotaal	3.971	0	1.523	2.448	0	344	2.104	0	344	1.760	0	344	1.416	
<i>7. Algemene inkomsten</i>														
Algemene reserve	42.012	6.357	8.835	39.534	2.840	5.181	37.193	2.583	3.753	36.023	2.489	2.739	35.773	
Algemene reserve grondbedrijf	3.024	129	265	2.888			2.888			2.888			2.888	
Dekking kapitaallasten economisch nut	3.745	2.990	309	6.426	207	414	6.219	200	410	6.009	193	406	5.797	
Subtotaal	48.781	9.476	9.409	48.848	3.047	5.595	46.299	2.783	4.163	44.920	2.682	3.145	44.457	
Totaal reserves	(€ x 1.000)	77.124	9.902	12.919	74.107	3.440	11.834	65.713	3.161	6.332	62.541	3.045	4.298	61.289

VOORZIENINGEN	1 jan. 2016	dotatie	onttrekking	1 jan. 2017	dotatie	onttrekking	1 jan. 2018	dotatie	onttrekking	1 jan. 2019	dotatie	onttrekking	1 jan. 2020	
<i>1. Bestuur, dienstverlening en veiligheid</i>														
Pensioen (oud-)wethouders	2.720	71	162	2.629	71	165	2.535	71	171	2.435	71	185	2.321	
Verlofrechten	55		55	0			0			0			0	
Subtotaal	2.775	71	217	2.629	71	165	2.535	71	171	2.435	71	185	2.321	
<i>2. Fysiek beheer openb. ruimte en vervoer</i>														
Afvalstoffen	3.177		450	2.727		345	2.382		295	2.087		307	1.780	
Riolering	1.696	83		1.779	106		1.885		2	1.883		91	1.792	
Subtotaal	4.873	83	450	4.506	106	345	4.267	0	297	3.970	0	398	3.572	
Totaal voorzieningen	(€ x 1.000)	7.648	154	667	7.135	177	510	6.802	71	468	6.405	71	583	5.893

Bijlage 4 Detaillering begroting

In deze bijlage staat per programma een tabel met een specificatie van de lasten en baten per programma.

Programma 1. Bestuur, dienstverlening en veiligheid

Taakveld	Omschrijving		2017	2018	2019	2020
0.1	Bestuur	Lasten	2.580.128	2.568.540	2.582.235	2.582.235
0.2	Burgerzaken		1.442.622	1.440.975	1.517.828	1.359.181
1.1	Crisisbeheersing en brandweer		3.181.511	3.191.049	3.187.586	3.172.124
1.2	Openbare orde en veiligheid		1.008.979	987.860	1.008.361	987.243
5.4	Musea (streekarchief)		232.486	253.018	256.286	260.263
Lasten - Totaal			8.445.726	8.441.442	8.552.296	8.361.046
0.1	Bestuur	Baten	-230.663	-237.075	-250.770	-250.770
0.2	Burgerzaken		-921.440	-921.440	-921.440	-921.440
1.1	Crisisbeheersing en brandweer		-115.623	-115.623	-115.623	-115.623
1.2	Openbare orde en veiligheid		-25.440	-25.440	-25.440	-25.440
Baten - Totaal			-1.293.166	-1.299.578	-1.313.273	-1.313.273
1. Bestuur, dienstverlening en veiligheid - Totaal			7.152.560	7.141.864	7.239.023	7.047.773

Programma 2. Fysiek beheer openbare ruimte en vervoer

Taakveld	Omschrijving		2017	2018	2019	2020
2.1	Verkeer en vervoer	Lasten	13.077.482	9.996.599	8.985.028	8.856.718
2.2	Parkeren		1.525.036	1.543.097	1.541.200	1.539.437
2.4	Economische havens en waterwegen		1.380.231	1.367.193	1.354.154	1.340.492
3.4	Economische promotie		274.221	249.221	249.221	249.221
5.6	Media		34.349	34.349	34.349	34.349
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie		3.828.191	3.781.565	3.748.554	3.737.477
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie		103.318	102.405	102.405	102.405
7.2	Riolering		3.684.064	3.727.933	3.772.237	3.818.985
7.3	Afval		3.932.003	3.749.145	3.673.191	3.681.990
7.5	Begraafplaatsen en crematoria		622.324	607.492	602.478	599.066
Lasten - Totaal			28.461.219	25.158.999	24.062.817	23.960.140
0.63	Parkeerbelasting	Baten	-1.614.140	-1.614.140	-1.614.140	-1.614.140
2.1	Verkeer en vervoer		-224.972	-224.972	-224.972	-224.972
2.4	Economische havens en waterwegen		-36.460	-36.460	-36.460	-36.460
3.4	Economische promotie		-52.001	-52.001	-52.001	-52.001
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie		-20.768	-20.768	-20.768	-20.768
7.2	Riolering		-4.416.633	-4.460.499	-4.504.804	-4.549.552
7.3	Afval		-5.173.074	-4.990.238	-4.915.026	-4.923.827
7.5	Begraafplaatsen en crematoria		-668.080	-668.080	-668.080	-668.080
Baten - Totaal			-12.206.128	-12.067.158	-12.036.251	-12.089.800
2. Fysiek beheer openbare ruimte en vervoer - Totaal			16.255.091	13.091.841	12.026.566	11.870.340

Programma 3. Sociaal domein

Taakveld	Omschrijving		2017	2018	2019	2020
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	Lasten	3.207.596	2.955.255	2.955.240	2.979.887
6.2	Wijkteams		2.217.582	2.217.582	2.217.582	2.217.582
6.3	Inkomensregelingen		11.580.421	11.580.421	11.580.421	11.580.421
6.4	Begeleide participatie		6.539.551	6.239.551	5.974.551	5.724.551
6.5	Arbeidsparticipatie		2.089.541	2.139.541	2.139.541	2.139.541
6.6	Maatwerkvoorzieningen (Wmo)		1.784.574	1.784.574	1.784.574	1.784.574
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+		6.283.384	6.304.948	6.249.532	6.225.804
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-		5.511.360	5.515.409	5.515.454	5.515.626
6.81	Geëscaleerde zorg 18+		257.594	254.443	252.089	250.929
6.82	Geëscaleerde zorg 18-		2.851.265	2.851.265	2.851.265	2.851.265
7.1	Volksgezondheid		1.813.571	1.813.571	1.813.571	1.813.571
Lasten - Totaal			44.136.439	43.656.560	43.333.820	43.083.751
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	Baten	-133.763	-126.033	-109.873	-109.873
6.3	Inkomensregelingen		-7.582.826	-7.582.826	-7.582.826	-7.582.826
6.5	Arbeidsparticipatie		-40.000	-40.000	-40.000	-40.000
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+ (eigen bijdragen)		-800.000	-800.000	-800.000	-800.000
Baten - Totaal			-8.556.589	-8.548.859	-8.532.699	-8.532.699
3. Sociaal domein - Totaal			35.579.850	35.107.701	34.801.121	34.551.052

Programma 4. Cultuur, economie en milieu

Taakveld	Omschrijving		2017	2018	2019	2020
2.1	Verkeer en vervoer	Lasten	99.779	99.779	99.779	99.779
3.1	Economische ontwikkeling		235.247	235.247	235.247	235.247
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen		388.367	388.367	388.367	388.367
3.4	Economische promotie		59.573	59.573	59.573	59.573
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken		169.916	197.519	225.122	252.725
5.2	Sportaccommodaties		571.889	571.889	571.889	571.889
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie		1.278.021	1.262.113	1.250.303	1.249.779
5.4	Musea		189.452	189.452	189.452	189.452
5.6	Media		1.048.132	1.040.962	1.038.791	1.036.621
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie		82.834	181.984	181.984	181.984
7.4	Milieubeheer		1.529.020	1.529.020	1.529.020	1.529.020
Lasten - Totaal			5.652.230	5.755.905	5.769.527	5.794.436
0.5	Treasury	Baten	-98.720	-98.720	-98.720	-98.720
2.1	Verkeer en vervoer		-53.000	-53.000	-53.000	-53.000
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen		-339.300	-339.300	-339.300	-339.300
3.4	Economische promotie		-27.960	-27.960	-27.960	-27.960
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken		-29.334	-29.334	-29.334	-29.334
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie		-185.000	-185.000	-185.000	-185.000
5.6	Media		-217.765	-217.765	-217.765	-217.765
7.4	Milieubeheer		-185.500	-185.500	-185.500	-185.500
Baten - Totaal			-1.136.579	-1.136.579	-1.136.579	-1.136.579
4. Cultuur, economie en milieu - Totaal			4.515.651	4.619.326	4.632.948	4.657.857

Programma 5. Sport en Onderwijs

Taakveld	Omschrijving		2017	2018	2019	2020
4.1	Openbaar basisonderwijs	Lasten	394.324	394.324	394.324	394.324
4.2	Onderwijshuisvesting		4.315.116	4.453.534	4.427.879	4.399.355
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken		2.653.318	2.578.907	2.478.908	2.478.907
5.1	Sportbeleid en activering		449.842	449.842	449.842	449.842
5.2	Sportaccommodaties		3.619.087	3.729.692	3.684.175	3.625.623
Lasten - Totaal			11.431.687	11.606.299	11.435.128	11.348.051
4.2	Onderwijshuisvesting	Baten	-30.600	-30.600	-30.600	-30.600
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken		-577.000	-577.000	-577.000	-577.000
5.2	Sportaccommodaties		-1.681.756	-1.682.256	-1.682.256	-1.682.256
Baten - Totaal			-2.289.356	-2.289.856	-2.289.856	-2.289.856
5. Sport en Onderwijs - Totaal			9.142.331	9.316.443	9.145.272	9.058.195

Programma 6. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen

Taakveld	Omschrijving		2017	2018	2019	2020
5.5	Cultureel erfgoed	Lasten	247.475	247.411	247.347	247.283
8.1	Ruimtelijke ordening		919.431	919.431	919.431	919.431
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)		300.375	300.375	300.375	300.375
8.3	Wonen en bouwen		4.300.183	4.220.662	3.795.207	3.777.883
Lasten - Totaal			5.767.464	5.687.879	5.262.360	5.244.972
5.5	Cultureel erfgoed	Baten	-15.000	-15.000	-15.000	-15.000
8.1	Ruimtelijke ordening		-207.938	-207.938	-207.938	-207.938
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)		-300.375	-300.375	-300.375	-300.375
8.3	Wonen en bouwen		-2.143.641	-2.183.641	-2.183.641	-2.183.641
Baten - Totaal			-2.666.954	-2.706.954	-2.706.954	-2.706.954
6. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen - Totaal			3.100.510	2.980.925	2.555.406	2.538.018

Programma 7. Algemene inkomsten

Taakveld	Omschrijving		2017	2018	2019	2020
0.10	Mutaties reserves	Lasten	599.678	577.022	556.013	534.962
0.5	Treasury		-3.936.673	-4.503.720	-4.483.059	-4.453.032
0.61	OZB woningen		227.956	227.541	225.184	224.300
0.62	OZB niet-woningen		139.096	138.842	137.398	136.856
0.64	Belastingen Overig		60.323	60.323	60.323	60.323
0.8	Overige baten en lasten		714.476	332.548	772.796	1.002.582
Lasten - Totaal			-2.195.144	-3.167.444	-2.731.345	-2.494.009
0.10	Mutaties reserves	Baten	-8.991.975	-3.748.214	-1.808.466	-1.711.255
0.5	Treasury		-106.380	-106.380	-106.380	-106.380
0.61	OZB woningen		-6.780.353	-6.915.960	-6.915.960	-6.915.960
0.62	OZB niet-woningen		-4.071.485	-4.152.914	-4.152.914	-4.152.914
0.64	Belastingen Overig		-257.339	-257.339	-257.339	-257.339
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds		-62.708.286	-62.834.914	-62.646.474	-62.780.730
3.4	Economische promotie		-71.765	-71.765	-71.765	-71.765
Baten - Totaal			-82.987.583	-78.087.486	-75.959.298	-75.996.343
7. Algemene inkomsten - Totaal			-85.182.727	-81.254.930	-78.690.643	-78.490.352

Algemeen: Overhead

Taakveld	Omschrijving		2017	2018	2019	2020
0.4	Overhead	Lasten	11.704.457	11.483.158	11.132.879	10.997.844
Lasten - Totaal			11.704.457	11.483.158	11.132.879	10.997.844
0.4	Overhead	Baten	-1.078.924	-1.195.799	-1.294.424	-1.298.824
Baten - Totaal			-1.078.924	-1.195.799	-1.294.424	-1.298.824
Overhead - Totaal			10.625.533	10.287.359	9.838.455	9.699.020

Bijlage 5 Incidentele lasten en baten

Voor een financieel robuuste begroting is het van belang dat incidentele baten niet worden ingezet ten behoeve van structurele lasten. Dit wordt transparant gemaakt met behulp van onderstaand overzicht.

NB in dit overzicht zijn de nieuwe ontwikkelingen waarover aan uw raad bij deze begroting een besluit wordt gevraagd niet meegenomen.

	2017	2018	2019	2020
1. Bestuur, dienstverlening en veiligheid				
Citymarketing	25	0	0	0
Organisatieontwikkeling	828	270	0	0
2. Fysiek beheer openbare ruimte en vervoer				
Beheer openbare ruimte	300	200	0	0
3. Sociaal domein				
Zachte landing decentralisaties	250	0	0	0
4. Cultuur, economie en milieu				
Strand Cattenbroek	65	0	0	0
5. Sport en onderwijs				
Onderwijskeuzes	150	100	0	0
RBL	70	0	0	0
6. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen				
Omgevingswet	475	405	0	0
7. Algemene inkomsten				
Totaal incidentele lasten (€ x 1.000)	2.163	975	0	0
Mutaties reserves				
Algemene reserve	2.093	975	0	0
RBL	70	0	0	0
Totaal incidentele baten (€ x 1.000)	2.163	975	0	0
Saldo van incidentele lasten en baten	0	0	0	0

Bijlage 6 EMU-saldo

In het kader van de beheersing van het EMU-saldo zijn lokale overheden wettelijk verplicht om een raming van het eigen EMU-saldo op te nemen in de begroting (zie ook paragraaf Financiering). In de begroting 2017 betreft dit de jaren 2016, 2017 en 2018. In onderstaand overzicht is het EMU-saldo per jaar opgenomen.

Algemene gegevens:						
Gemeentenaam:	Gemeente Woerden					
Gemeentenummer:	0632					
Jaar:	2017					
Omschrijving	2016	2017	2018			
	x € 1000,-	x € 1000,-	x € 1000,-			
	Volgens realisatie t/m sept. 2016, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2017	Volgens meerjarenraming in begroting 2017			
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-786	1.189	1.291		
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	6.963	7.953	9.120		
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie minus de vrijval van de voorzieningen ten bate van de exploitatie	513	333	397		
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	14.800	21.858	17.361		
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4					
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord					
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	2.059	2.337	3.673		
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	5.116	8.762	5.062		
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen					
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten					
11	Verkoop van effecten: Gaaf u effecten verkopen? (ja/nee) Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?	nee	nee	nee		
Berekend EMU-saldo				-5.053	-5.958	-5.164

Dit is een bewust lege pagina i.v.m. de balans

Bijlage 7 Balans

Activa	(bedragen * € 1)	raming 31-12-2017	rekening 31-12-2015
Vaste activa			
<u>Immateriële vaste activa</u>			
– kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief.		9.625	18.848
Totaal immateriële vaste activa		9.625	18.848
<u>Materiële vaste activa</u>			
– investeringen met een economisch nut		149.380.861	141.323.226
– investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven		15.659.300	14.474.221
– investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut		45.289.380	40.627.941
<i>Waarvan activa in erfpacht</i>			
Totaal materiële vaste activa		210.329.541	196.425.388
<u>Financiële vaste activa</u>			
Kapitaalverstrekkingen aan:			
– Deelnemingen		352.433	352.433
Leningen aan:			
Overige langlopende geldleningen		1.939.405	1.956.608
Totaal financiële vaste activa		2.291.838	2.309.041
Totaal vaste activa		212.631.004	198.753.277
Vlottende activa			
<u>Voorraden</u>			
Grond- en hulpstoffen gespecificeerd naar:			
– Niet in exploitatie genomen bouwgronden		0	313.949
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie		-13.859.187	-7.434.187
Totaal voorraden		-13.859.187	-7.120.238
<u>Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan een jaar</u>			
Vorderingen op openbare lichamen		5.250.000	7.248.936
overige vorderingen		7.000.000	8.934.260
Totaal uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan een jaar		12.250.000	16.183.196
Liquide middelen (Kas-, bank- en giroaldi)		0	222.164
<u>Overlopende activa</u>			
Nog te ontv. Europese & Nederlandse overheidslichamen		0	0
Overige overlopend activa		2.500.000	7.130.908
Totaal Overlopende activa		2.500.000	7.130.908
Totaal vlottende middelen		890.813	16.416.030
Totaal Activa		213.521.817	215.169.307

Passiva	(bedragen * € 1)	raming 31-12-2017	rekening 31-12-2015
Vaste passiva			
<u>Eigen vermogen</u>			
Reserves:			
– Algemene reserve		48.848.000	45.036.572
– Overige bestemmingsreserves		25.259.000	32.088.875
Resultaat voor bestemming			5.100.680
Totaal eigen vermogen		74.107.000	82.226.127
Voorzieningen		7.135.000	7.647.289
<u>Vaste schulden, met een rentetypische looptijd van een jaar of langer</u>			
Onderhandse leningen van:			
– Binnenlandse banken en overige financiële instellingen		93.948.000	88.417.993
Door derden belegde gelden			
Waarborgsommen		150.000	190.000
Totaal vaste schulden, met een rentetypische looptijd van een jaar of langer		94.098.000	88.607.993
Totaal vaste passiva		175.340.000	178.481.409
Vlottende passiva			
<u>Netto vlottende schulden, met een rentetypische looptijd korter dan een jaar</u>			
Kasgeldleningen		9.600.000	14.500.000
Bank- en girosaldi		843.000	2.163
Overige schulden		16.000.000	12.545.158
Totaal netto vlott. schulden, met een rentetypische looptijd < dan een jaar		26.443.000	27.047.321
<u>Overlopende passiva</u>			
Nog te bet. Europese & Nederlandse overheidslichamen		250.000	230.731
Vooruitontv. Europese & Nederlandse overheidslichamen			
Overige overlopende passiva		11.488.817	9.409.847
Overlopende passiva		11.738.817	9.640.578
Totaal vlottende passiva		38.181.817	36.687.898
Totaal Passiva		213.521.817	215.169.307

Bijlage 8 Beleidsindicatoren

Beleidsindicatoren

Vanaf het begrotingsjaar 2017 lichten gemeenten de effecten van beleid toe door een vaste set beleidsindicatoren op te nemen in de begroting en de jaarrekening. Dit wordt voorgeschreven in het nieuwe Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

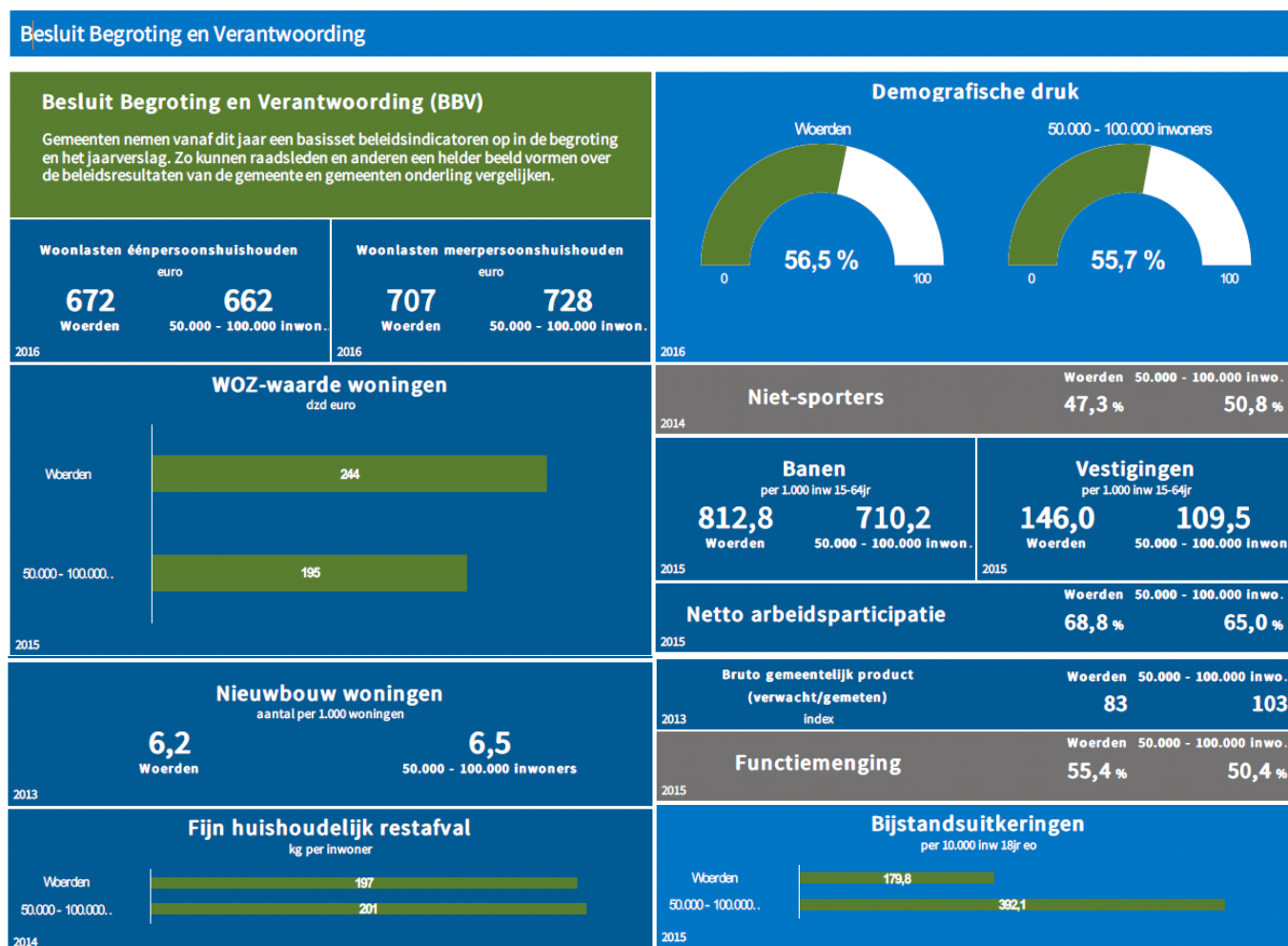
Het doel van de indicatoren is: meer transparantie, een betere vergelijking tussen gemeenten en het relateren van de maatschappelijke effecten aan de begroting. De indicatoren zijn opgesteld aan de hand van de volgende uitgangspunten:

- De indicatoren stellen raadsleden in staat te sturen op maatschappelijke effecten
- De indicatoren zijn in alle gemeenten van toepassing
- De indicatoren zijn gebaseerd op bestaande landelijke bronnen, zodat geen extra uitvraag bij gemeenten nodig is
- De indicatoren zijn afkomstig uit bestaande bronnen met een duurzame beschikbaarheid
- De indicatoren zijn actueel, worden met regelmaat gepubliceerd en kunnen binnen deze termijn ook een verandering laten zien

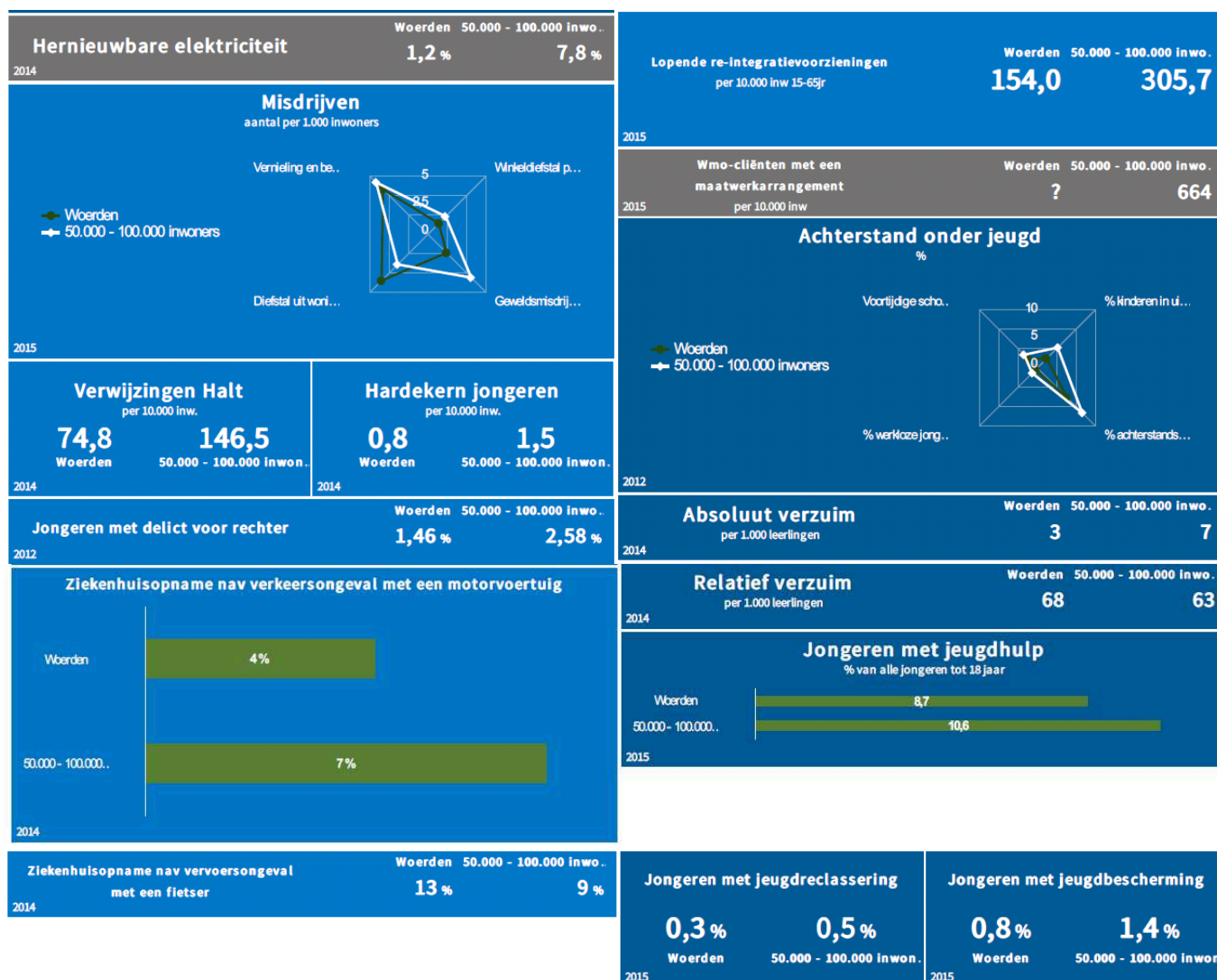
Indicatoren gebaseerd op bestaande bronnen

Deze indicatoren zijn afkomstig uit www.waarstaatjegemeente.nl (dashboard BBV).

Waarstaatjegemeente.nl

Indicatoren uit eigen gegevens

Een aantal van de indicatoren dient uit eigen gegevens of de eigen begroting overgenomen te worden omdat er geen landelijke bron voor beschikbaar is.

Deze indicatoren worden dus niet ontsloten via waarstaatjegemeente.nl. Het betreft:

- Formatie
- Bezetting
- Apparaatskosten
- Externe inhuur
- Overheadkosten

Formatie per 1000 inwoners

Het gaat hier om de toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat voor het begrotingsjaar op peildatum 1 januari. Bron is de personeels- en salarissysteem Workforce/ADP. Het gaat om formatieplaatsen ongeacht of die worden ingevuld door iemand met een vaste aanstelling, een tijdelijke aanstelling of die nog openstaan als vacature. Eén fte is het equivalent van een 36-urige werkweek.

Formatieplaatsen voor taken die de organisatie uitvoert voor andere overheidsorganisaties zijn niet in mindering gebracht op de totale formatieve omvang. Deze cijfers zijn op dit moment niet beschikbaar. De organisatie heeft 6,2 formatieplaatsen per 1000 inwoners:

Woerden	51.234		
Oudewater	10.109		
Totaal inwoners	61.343	/1.000	
fte	379		6,2

1 april 2016, bron: CBS

Bezetting

De organisatie heeft 5,5 werkelijke formatieplaatsen per 1000 inwoners. Dit zijn dus niet de geplande formatieplaatsen (hierboven) maar het geeft een inschatting van de werkelijke bezetting in 2017.

Woerden	51.234	
Oudewater	10.109	
Totaal inwoners	61.343	/1.000
fte	336	5,5

Apparaatskosten

Apparaatskosten (ofwel organisatiekosten) zijn de noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie, huisvesting, materieel, automatiseringskosten e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken. Apparaatskosten zijn dus alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur.

De loonkosten volgens de begroting 2017 bedragen € 24.000.631. De apparaatskosten kunnen we op dit moment nog niet specifieker geven.

Externe inhuur

Kosten inhuur externen.

Bron: eigen begroting

Uitgangspunt is dat er geen kosten voor inhuur externen worden begroot. Externe inhuur wordt betaald uit de reguliere loonsom in het geval er bijvoorbeeld vacatures ontstaan en waarbij het nodig is om op de korte termijn een externe in te zetten.

Overheadkosten 2017

Eenheid: % van totale lasten

Bron: eigen begroting

Om te kunnen vaststellen welke kosten verband houden met de sturing en ondersteuning van het primaire proces en zodoende gerekend kunnen worden tot de overhead wordt deze definitie geïntroduceerd: Overheadkosten zijn alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Zie tabel op de volgende pagina.

Bij 'extern product bedrijfsvoering' staat een negatieve last, die houdt verband met de doorbelasting van een deel van de overhead aan projecten en investeringen. Totaalbedrag voor 2017 is € 688.103 (dit bedrag moet conform de BBV als negatieve last geraamd worden).

Conclusie

De overheadkosten, een bedrag van € 11.704.457, bedragen 8,6 % van de totale lasten van de begroting Woerden € 113.404.078 en Oudewater € 21.835.398. De totale lasten van de beide gemeenten zijn € 135.239.476.

Omschrijving	lasten	baten	taakveld
Loonkosten overhead	6.687.882	130.185	Personeel
Bedrijfsvoering	-550.103	706.689	Personeel
Arbeidsvoorwaarden	302.691		Personeel
Personeelszaken	320.321		Personeel
Personeels- en sal.adm	51.946		Personeel
Vorming en opleiding	324.336		Personeel
GO, medezeggenschap en OR	23.103		Personeel
Representatiekosten	8.898		Personeel
Werving en selectie	50.045		Personeel
totaal personeel	7.219.119	836.874	
Communicatie algemeen	63.413		Communicatie
totaal communicatie	63.413	0	
Netwerk, hardware en software	1.367.613	153.050	Automatisering
Privacy en beveiliging	50.130		Automatisering
Beheer telecommunicatie	269.475	6.500	Automatisering
Informatie beleid algemeen	61.357		Automatisering
totaal automatisering & informatiebeleid	1.748.575	159.550	
Centrale inkoop	102.764		facilitair
Repro	95.150	2.500	facilitair
Bodediensten	130.463	35.000	facilitair
Bedrijfsrestaurant en koffievoorz	97.083	10.000	facilitair
Post en archief	176.346		facilitair
totaal facilitair	601.806	47.500	
Algemeen juridische zaken	88.294		Organisatie
Representatie	63.010		Organisatie
Bestuursondersteuning college	4.405		Organisatie
Nieuwe werken	37.500		Organisatie
Organisatieontwikkeling	828.000		Organisatie
Algemene bestuursondersteuning team Concernzaken	3.610		Organisatie
Algemene kosten Team financiën	76.033	35.000	Organisatie
Team vastgoed	8.523		Organisatie
totaal organisatie	1.109.375	35.000	
Exploitatie stadhuis	575.158		Huisvesting
Exploitatie gebouw D	91.036		Huisvesting
Exploitatie stadhuis (facilitair)	295.975		Huisvesting
totaal huisvesting	962.169	0	
totaal taakveld Overhead	11.704.457	1.078.924	
De totale loonkostendoorbelasting naar investeringen en projecten bedraagt (60% en o.b.v. urenmatrices per team)			1.032.155
Op basis van historie is het overheadpercentage bepaald op 40% (40% van directe loonkosten + overhead)			688.103,33
totaal door te belasten lasten naar projecten en investeringen			1.720.258,33

Bijlage 9 Vernieuwing BBV (Besluit Begroting en Verantwoording)

Aanleiding

In 2014 heeft een door de VNG ingestelde adviescommissie, bestaande uit vertegenwoordigers van de VNG, het ministerie van BZK en vertegenwoordigers van gemeenten en provincies, onder leiding van Staf Depla, wethouder van Eindhoven, een rapport uitgebracht over de vernieuwing van het BBV.

Voor de uitwerking van de adviezen is een stuurgroep ingesteld onder leiding van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Naar aanleiding van de reacties in de consultatieronde en het advies van de Raad van State is er een wijzigingsbesluit op bepaalde punten verduidelijkt en aangepast. Het wijzigingsbesluit is op 17 maart geplaatst in het Staatsblad (nr 2016, 101).

De wijzigingen uit dit besluit zijn van toepassing op de voorbereidingen van het begrotingsjaar 2017¹.

Doel van deze wijzigingen is o.a.:

- de controlerende en kaderstellende rol van de raad te versterken,
- de financiële vergelijkbaarheid tussen gemeenten te vergroten

De voornaamste wijzigingen in het BBV zijn:

Taakvelden in plaats van functies

Voor een betere vergelijkbaarheid van baten en lasten die verbonden zijn aan de verschillende taken van gemeenten zijn vergelijkbare eenheden nodig. Dit zijn de zgn. taakvelden. Het college behoudt de vrijheid om de taakvelden in te delen en te ordenen naar de programma's van de raad.

Gemeenten moeten gegevens met ingang van de begroting 2017 al aan het CBS aanleveren volgens de uniforme taakvelden en nieuwe categorieën, met advies om tegelijk de taakvelden in de gemeentelijke administratie te integreren (conform de nieuwe IV3 informatievoorschriften gemeenten). Gemeenten die er niet in slagen om de gegevens in 2017 in te voeren, moeten de taakvelden voor de begroting 2018 in de gemeentelijke administratie opnemen.

De gemeente Woerden heeft ervoor gekozen om in 2017 de mutaties al door te voeren.

Er zijn in totaal 50 nieuwe taakvelden (zie overzicht, laatste pagina van deze bijlage). Daarom wordt in relatie tot de begrotingsuitvoering niet langer gesproken, zoals in het oude BBV, van *producten en productenramingen/ realisaties*, maar van *taakvelden en taakveldenramingen/realisaties*. De 50 nieuwe taakvelden vervangen de circa 105 oude IV3-functies.

Overhead centraal begroot en wijziging kostenberekening/toerekening

Het huidige BBV kent geen specifieke voorschriften voor kostenberekening of -toerekening. Hierdoor is er te weinig inzicht in de kosten van overhead en is de kostenberekening van producten en tarieven is niet altijd helder. Het vernieuwde BBV schrijft voor dat directe kosten zo veel mogelijk direct worden toegerekend. De indirecte kosten ofwel overhead dient daarbij gecentraliseerd te worden in een overzicht van kosten.

Dus: de huidige kostenplaatsen en hulpkostenplaatsen worden opgeheven en de kostenverdeling van loonkosten en overhead op basis van tarieven wijzigt met ingang van 2017. De loonkosten van de directe teams worden rechtstreeks - op basis van de urenmatrices - procentueel toebedeeld aan de nieuwe taakvelden. De overheadlasten en baten van de ondersteunende teams worden centraal verzameld.

Overhead is gedefinieerd als *alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces*.

Dit betekent dat loonkosten van ondersteunende teams zoals personeel, communicatie, automatisering, facilitair, organisatie en huisvesting onder overhead vallen. Deze kosten komen in taakveld Overhead (taakveld 0.4, zie laatste pagina).

Ook leidinggevenden (personele verantwoordelijkheid waaronder het voeren van functionerings-gesprekken) in het primaire proces, behoren tot de overhead. Hetzelfde geldt voor management-ondersteuning in het primaire proces zoals secretariaten en managementassistentie.

Veel gemeenten hebben of hadden al de wens om de kostenverdeling te vereenvoudigen. Met de nieuwe BBV-regels kan hier uitvoering aan gegeven worden.

¹ Eerdere wijzigingen in de BBV naar aanleiding van aanbevelingen van Cie. Depla zijn al reeds in 2014 en 2015 doorgevoerd door de Gemeente Woerden. Het gaat hier om het opnemen van financiële kengetallen en toelichting op de verbonden partijen voor het inzicht in de financiële positie in de begroting en jaarstukken

Het centraliseren van de overhead en het daarmee doorvoeren van een nieuwe kostenverdeel-systematiek gaat gepaard met diverse financiële consequenties op productniveau. Daarom is vergelijking met vorige jaren niet mogelijk.

Overhead mag nog wel worden toegerekend aan de grondexploitaties, investeringen of andere projecten.

In de paragraaf lokale heffingen is een verplichte passage over de kostendekkendheid van de lokale heffingen opgenomen. Voor het berekenen van de kostendekkende tarieven moet echter wel rekening worden gehouden met de feitelijke rente en overhead. De overhead moet daarbij op consistente wijze worden toegerekend. Deze methode wordt niet door de wetgever voorgeschreven, maar moet door de raad worden vastgesteld en opgenomen in de financiële verordening. Deze tariefberekeningen dienen extracomptabel te worden opgesteld.

Overzicht overhead jaarschijf 2017

Omschrijving	Lasten	Baten	
Personeel	7.219	836	
Communicatie	63	0	
Automatisering/informatiebeleid	1.749	160	
Facilitair	602	48	
Organisatie	1.109	35	
Huisvesting	962	0	
Totaal	(€ x 1.000)	11.704	1.079

Rente

Aansluitend op het nieuwe BBV heeft de commissie BBV een notitie rente 2017 opgesteld. In deze notitie wordt ingegaan op de verwerking van de rentelasten en -baten in begroting en jaarrekening.

De inwerkingtreding is uitgesteld naar het begrotingsjaar 2018, maar wordt sterk aanbevolen voor de begroting 2017. Woerden heeft de notitie gevolgd.

Externe rente wordt verlaagd van 3,75% naar 3,22%. Dit geeft enerzijds een voordeel door lagere rentetoedeling aan investeringen en anderzijds een nadeel door minder bespaarde rente. Binnen de algemene dienst wordt geen apart rentepercentage meer toegerekend aan het Grondbedrijf. Het wordt niet toegestaan om per investering of taakveld te differentiëren in het toe te rekenen rentepercentage.

Het rentepercentage van 3,22 sluit aan bij het gemiddelde rentepercentage van de langlopende geldleningen.

Conform de aanbeveling van de commissie BBV is het renteschema opgenomen in de paragraaf Financiering.

Beleidsindicatoren

Toelichting op de beleidsindicatoren is opgenomen in de bijlage 8.

Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

Investeringen met economisch nut moeten geactiveerd worden en afgeschreven op basis van de verwachte levensduur van het actief (bijvoorbeeld een gebouw). Investeringen met een maatschappelijk nut (d.w.z. investeringen in goederen die niet verhandelbaar zijn en waar geen tarief voor gevraagd mag worden, zoals bruggen en wegen) worden voortaan ook over de verwachte levensduur afgeschreven. Voorheen konden die investeringen nog in één keer ten laste van bijvoorbeeld de reserve gedekt worden. Vanaf 2017 mag dat niet meer. Met het oog op een betere vergelijkbaarheid van de kosten is de systematiek van activering en afschrijvingen voor alle investeringen gelijk getrokken. In de gemeente Woerden wordt deze activeringssystematiek al jaren gehanteerd.

Beter inzicht in het EMU-saldo

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo wordt voorgeschreven dat bij de uiteenzetting van de financiële positie een geprognosticeerde balans wordt opgenomen. Dit dient als basis voor de berekening van het EMU-saldo. Met het opnemen van een geprognosticeerde balans krijgen provinciale staten en de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en in de financieringsbehoefte.

Overigens zullen de reguliere wijzigingen van het BBV zoals te doen gebruikelijk gevolgd en verwerkt worden in de begroting, de jaarrekening en de notitie Financial Governance.

Overzicht taakvelden gemeenten

0. Bestuur en ondersteuning

- 0.1 Bestuur
- 0.2 Burgerzaken
- 0.3 Beheer overige gebouwen en gronden
- 0.4 Overhead
- 0.5 Treasury
- 0.61 OZB woningen
- 0.62 OZB niet-woningen
- 0.63 Parkeerbelasting
- 0.64 Belastingen overig
- 0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds
- 0.8 Overige baten en lasten
- 0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)
- 0.10 Mutaties reserves
- 0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten

1. Veiligheid

- 1.1 Crisisbeheersing en brandweer
- 1.2 Openbare orde en veiligheid

2. Verkeer, vervoer en waterstaat

- 2.1 Verkeer en vervoer
- 2.2 Parkeren
- 2.3 Recreatieve havens
- 2.4 Economische havens en waterwegen
- 2.5 Openbaar vervoer

3. Economie

- 3.1 Economische ontwikkeling
- 3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur
- 3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen
- 3.4 Economische promotie

4. Onderwijs

- 4.1 Openbaar basisonderwijs
- 4.2 Onderwijshuisvesting
- 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken

5. Sport, cultuur en recreatie

- 5.1 Sportbeleid en activering
- 5.2 Sportaccommodaties
- 5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie
- 5.4 Musea
- 5.5 Cultureel erfgoed
- 5.6 Media
- 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie

6. Sociaal domein

- 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie
- 6.2 Wijkteams
- 6.3 Inkomensregelingen
- 6.4 Begeleide participatie
- 6.5 Arbeidsparticipatie
- 6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)
- 6.71 Maatwerkdienstverlening 18+
- 6.72 Maatwerkdienstverlening 18-
- 6.81 Geëscaleerde zorg 18+
- 6.82 Geëscaleerde zorg 18-

7. Volksgezondheid en milieu

- 7.1 Volksgezondheid
- 7.2 Riolering
- 7.3 Afval
- 7.4 Milieubeheer
- 7.5 Begraafplaatsen en crematoria

8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

- 8.1 Ruimtelijke Ordening
- 8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)
- 8.3 Wonen en bouwen

Bijlage 10 Resultaat zoekrichtingen en voorgestelde beleidsimpulsen

Voorgestelde beleidsimpulsen

Progr	Omschrijving	2017	2018	2019	2020
1	Kwaliteitsmonitor (grip op basisregistraties/kwaliteit gegevensstroom)	-25.000	-25.000	-25.000	-25.000
1	Open data (motie, vrijelijk delen data met bewoners, bedrijven, etc.)*	-50.000	0	0	0
1	Informatieveiligheid- en privacy	-230.851	-230.851	-230.851	-230.851
Totaal beleidsimpulsen programma 1		-305.851	-255.851	-255.851	-255.851

Progr	Omschrijving	2017	2018	2019	2020
2	Programma ontwikkeling Veengebied + Ruimtelijke Adaptatie*	-180.000	-105.000	0	0
2	Handboek inrichting Openbare ruimte (kaders inrichtingseisen)*	-100.000	-50.000	0	0
2	Aanpassen centrumring n.a.v. evaluatie*	-15.000	0	0	0
2	Beheerplan groenstructuur Singel*	-60.000	0	0	0
2	Extra budget aankoop en vervanging straatmeubilair (WZJT)	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000
2	Extra budget onderzoekskosten verkeer	-15.000	-15.000	0	0
2	Extra budget verkeersmaatregelen	-120.000	-120.000	0	0
2	Uitwerking verkeersvisie*	-100.000	0	0	0
2	Optimalisatie kruispunten op ontsluitingswegen	-30.000	-30.000	0	0
Totaal beleidsimpulsen programma 2		-630.000	-330.000	-10.000	-10.000

Progr	Omschrijving	2017	2018	2019	2020
3	Beleid schuldhulpverlening/verschuiving 2e lijns naar 1e lijns zorg *	-60.000	-60.000	-60.000	
Totaal beleidsimpulsen programma 3		-60.000	-60.000	-60.000	0

Progr	Omschrijving	2017	2018	2019	2020
4	Depot Stadsmuseum	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000
4	Klimaatneutraal in 2030 voor initiatieven ondernemers en burgers	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000
4	Citymarketing en toerisme (extra)	-57.000	-82.000	-82.000	-82.000
4	Erfgoed	-25.000	-25.000	-25.000	-25.000
4	Verlaging bijdrage ODRU (tbv erfgoed)	25.000	25.000	25.000	25.000
Totaal beleidsimpulsen programma 4		-127.000	-152.000	-152.000	-152.000

Progr	Omschrijving	2017	2018	2019	2020
5	Project JOW! (jongen perspectief bieden onderwijs)	-34.000	-34.000	-34.000	-34.000
5	Preventie schooluitval *	-63.653	-63.653	0	0
5	Speelplan jeugd	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000
5	Individueel Leerlingenonderzoek*	-20.000	0	0	0
Totaal beleidsimpulsen programma 5		-167.653	-147.653	-84.000	-84.000

*incidentele posten, ten laste van de algemene reserve

Progr	Beleidsimpulsen binnen bestaande budgetten	2017	2018	2019	2020
1	Aansluiting BOA's op C2000 portofoons politie	7.500	7.500	7.500	7.500
5	Zwemvangnet (ieder kind kan zwemmen in groep 7)	10.000	10.000	10.000	10.000

Resultaat zoekrichtingen 'diverse posten'

	2017	2018	2019	2020
1. Dividend Vitens / BNG	35.000	35.000	35.000	35.000
2. Onvoorzien halveren (€ 0,50 p/inw)	25.000	25.000	25.000	25.000
3. Pluimsanering	-20.000	-40.000	-60.000	-80.000
4. Voordeel vanuit jaarrekening 2015 subsidie kinderopvang	0	50.000	50.000	50.000
5. Correctie op personeelsbudget	91.867	0	0	0
6. Synergievoordelen vervoersvoorziening (leerlingen/dagopvang)	0	50.000	100.000	100.000
Totaal	€ 131.867	120.000	150.000	130.000

- ad 1. Het bedrag aan werkelijk ontvangen dividend is de laatste twee jaar hoger uitgevallen dan begroot. Na een aframing van de verwachte dividenden in 2014 achten we nu een kleine verhoging gerechtvaardigd.
- ad 2. De post onvoorzien is een verplichte post vanuit de provinciale voorschriften. We spreken de post onvoorzien niet of nauwelijks aan, zodat een begrotingscorrectie van € 25.000 voorgesteld wordt. De post onvoorzien voor 2017 wordt € 25.000.
- ad 3. Dit betreft een correctie op de begroting. Een eerdere taakstelling die opgelegd was vanuit de algemene dienst aan het grondbedrijf blijkt (BBV-technisch) niet mogelijk.
- ad 4. Uit de analyse van de jaarrekeningen van de laatste jaren blijkt er structureel geld over op kinderopvang. In 2018 is dit budget aangepast.
- ad 5. Betreft een incidenteel voordeel. Dit bedrag wordt gedekt ofwel door detachering ofwel binnen het totale personeelsbudget.
- ad 6. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de motie uit het juni-overleg waarin aan het college opdracht krijgt om synergie-effecten te behalen. Dit leidt tot een eerste voordeel in 2018.